

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

Disputatio Vigesima Sexta. De persona Filij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

atione positua secundario & materialiter importat. Ceterum ad distinctam notionem sufficit eadem personalis proprietas, ut manifestatiua nouæ dignitatis, qualis est in Patre notio ingenti, quæ per negationem essendi ab alio manifestat peculiarem dignitatem Patris, quam habet essendi à se, cum primitate hypostaticè terminandi naturam Diuinam adæquatè in ratione primæ hypostasis. Ad confirmationem, falsa est maior: nam filiatio & nascibilitas importat solam rationem posituam, ipsam nimirum posituam relationem Filij ad Patrem, ac Nati ad Genitorem. *Ingenitum* verò & *Innascibile*, cum sint priuatiua, de formali importat oppositam negationem Geniti ac Nati.

Augustin.
explicatur.

69. Augustinus autem apertè eo loco fatetur, *Ingenitum* nihil posituum de formali importare, sed solum negare relationem Geniti ad Genitorem. Vnde idem prorsus significare ait *Ingenitum*, quod non genitus, ac non Filius: *Relatiuè autem*, inquit, *negamus dicendo, non Filius; relatiuè igitur negamus, dicendo non genitus. Ingenitus porro quid est, nisi non genitus?* Cum autem concludit. *Non ergo receditur à relatiuo prædicamento, cum Ingenitus dicitur: Non vult affirmare, Ingenitum importare posituam rationem prædicamenti relationis, sed solum vult docere, nulum aliud prædicamentum per se importare, sed tantum negare illud ipsum, quod genitus affirmat: & quia genitus relationem, non substantiam affirmat; Ingenitus quoque relationem, non substantiam negat. Negatiua porro, inquit, ista particula, non id efficit, ut quod sine illa relatiuè dicitur, eadem præposita substantialiter dicatur, sed id tantum negatur, quod sine illa aiebatur: velut cum dicimus, homo est, substantiam designamus. Qui ergo dicit, non ho-*

mo est, non aliud genus prædicamenti enunciat, sed tantum illud negat. Ex quibus apertè colligitur mentem Augustini fuisse, *Ingenitum* solam negationem geniti importare.

70. Ad secundum Aureoli negatur consequentia. Nam esse in se importat posituum modum, quo substantia in se ipsa existit: esse verò à se, licet fundetur in aliqua ratione positua, formaliter tamen & primario importat solam negationem essendi ab alio. Ad tertium nego, esse à se de formali & principaliter importare posituam sufficientiam essendi à se, licet illam importet de materiali, & secundario. Ad quartum nego minorem: est enim eadem ratio de his nominibus, ac de reliquis priuatiuis. Ad fundamentum secundæ sententiæ patet ex dictis.

Aureolus.

71. Ad fundamentum verò Aureoli pro tertia sententia adductum negandum est, nomina substantiua per se primò importare suppositum, sed formam, quam explicite & directè significant, siue illa positua sit, siue negatiua, alioqui, si per se primò importarent suppositum, eo tantum multiplicato, multiplicaretur denominatio ipsa nominis: quia multiplicato principali significato, multiplicatur ipsa nominis denominatio. Vnde dici possent tres Dij; siquidem supposita, quæ per se primò in sententia Aureoli importat nomen Deus, multiplicatur, esto non multiplicetur forma ipsa Deitatis, quæ in sententia eiusdem minùs principaliter importatur. Quare dicendum est, *Ingenitum* & *Innascibile* substantiue accepta per se primò importare tantum negationem, secundario verò & de materiali suppositum. Ex his etiam patet ad primam & secundam rationem dubitandi adductas pro opposita sententia secundæ assertionis.

Ad fundamentum Aureoli.

DISPUTATIO XXVI.

De Persona Filij.

SECTIO PRIMA.

An Filius sit propriè Verbum, eique tantum proprium?

Alogiani.

Augustin.

1. **F**UIT antiquus error Alogianorum siue Alogorum, qui omne Verbum in Deo negabant: quorum meminit Aug. lib. de Hæresibus, hæresi 30. qui propterea Alogiani siue Alogi, id est sine Verbo dicti sunt, eo quod Dei Verbum credere noluerunt. Quæ de causa, ut testatur ibidem August. Ioannis Euangelium, eiusque Apocalypsin,

in quibus Dei Verbum expressè habetur, ut libros canonicos agnoscere noluerunt. Sed hi apertè conuincuntur alijs Scripturæ testimonijs, quibus expressè Dei Verbum reuelatum est: Sapientiæ 18. *Omnipotens sermo tuus de celo è regalibus sedibus prosiluit* &c. Ecclesiastici 1. *Fons Sapientiæ Verbum Dei in excelsis: Psal. 44. Eructauit, ut de æterno Parente omnes Patres interpretantur,*

Sapient. 18.

Eccles. 1.
Psal. 44.
Patres.

cor meum

cor meum Verbum bonum. Fuerunt & alij, qui Dei Verbum negarunt, quos ex professo referre & confutare, non est nostri instituti, qui, ut in proœmio de Deo Trino testati sumus, eas tantum controuersias examinandas suscepimus, quæ solùm inter Catholicos agitari solent. Quare omisissis Hæreticorum erroribus, ad Catholicorum sententias accedamus, qui concedentes proprium Verbum in Deo, solùm dubitant, an illud dicatur essentialiter, an personaliter, an utroque modo.

Durandus.

2. PRIMA sententia est Durandi in 1. distinct. 27. quæst. 3. Affirmantis: Verbum in Diuinis dici tantum essentialiter, non autem personaliter, nisi per appropriationem, sicut Sapientia: appropriatur Filio, Amor Spiritui sancto. Fundamentum ipsius est duplex, alterum quod tradiderat distinct. 6. quæst. 2. quia nimirum Filius non producit per actum intellectus; sicut nec Spiritus sanctus per actum voluntatis; sed uterque per actum naturæ, præcedentem actum intellectus & voluntatis. Sed Verbum quid dicitur includit actum intellectus: igitur non potest propriè dici de Filio, aut Spiritu Sancto. Alterum fundamentum ipsius est, quod tradit hîc. Quoniam *Verbum* vi nominis importat tantum actum intelligendi, qui essentialis est, licet ex vniuersali consuetudine loquentium & scribentium approprietur soli Filio: sicut ex eadem consuetudine soli Spiritui sancto appropriatur *Charitas*. Maiorem probat primo ex Anselmo in Monologio cap. 60. vbi, *Nihil aliud est, inquit, summo Spiritui dicere, quam quasi cogitando intueri. Quod idem docuerat cap. 30. & 34.*

Anselmus.

3. Secundò de ratione Verbi est, esse expressiuium & manifestatiuum obiecti: hoc autem competit Deo ratione solius actus essentialis: ergo. Maior supponitur ut certa. Minor probatur, quia actus notionalis supraessentialis non addit nisi solam relationem producti, aut producentis; atqui sola relatio producti, aut producentis non habet vim exprimendi aut manifestandi obiectum, ut per se pater: alioqui aliqua obiecti representatio esset in vna persona, quæ non esset in alia, sicut aliqua relatio est in vna persona, quæ non est in alia.

4. Tertio. Præcisa omni productione intra Deum, æquè perfectè se ipsum diceret, & reliqua omnia Deus, atque nunc. Sed implicat esse *Dicere* absque Verbo: ergo Verbum non importat aliquid personale, sed essentialis. Maior probatur, quia Verbum non ponitur in Deo propter indigentiam, ut per illud simpliciter intelligat, vel ut melius intelligat, quod sine illo vel simpliciter, vel non æquè bene intelligeret.

5. Quarto, *Dicere* non est actus personalis: ergo nec Verbum est terminus personalis. Consequentia pater, nam *dicere* se habet ad Verbum, sicut productio ad terminum productum: sed productio & termi-

nus productus sibi mutuo proportionantur: ergo si *dicere* non est actus personalis, nec Verbum eius terminus erit personale. Antecedens probatur: nullus actus personalis conuenit omnibus personis, cadit supra creaturas, aut reflectitur supra personam ipsam dicentem. Atqui *dicere* conuenit omnibus personis; cadit supra creaturas, & reflectitur supra ipsam personam dicentem: ergo non est personalis. Maior constat, nam omnis actus personalis est productius alius cuius personæ Diuinæ: ergo si conueniret omnibus personis omnes personæ producerent: si caderet supra creaturas, vel reflecteretur supra personam ipsam dicentem, produceret creaturas, & personam ipsam dicentem: quod implicat. Minor probatur, nam quælibet persona Diuinæ se ipsam dicit, & creaturas omnes. Pater enim dicit se ipsum & creaturas: pariter Filius se ipsum dicit & omnia; eodem modo Spiritus sanctus. Ergo *dicere* conuenit omnibus personis, cadit supra creaturas, & reflectitur supra personam dicentem.

6. Quintò. Nullus vocaliter dicit, verbo ab alio, sed à se vocaliter proloquo. Ergo nullus dicit verbo mentali ab alio, sed à se mentaliter proloquo. Si autem solus Filius in Diuinis esset Verbum, solus Pater se ipsum Verbo diceret, quia solus Pater tale Verbum profert. Constat autem, quod quævis persona se ipsam dicit & reliqua omnia: ergo Verbo essentiali, non personali.

7. Sextò. Verbum est actus vitalis immanens, quo intelligens constituitur vitaliter immanenter intelligens. Sed omnes personæ Diuinæ sunt vitaliter immanenter intelligentes: ergo per Verbum essentialis: nam solùm Verbum essentialis, est vitaliter immanens in omnibus. Personale enim solùm manet in persona, cuius est, atque adeò nequit esse in omnibus immanens.

8. Septimò. Omne intelligens intelligendo concipit Verbum: omnes personæ Diuinæ sunt intelligentes: ergo omnes concipiunt Verbum non personale, ergo essentialis. Maior probatur, nam ideò ponitur Verbum, ut sit intelligenti ratio intelligendi.

9. Octauò. Si Deus vna tantum esset persona, adhuc haberet Verbum, quo intelligeret; non productum, cum nulla tunc in Deo esset productio. Nam omnis productio intra Deum terminatur ad aliquam personam, quæ tunc nulla esset in Deo producta; ergo identificatum cum propria essentia: Igitur Verbum non est personale, sed essentialis.

10. Nonò. Verbum creatum non consistit formaliter in relatione producti, sed in qualitate ipsa absoluta exprimente & representante obiectum: ergo & Verbum ipsum increatum. Consequentia constat, quoniam ex Verbo creato nos deuenimus in cognitionem Verbi increati. Antecedens probatur, nam præcisâ omni relatione, manente

nente

nente sola qualitate absoluta exprimente & representante obiectum, manet integra essentia Verbi creati. Confirmatur, nam Verbum formaliter consistit in ipsa manifestatione obiecti, quæ non in relatione, sed in aliqua ratione absoluta saluatur.

11. SECUNDA sententia affirmat, Verbum tam essentialiter quàm personaliter verè & propriè de Deo dici. Est S. Thomæ in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. & q. 4. de verit. art. 2. Capreoli in 1. distinct. 27. art. 1. concl. 4. Ferrar. 4. contra gentes c. 13. §. Considerandum secundo. Fundamentum S. Thomæ est, quoniam Verbum vi nominis non importat relationem tantum, nec rem absolutam tantum, sed rem absolutam simul cum respectu ad dicentem; significat enim quandam emanationem, siue exitum intellectus in manifestationem sui: Atqui ad quidditatem Verbi non requiritur, ut iste respectus ad dicentem importatus sit realis, sed sufficit si sit rationis: Ergo Verbum in Diuinis non solum dicitur personaliter, sed etiam essentialiter. Consequentia constat, nam tota ratio, cur Verbum in Diuinis non dicatur essentialiter est, quia Verbum quidditatiuè includit respectum realem ad dicentem; ergo, si hic ad essentiam Verbi non requiritur, non est cur de Deo essentialiter dici non possit, cum solus respectus rationis non pugnet cum essentialibus. Minor probatur, nam Verbum in nobis, à quo translatum est ad Deum, est similitudo rei intellectæ, prout concepta in intellectu, & ordinata ad manifestationem sibi, vel alteri: sed talis species in Diuinis sumi potest dupliciter, vel ut realiter distincta ab eo, cuius similitudinem gerit, & sic conuenit Deo personaliter; vel ut ratio tantum intelligendi, & sic, cum ipsa essentia Diuina sit sibi ipsa ratio intelligendi & manifestandi se ipsam, ipsa essentia ut species & similitudo sui cum respectu rationis ad se ipsam, ut dicentem, erit Verbum essentialiter. Vtrobique tamen monet Angelicus Doctor, secundum sanctos, & communiter loquentes, Verbum accipi personaliter: & quia secundum Philosophum vsus est maximè æmulandus in significationibus nominum, idè tandem concludit, hoc modo loquendum esse Theologis.

12. TERTIA sententia docet, Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dici. Est S. Thomæ 1. p. quæst. 34. artic. 1. ubi retractata sententia, quam sub formidine alibi tradiderat, absolute definit, Verbum non nisi personaliter, id quæ de solo Filio propriè dici. Eandem sententiam docet Magister in 1. distinct. 27. cum tota Schola Theologorum. Vide Syluium 1. p. cit. loco. Quin sententiam Durandi ut erroneam, & in fide periculosam censent Torres 1. p. quæst. 27. art. 1. quæst. 3. concl. 1. Molina q. 34. art. 1. Suarez 1.9. de Trinit. c. 2. num. 6. Ruiz disp. 57. sect. 4. n. 5. Nam quamuis non neget simpliciter proprium Verbum in Diuinis, cum illud in omni proprietate concedat in actu essentiali, in quo differt ab errore Alogiorum,

qui impliciter negabant omne Verbum in Deo, negat tamen proprium Verbum de Filio, quod tamen non negat secunda sententia; sed solum affirmat, illud æquè propriè, dici de actu essentiali, quæ propterea nullam meretur censuram, præsertim si declararet, hanc acceptionem non esse propriam: alioqui absolute illam affirmando, nulla adhibita declaratione, temeritatis notam non effugiet, cum sit contra communem modum loquendi Patrum & Scholasticorum in re grauissima. Pro explicatione huius sententiæ;

13. Præmittenda est Verbi notio, quæ duplex est, propria, & impropria. Impropria adhuc duplex, altera pro qualibet re Verbo manifestabili, quæ extenditur etiam ad nutus & Scripturas; atque hæc frequentissima est in sacris literis, ut Exodi 9. *Cras faciet Dominus Verbum istud in terra.* Est autem hæc impropria Verbi notio, quia Verbum ex primaria sua institutione impositum est ad significandum non res ipsas immediate, sed signa rerum notificatiua: notio autem propria nominis dicitur illa, quam ex primæua sua institutione nomen sortitur. Vnde contradicit sibi ipse Durandus, dum fatetur, Verbum ab omnibus sumi personaliter, & tamen vi nominis importare aliquid essentialiter: nam propria nominis notio est illa, ad quam significandam nomen imponitur. Cum enim nomina non significant ex natura sua, sed ad placitum, illam rem propriè significabunt, ad quam ex placito Sapientum significandam imponuntur. Quare contradictio est, dicere Verbum ab omnibus personaliter usurpari, & tamen vi sua aliquid essentialiter significare; cum nomina non alium modum significandi habeant, quàm ex impositione Sapientum, quam impositionem vsus ipse & consuetudo confirmat. Altera impropria Verbi notio est, pro actu ipso imaginationis, cum quo externam vocem proterimus. Est etiam hæc impropria Verbi notio, quia Verbum propriè est terminus locutionis, est enim impositum ad significandum medium, quo naturæ intellectuales vel secum ipsæ, vel cum alijs loquuntur. Vnde in sola potentia locutiua propriè reperitur, hæc autem sola est potentia intellectiua, & vocis externæ prolatiua, quatenus instrumentum est intellectui. Propria autem Verbi notio est tum externa ipsa vocis prolatio ad significandum alteri formata; tum interna mentis conceptio ad manifestandum sibi, vel alteri obiectum, quod in specie intelligibili latebat, expressa.

14. Conueniunt autem Verbum vocale & mentale primò, quia vtrumque est signum ad manifestandum aliquid ordinatum. Secundò, quia vtrumque est aliquid à dicente productum. Differunt verò primò, quia vocale rem dictam manifestat non ex natura sua, sed ex alterius ordinatione. Mentale verò ex natura sua, cum sit naturalis imago rei, quam repræsentando significat. Secundò, vocale non est actus immanens, sed transiens à principio proferente in extrinsecum am-

Modus loquendi Patrum & Scholasticorum.

Exod. 9.

Durandus.

S. Thomæ.
Capreol.
Ferrariensis.

S. Thomæ.

Philosophus

S. Thomæ.

Magister.
Syluius.
Durand.
Torres.
Molina.
Ruiz.

Alogi.

biens, in quo formatur sonus rei manifestandæ significatiuus, quæ vox dicitur. Mentale verò manet in ipso principio dicente, in quo recipitur ad manifestandam rem dictam. Tertio, Vocale non manifestat rem dictam formaliter, sed efficienter emittendo speciem sui in organum auditus, quæ excitatus auditor format sibi phantasma vocis significatiuæ: ex quo phantasmate per intellectum agentem eruit sibi speciem intelligibilem, quæ determinatus intellectus possibilis elicit conceptum rei dictæ ac significatæ per vocem. Mentale verò rem, quam representando significat, manifestat formaliter, se ipso intellectum informando. Quarto, mentale essentialiter ordinatur ad manifestandum formaliter soli intellectui, à quo gignitur, tanquam actus vitalis essentialiter additus proprio subiecto. Dixi *formaliter*, nam obiectiuè potest etiam ordinari ad manifestandum alijs, ut cum Angelus obiectiuè manifestat suum Verbum alteri Angelo. Vocale autem, quia non manifestat rem, quam significat, formaliter, sed efficienter, potest idem numero significare pluribus.

15. Ex his patet, quòd etiam si hoc nomen impositum sit à principio ad significandum Verbum vocale, utpote nobis magis notum, propter convenientiam tamen, quam vocale habet in primaria significatione cum mentali, extunc censetur significasse utrumque. Nam qui nomina imponit principaliter intendit ad primariam rationem rerum, in qua si multa conueniunt, omnia censentur eodem nomine, tanquam sigillo obfignata. Constat in hoc nomine, *Scientia*, quòd licet à principio impositum sit ad significandam scientiam creatam, ut nobis magis notam, quia tamen in primaria ratione, quæ est certum reddere intellectum de rebus, conuenit scientia creata cum increata; & qui tale nomen imposuit principaliter attendit ad primariam rationem scientiæ, iam extunc censetur sub hoc nomine comprehensam fuisse scientiam increatam. Propter eandem convenientiam in principali significato Verbi vocalis & mentalis, tam creati, quam increati, omnia hæc tria Verba censentur vno eodemque nomine per se primò ab institutore virtualiter saltem comprehensa: ac proinde tam per se hoc nomine importari significatum Verbi vocalis, quam mentalis, tam creati, quam increati. Ita ut nullum fuerit tempus, quo tantum de vocali diceretur propriè, de reliquis verò impropiè, donec ad illa significanda per nouam impositionem extenderetur, cum in ipso principio impositionis statim illud extensum fuerit ad omnia hæc tria Verba significanda. Quod non obscure significare videtur Augustinus. 15. de Trinit. c. 11. vbi: *Verbum*, inquit, quod foris sonat, signum est Verbi, quod intus luget, cui magis Verbi competit nomen. Nam illud quod profertur carnis ore, vox verbi est, verbum; & ipsum dicitur propter illud, à quo ut foris appareret, assumptum est. Quibus verbis colligi-

Augustin.

tur, hoc nomen, *Verbum*, principaliter à principio significasse Verbum internum.

16. Ex dictis hanc possumus Verbi in communi definitionem elicere: *Verbum est signum ad aliquid manifestandum à dicente expressum*. Quatenus *signum*, duplicem importat respectum, alterum ad rem significatam, alterum ad eum, cui res significata manifestatur: omne quippe signum ad aliquid alicui manifestandum ordinatur. Quatenus à *dicente expressum*, importat respectum producti ad producentem. Quare *Verbum* his tribus respectibus essentialiter constituitur, signi ad significatum, ad percipiètem significatum, & producti ad producentem. Primi duo respectus non necessariò sunt reales, ut patet tum in Verbo vocali creato, tum in Verbo mentali increato, in quibus uterque respectus ad rem significatam, & ad eum, cui res significata manifestatur, sunt rationis: in increato propter summam identitatem ipsius cum re significata, & cum eo, cui res significata manifestatur: in vocali autem creato defectu intrinsecæ ordinationis tam ad rem significatam, quam ad eum, cui res significata manifestatur. Tertius verò respectus in omni Verbo est realis, utpote fundatus in passiva origine producti ad producentem. Quamuis in Verbo mentali creato omnes isti tres respectus sint reales, utpote omnes fundati in causalitate reali. Ex quo colligitur, Verbum ut sic quidditatiuè constitui tribus hisce respectibus, sed vno duntaxat reali dicti à dicente, reliquis verò duobus abstrahentibus à reali & rationis: tum quia hic tantum reperitur realis in omni Verbo: tum quia absque isto respectu reali non saluatur ratio manifestatiui, quæ essentialiter constituit rationem Verbi ut sic, ut infra constabit. His de natura Verbi præmissis,

17. Dico I. Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dicitur, idque tantum de Filio. Assertio constat autoritate Scripturæ, quæ, teste S. Thoma quæst. 4. de veritat. artic. 3. *aut vix, aut nunquam Verbum, vel imaginem ponit nisi pro Filio*. Quod signum est, de solo Filio propriè dici: nam quod de vna persona dicitur appropriatè, interdum etiam prædicatur de reliquis: ut *sapientia* non solum prædicatur de Filio, cui tantum appropriatur, sed etiam de Patre & Spiritu Sancto. Et *potentia* non solum dicitur de Patre, cui soli conuenit per appropriationem, sed etiam de Filio & Spiritu Sancto. Similiter & *charitas*, quæ appropriatur Spiritui Sancto, sæpè etiam prædicatur de Patre & Filio, quod notauit Augustinus. 15. de Trinit. cap. 7. So-

Scriptura
authoritas.
S. Thom.

Augustin.

Ioan. 1.

distin-

distinctæ personæ à cæteris: Et Verbum, inquit, caro factum est, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre. Vbi eundem, quem appellauerat Verbum, appellat unigenitum Patris: eumque sub nomine Verbi docet, hominem factum esse: est autem unigenitus Patris homo factus ut persona condistincta à cæteris. Secundò primæ Ioan. 5. Tres sunt, inquit Apostolus, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus. Quæ tria nomina designat Trinitatem personarum, ut inuicem condistinctas, & respondere videntur tribus illis nominibus, quibus eadem personarum distinctio designatur Matthæi ultimo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Tertio, Apocalypsis 19. Tanquam proprium Filij nomē assignatur Verbum: Habens, inquit, nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse: & vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocatur nomen eius Verbum Dei.

18. At instat Durandus, idem Filius Dei ibidem vocatur fidelis & verax, quæ nomina non sunt propria, sed appropriata: ergo idem censendum de nomine Verbi. Sed contra, nam ex peculiari modo, quo hoc nomen præ cæteris Filio Dei assignatur, apertè colligitur, hoc esse proprium, cætera verò appropriata. Nam dum de appropriatis loquitur: Et vocabatur, inquit, fidelis & verax: quasi per sensibiles effectus, ita vocabatur ab hominibus. Dum verò loquitur de nomine Verbi: habens, ait, nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse, & vocatur nomen eius, Verbum Dei. Etenim sicut illud est proprium nomen vniuscuiusque, quod ab initio suæ natiuitatis media parentum institutione accepit: ita proprium nomen Filij Dei est illud, quod ab origine suæ natiuitatis media æterni Patris dictione, indelebili charactere accepit. Et hoc nomen solus ipse Filius Dei nouit, tum ad distinctionem aliorum nominum, quæ eidem Filio Dei ab hominibus imposita sunt: nam alia etiam homines ipsi nouerunt, quippe quæ desumpta sunt ab effectibus ipsis hominibus notis: hoc verò, cum significet propriam Filij hypostasim, solus ipse Filius nouit, sicut solus ipse suam hypostasim nouit. Tum ad distinctionem reliquarum personarum Diuinarum, inter quas solus Filius vi suæ formalis originis nascendo proprium nomen cognoscit. Quia solus Filius vi originis procedit ut Verbum subsistens, ac proinde ut se ipsum, suamque hypostasim formaliter cognoscens. Demum, cum non quo nomine aliquem cæteri vocent, sed quodnam sit ipsius nomen, quæritur, non commune, sed proprium assignari solet. Priora nomina de Filio Dei assignantur, tanquam ea, quibus illum homines vocabant. Posterius tanquam proprium ipsius à cæteris communibus condistinctum assignatur.

19. Eidem veritati ferè omnes subscribunt Patres tam Græci, quam Latini, Ignatius epist. ad Magnesianos: Per Iesum Christum, inquit, Filium suum, qui est Verbum ipsius, non pronunciatum, sed substantiale. Clemens Romanus epist. 1. ad Iacobum Fratrem

Domini, columna 7. circa finem: Deus ergo Pater secreti Sacramenti vocabulum est, cuius verè Filius est Verbum. Alexander Alexandrinus epist. 2. ante primum Concilium Nicænum columna 6. æternum parentem, Patrem Verbi appellat. Porro Pater relatiuè dicitur ad eum, cuius est pater. Ex professio Cyrillus 1. 7. thesauri contra Eunomium probat, Filium Dei verè & propriè secundum vocabuli proprietatem dici Verbum Dei; proptereaque fuisse hoc nomen à Ioanne in principio sui Euangelij usurpatum, tanquam maxime proprium & expressiuum proprietatis Filij Dei. Qua de causa negat, posse Patrem Verbum appellari. Verum igitur, concludit ca. 1. Patris Verbum Filius est, neque est aliud verum Patris Verbum, quam Filius. Et in fine capitis secundi. Qui, scilicet Ioannes, appellationem hanc, nempe Verbi, tanquam maxime propriam Filio Dei posuit. Et cap. 4. occurrens obiectioni Eunomij, contententis vocabulo Verbi non propriè Filium Dei significari: Quid, inquit, prohibebit Verbum etiam propriè Filium Dei appellari, & hoc vocabulo maxime ipsum esse Filij, prout homines percipere possunt significari: quamuis multa quoque alia verba sint abusiue, & ad imitationem veri Verbi appellata. Damascenus 1. 1. Fidei cap. 6. Verbum appellat genitum & Filium, & à Patre secundum substantiam discretum; & in epistola de Trisagio pag. 2. docet, Filium & Verbum vnius hypostaseos esse ostensum. Quinta Synodus generalis in confessione Fidei, quæ habetur tomo secundo Conciliorum in fragmentis eiusdem Synodi, solum Filium fatetur Verbum Dei, his Verbis: Non alium Deum Verbum esse, qui miracula operatus est, & alium Christum, qui passus est, cognoscimus: sed unum eundemque Dominum nostrum Iesum Christum Dei verbum incarnatum, & hominem factum. Quam doctrinam ibidem sæpè repetit.

20. Inter Patres verò Latinos omnium copiosissimè Augustinus lib. 5. de Trinit. cap. 13. Dicitur, inquit, relatiuè Filius, relatiuè dicitur & Verbum & Imago, & in omnibus his vocabulis ad Patrem refertur. Et lib. 6. cap. 2. Verbum quidem solus Filius accipitur, non simul Pater & Filius, tanquam ambo unum Verbum. Et infra in eodem capite. Sicut Verbum de Verbo dici non potest, quia non simul ambo Verbum, sed solus Filius. Atqui si Verbum in Deo esset essentiale, dici posset Verbum de Verbo, sicut dicitur sapientia de sapientia, potentia de potentia, magnitudo de magnitudine, ut idè August. alibi docet. Et lib. 7. c. 2. Sicut Filius, ait, ad Patrem refertur, non ad se ipsum dicitur: ita & Verbum ad eum, cuius Verbum est, refertur. Eo quippe Filius, quo Verbum: & eo Verbum, quo Filius. Et ut omnem omnino dubitationem excludat, non appropriatè, sed propriè Verbi nomen se Filio tribuere, comparat illud cum nomine sapientia, quod tantum appropriatè de Filio dicitur, subditque: Non eo Verbum, quo Sapientia, quia Verbum non ad se dicitur, sed tantum relatiuè ad eum cuius Verbum est, sicut Filius ad Patrem. Sapientia verò eo quo essentia, & ideo

quia una essentia, una sapientia. Quoniam verò, & Verbum sapientia est, sed non eo Verbum, quo sapientia. Verbum enim relatiue, sapientia verò essentialiter intelligitur. Eandem doctrinam sepe repetit alibi.

Basilius.

21. Solus inter Patres Basilius lib. 5. contra Eunomium cap. 11. Verbi nomen ad Spiritum Sanctum extendit: Et Dei quidem Verbum, inquit, Filius est, Filij autem Verbum Spiritus Sanctus. Sed explicandus est, uti Sanctus Thomas explicat prima parte quæst. 34.

S. Thomas.

Augustinus.

artic. 2. vel de figurata locutione, quod sicut Filius dicitur Verbum, quia, ut Augustinus testatur lib. de Fide & Symbolo cap. 3. à Patre procedit, ut manifestatiuus ipsius, & secretorum eius: ita Spiritus Sanctus dicitur Verbum Filij, quia à Filio procedit, ut manifestatiuus ipsius, & secretorum eius, iuxta illud Ioannis 16. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Vel, ut idem S. Thomas explicat opusc. 1. cap. 12. & quæst. 4. de verit. articulo tertio: Dicitur Spiritus Verbum Filij effectiue, quatenus Sanctis & Prophetis inspirat ut de Filio Dei loquantur.

Ioan. 16.

S. Thomas.

Augustinus.

22. Vltimò propositam assertionem confirmat ratio. Etenim sola persona Filij participat propriam naturam Verbi: igitur sola persona Filij est propriè Verbum. Consequentia patet, nam ei competit propriè nomen, cui competit notio ipsa nominis. Antecedens probo, quoniam de ratione Verbi, ut probauimus, est esse signum ad manifestandum aliquid expressum. Quod eleganter docuit Augustinus lib. de Fide, & Symbolo supracitato his verbis: Verbum autem Patris ideo, inquit, dictum est, quia per ipsum innotescit Pater. Sicut ergo verbis nostris id agimus, ut noster animus innotescat audienti, & quidquid secretum in corde gerimus per signa huiusmodi ad alterius cognitionem profertur: sic illa sapientia, quam Deus Pater genuit, quoniam per ipsam innotescit signis secretissimis Pater, Verbum eius conuenienter nominatur. Atqui sola persona Filij in Diuinis est signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in intellectu Patris sunt, expressum: Igitur sola persona Filij est propriè Verbum. Minor probatur, nam sola persona Filij vi suæ originis procedit ut terminus locutionis paternæ: ergo sola persona Filij vi suæ originis procedit ut substantiale signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in Patre sunt, expressum. Consequentia claret, nam omnis locutio essentialiter tendit ad manifestandum loquentem; cum nil aliud sit locutio, quam ipsa loquentis manifestatio. Antecedens constat; nam sola persona Filij procedit per actum intellectus: solius autem intellectus est, loqui, & loquendo propria sensa exprimere ac significare. Hinc constat à priori, cur Spiritus Sanctus non sit Verbum, quia nimirum procedit per voluntatem, cuius non est loqui & significare; nam eius tantum potentia est loqui & significare, cuius est exprimere & manifestare: solius autem intellectus est exprimere & manifestare

per obiecti repræsentationem: voluntatis autem tantum est, in obiectum tendere & inclinare. Et licet etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen illi non communicatur formaliter vi propriæ originis, sed concomitanter ratione essentialis inclusionis, non dicitur Verbum; quia Verbum est quod vi propriæ originis procedit ut immediatus terminus locutionis.

23. DICES. Ad rationem Verbi sufficit, ut sit manifestatiuum loquentis, absque reali processione ipsius à loquente, per solam distinctionem ac processionem rationis. Confirmatur primò, nam non quidquid est de essentia Verbi creati, est de essentia Verbi increati: nam de essentia Verbi creati non solum est realiter procedere à dicente, ut terminum locutionis ipsius, sed etiam ut actum intelligendi eiusdem: atqui hoc non est de essentia Verbi increati; ergo neque illud. Confirmatur secundò. Species intelligibilis, actus intelligendi, & Verbum in nobis sibi correspondent: sed in Deo reperitur species intelligibilis, & actus intelligendi, absque reali distinctione à principio intelligente; ergo & Verbum absque reali processione à principio dicente.

24. Respondeo negando assumptum. Ad primam confirmationem nego consequentiam: etenim ea tantum sunt extra essentiam Verbi, ut sic, quæ imperfectionem inuoluunt, & sine quibus consistere potest quidditas Verbi. Realiter autem procedere per modum actus intelligendi à principio intelligente, imperfectionem inuoluit, & sine quo consistere potest quidditas Verbi. Contra verò realiter procedere per modum termini locutionis nullam dicit imperfectionem, & sine eo constare non potest quidditas Verbi; igitur hoc, & non illud est de essentia Verbi ut sic. Maior patet, Minor quoad priorem partem probatur, & primò, quod imperfectionem inuoluat, certum est. Secundò, quod sine eo consistere possit quidditas Verbi, patet; quoniam de ratione Verbi, ut sic, non est esse actum realiter informantem: nam Verbum vocale est proprium Verbum, & tamen non est actus realiter informatiuus, sed tantum prolatiuus.

25. Quoad posteriorem verò partem probatur, & primò, quod talis productio realis nullam dicat imperfectionem, constat; quia de facto talis productio reperitur in Deo, in quo nihil imperfectum esse potest. Secundò, quod sine illa saluari non possit quidditas Verbi, sic ostendo. Quidditas Verbi consistit in signo manifestatiuo loquentis: hoc autem absque reali processione termini locutionis à loquente saluari non potest, quod sic probo. Nam dupliciter potest Verbum esse manifestatiuum loquentis, & secretorum ipsius, vno modo per transitum de habitu in actum, quo pacto transit Verbum mentale creatum de specie intelligibili habituali in speciem expressam actualem, per quod Verbum loquimur nobis ip-

si, dum

si, dum per illud nobis ipsi manifestamus, quæ in specie intelligibili & memorialibant. Alio modo per communicationem eiusdem notitiæ actualis loquentis audienti: quo pacto nos loquimur alteri, communicando illi nostram notitiā actualem, quam de rebus habemus, medio Verbo vocali. Cum igitur nequeat Verbum Divinum esse manifestatiuum loquentis, & secretorum ipsius, primo modo, cum illud non transeat de habitu in actum, aut de specie intelligibili & habituali in expressam & actualem, sed sit ipsemet actus secundum essentialiter, ita ut ne concipi quidem possit transire de habitu in actum, necessario erit manifestatiuum secundo modo per communicationem eiusdem notitiæ actualis loquentis audienti, hæc autem communicatio, ut patet, essentialiter requirit personalem distinctionem loquentis & audientis; cum nequeat idem suam sibi actualem notitiā realiter communicare: igitur quidditas Verbi postulat, ut realiter procedat, ut terminus locutionis ab ipso principio loquente; tamen si ipsius quidditas non sit, ut realiter procedat, ut actus intelligendi à principio intelligente: quia hoc saluari potest per solam identitatem actus cum principio intelligente, non potest autem per solam identitatem locutionis cum principio loquente saluari realis locutio, quia hæc non importat solam perceptionem obiecti, sed etiam manifestationem loquentis, quæ in Deo necessario importat distinctionem personalem. Hinc constat, Verbum increatum in hoc magis assimilari Verbo creato vocali, quam mentali: siquidem vocale non transit de habitu in actum, sicut mentale, sed de actu in actum per communicationem eiusdem notitiæ actualis loquentis audienti.

26. Ad Secundam Confirmationem concedo hæc in nobis sibi correspondere, quoniam in nobis actus ipse intelligendi, cum transeat de specie habituali in actualem, habet veram & propriam rationem Verbi manifestatiui eorum, quæ in specie intelligibili latebant. In Divinis autem, cum actus intelligendi non transeat ex specie habituali in actualem, non potest habere veram & propriam rationem Verbi, cuius essentia postulat, ut sit manifestatiuum loquentis.

27. Instabis. Ad rationem Verbi sufficit, ut sit tantum manifestatiuum ad extra; nam per talem aptitudinem saluari potest quidditas Verbi increati. Confirmatur, quia, ut sequenti disputatione probabimus, saluatur quidditas doni increati per solam aptitudinem communicabilitatis ad extra: igitur per solam aptitudinem manifestationis ad extra, saluabitur quidditas Verbi increati. Respondet. Nego antecedens. Ad Confirmationem nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia donum essentialiter consistit in liberali & gratuita communicatione donatoris; Verbum autem in perfecta manifestatione loquentis: nequit autem saluari liberalis & gratuita communicatio ad in-

tra, cum omnis communicatio ad intra sit summe necessaria. Contra verò nequit saluari perfecta manifestatio loquentis ad extra, quia hæc consistit in perfecta communicatione notitiæ actualis loquentis audienti: nulla autem creatura capax est totalis communicationis notitiæ actualis Dei loquentis, cum nulla creatura capax sit comprehensionis Dei: igitur nequit saluari perfecta ratio Verbi increati per solam manifestationem ad extra: contra verò, nequit saluari perfecta ratio doni increati per solam communicationem ad intra.

28. Dico Secundò: Relatio Verbi est eadem cum relatione Filij, sola ratione inadaequata diuersa. Est Damasceni supra citati: Vnius namque eiusdemque hypostaseos ostensiuæ sunt Filius & Verbum. Est etiam Augustini: *nam eo Filius, quo Verbum; & eo Verbum quo Filius*. Non igitur alia relatione est Filius, alia Verbum, sed una eademque adæquate sumpta & Filius est, & Verbum, licet una magis exprimat, quod non exprimit altera: nam relatio filiationis magis exprimit identitatem naturæ, & ordinem ad genitorem; relatio autem Verbi similitudinem intentionalem, & respectum ad dicentem. Vtraque tamen relatio constituit essentialiter Filium. Nam cum Filius debeat vi sue processionis procedere adæquate similis principio producenti, & principium producens in Divinis non solum constituitur ex natura, sed etiam ex obiecto proximo determinante principium productivum ad producendum, debet Filius, vi sue processionis, utramque similitudinem & naturalem, & intentionalem accipere; ac proinde per utramque relationem, & quæ respicit principium communicatiuum naturæ, & quæ respicit principium communicatiuum similitudinis intentionalis obiecti, constituitur in esse Filij. Rursus, quia Verbum Divinum procedit ut subsistens in eadem natura cum principio dicente, procedit essentialiter ut Filius: quia non solum procedit ut simile intentionaliter obiecto intelligibili, quod habet ut Verbum, sed etiam ut simile in natura principio producenti, quod habet ut Divinum, atque adeò ut adæquate simile principio intelligenti, quod est de ratione Filij ut sic. Unde si non esset Verbum, non esset Filius, quia non haberet similitudinem intelligibilem; atque adeò non esset adæquate simile principio producenti. Neque si Filius non esset, Verbum Divinum esse posset, quia Verbum Divinum essentialiter postulat consubstantialitatem cum principio dicente: & consequenter cum similitudine intentionali essentialiter postulat similitudinem in natura: quæ duplex similitudo constituit Filium intellectualem. Hinc patet, correlativum Verbi increati, quæ Verbum increatum est, esse Patrem, quæ pater est, quod aperte docuit Augustinus supra citatus: *vbi Relativè, inquit, dicitur Filius, relativè dicitur & Verbum, & imago, & in omnibus his vocalis ad Patrem refertur*.

Damascen.

Augustin.

Augustin.

S. Thomas.
Sylvius.
Augustin.

29. Dico Tertio: Verbum Divinum non connotatiue, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem realem ad dicentem. Est S. Thomæ, 1. p. quæst. 34. art. 1. 3. Syluij ibid. idque expressè docuit Augustinus illis verbis: *Eo Filius, quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius*. Atqui Filius non connotatiue, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem Filij ad Patrem: ergo & Verbum ad dicentem. Ratio verò est, quoniam Verbum increatum importat relationem integrantem & complementem relationem Filij intellectualis. Atqui Filius formaliter & in recto importat relationem ad genitorem: ergo & Verbum ad dicentem.

S. Thomas.
Augustin.

30. Dico quartò: Verbum non tantum de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Est S. Thomæ q. 4. de verit. art. 5. & colligitur ex Augustino 7. de Trinit. c. 2. ubi docet, in conceptu Verbi includi sapientiam; nec aliud esse Verbum, quam natam sapientiam. Sapientia autem non de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Fundamentum verò est, quoniam Verbum est intellectualis imago omnium obiectorum, ex quorum vel habituali notitia, ut in nobis, vel ex actuali, ut in Deo procedit. Atqui intellectualis imago non materialiter & in obliquo, sed formaliter & in recto expressionem obiecti, cuius est imago, importat: ergo. Maior est Augustini loco præcitato, & probatur; nam Verbum est quædam intellectualis manifestatio: omnis autem intellectualis manifestatio fit per expressionem obiecti, cuius est manifestatio; cum nequeat intellectus aliter se ipsum manifestare, quam per vitalem expressionem sui.

Augustin.

31. Dubitari autem ulterius potest, quid principaliter ex his duobus importet Verbum, relationemne ad dicentem, an expressionem obiecti? dubitandi ratio est, quoniam expressio obiecti est quid absolutum, Verbum autem principaliter significare videtur respectum ad dicentem. Hoc tamen non obstante, dicendum est cum S. Thoma loco præcitato, & Ferrariensi 4. contra Gentes cap. 13. §. Ad secundum dub. Verbum principaliter importat expressionem obiecti. Ratio, quæ moueor, est: quia sicut verbum vocale ex hominum placito; ita mentale creatum ex natura sua principaliter ordinatur ad significandam manifestationem loquentis; minus verò principaliter relationem ipsius ad dicentem: ita & Verbum increatum, ad quod per analogiam ad creatum translatus est hoc nomen Verbum, principaliter institutum videtur ad denotandam manifestationem Patris loquentis, minus verò principaliter relationem ipsius ad dicentem. Cæterum expressio obiecti, quæ in Verbo increato principaliter importatur, non est expressio obiecti creati, sed increati; creati verò expressio non nisi secundariò & materialiter. Etenim sicut æternus Pater æterno suo Verbo primariò intendit manifestare seipsum, & omnia, quæ ipsum essentialiter

S. Thom.
Ferrariensis.

constituunt; secundariò verò & consequenter creaturas, tanquam terminos extrinsecos suæ potentie: ita expressio obiecti, quæ principaliter importatur in Verbo increato, non est expressio obiecti creati, sed increati.

32. Dices. Verbum importat proprietatem personalem; sed hæc principaliter dicit respectuum, non absolutum: ergo. Confirm. 1. Verbum importat respectum formaliter complementem relationem Filij intellectualis: sed relatio Filij intellectualis principaliter importat respectum ad dicentem. Confirm. 2. Eo modo Verbum includit respectum ad dicentem, quo Filius ad generantem: sed Filius principaliter importat relationem ad generantem, minus principaliter naturam: ergo & Verbum principaliter importabit relationem ad dicentem, minus verò principaliter expressionem obiecti. Confirm. 3. Verbum est nomen personæ: sed persona principaliter in Diuinis significat relationem, minus verò principaliter naturam; quia illam formaliter, hanc verò materialiter importat.

33. Respondeo. Concedo Verbum importare proprietatem personalem, sed non æquè primò, ac proprietatem absolutam. Eodem modo respondetur ad primam confirmationem, Verbum importare quidem respectum complementem filiationem intellectualem, non tamen æquè principaliter, atque ipsam representationem obiecti. Ad secundam neganda est maior: nam aliquid explicitè dicit Verbum, quod explicitè non dicit Filius. Verbum enim explicitè dicit manifestationem obiecti, quam explicitè non dicit Filius. Et quia ista nomina ex humanis translata sunt ad Diuina: sicut in humanis Verbum principaliter importat manifestationem obiecti; nam ad hanc est principaliter impostum, ita translatus ad Diuina principaliter significabit eandem obiecti manifestationem. Ad tertiam concedenda est minor de persona significata sub explicito nomine personæ; neganda verò de persona non significata sub explicito nomine personæ, sed Verbi manifestationi loquentis.

34. Dico quintò: Solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Est contra Ruiz disput. 60. sect. 6. opinantem, omnes personas in Diuinis loqui tum sibi ipsis, tum inter se mutuo. Fundamentum nostræ assertionis est hoc. Propriè loqui est se ipsum manifestare: atqui solus Pater soli Filio se ipsum propriè manifestat: igitur solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Maior constat, quia nil aliud est loqui, quam se ipsum sibi, vel alteri manifestare. Minorè ostendo: & primò quòd solus Pater se ipsum propriè manifestet, constat: nam se ipsum manifestare, est notitiam suam alteri communicare, quæ fiat alteri notus. Solus autem Pater sui notitiam communicat, quæ fiat alteri notus: nam Spiritus Sanctus nullam sui notitiam alteri personæ communicat, cum nulla possit esse communicatio in Diuinis, nisi per realem productionem: atqui Spiritus Sanctus

Ruiz.

nihil

nihil ad intra producit; igitur nequit se ipsum alijs personis manifestare. Eadem ratio probat de Filio respectu Patris, cui sicut nihil Filius communicat; ita se ipsum illi manifestare non potest.

35. Sola difficultas est de Filio respectu Spiritus Sancti, cui simul cum voluntate communicat una cum Patre notitiam & sui & Patris. Verum quia talem notitiam Pater & Filius non communicat Spiritui Sancto per actum intellectus, sed voluntatis, non dicuntur Pater & Filius ad Spiritum Sanctum propriè loqui: quia locutio formaliter est actus intellectus, quo loquens se ipsum manifestat audienti.

36. Secundò, quòd soli Filio æternus Pater propriè loquatur, sic probò: Nam si cui alteri propriè loqueretur, vel loqueretur Spiritui Sancto, vel sibi ipsi: (loquimur enim de locutione ad intra) atqui ex dictis constat, Patrem ad Spiritum Sanctum propriè non loqui, cum illi sui notitiam non communicet per actum intellectus, cuius tantum est loqui.

37. Quod autem neque ad se ipsum loquatur, patet: quia Pater non producit Verbum, ut in eo se ipsum cognoscat, & quasi se ipsum sibi manifestet; sed potius, ut se ipsum manifestet alteri, nempe Filio. Igitur solus Pater soli Filio propriè loquitur. Loquitur autem Pater Filio, communicando illi perfectam notitiam sui. Est enim locutio ipsa notionalis intellectio Patris, ut actu se ipsam communicans & manifestans Filio: est verò auditio ipsa passiva intellectio notionalis Filij, aut actu communicata Filio, iuxta illud Ioan. 15. *Omnia, quæ audivi à Patre meo, notafeci vobis.* Persona verò loquens est ipse Pater, sicut audiens est ipse Filius.

38. Ex his constat primò: Non modò realiter distingui personam loquentem ab audiente, sed ipsam locutionem ab auditione. Nam locutio est ipsa notitia Patris, terminata relatione dicentis: auditio verò est eadem notitia communicata Filio, terminata relatione Verbi dicti.

39. Constat secundò: Patrem proferre Verbum, ut manifestativum non sibi, sed Filio: quia non proferit illud ex notitia habituali, ut in eo actu ipse cognoscat, quod tantum habitu sciebat, sed ex notitia actuali, ut in eo Filius cognoscat, quidquid Pater ipse cognoscebat, quidquid in oppositum doceat Vasquez disp. 144. c. 2.

40. Dices. Pater non solum dicit Verbum, sed se ipsum, Spiritum Sanctum & totam Trinitatem, ut docet S. Thomas 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. & cum eo ferè omnes Theologi: ergo non solum loquitur ad Filium, sed etiam ad se ipsum, ad Spiritum Sanctum, & ad totam Trinitatem. Consequentia probatur, nam loqui & dicere sunt idem. Respondeo negando consequentiam. Ratio discriminis est, quoniam *dicere* præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum ad res Verbo dictas: *loqui* verò præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum manifestantis ad eum, cui fit ma-

nifestatio. Vnde Pater producendo Verbum, non solum dicit se ipsum & totam Trinitatè, sed etiam creaturas omnes possibiles, ad quas tamen non loquitur, quia ipsæ non se manifestant, cum nihil sint.

41. Confirmatur, nam ita se habet *dicere* & *loqui* Diuinum ad intra, sicut *dicere* & *loqui* Diuinum ad extra: sed *dicere* Diuinum ad extra præter productionem rerum, terminatur ad res ipsas externo Verbo dictas: contra verò, *loqui* Diuinum ad extra præter productionem Verbi externi, terminatur ad eos, quibus per locutionem se ipsum manifestat. Minor constat Pl. 148, *ipse dixit, & facta sunt*: & Hebræor. 1. *Multifariam multisq; modis olim Deus loquens Patribus*, &c. Vbi vides, *dicere* terminari ad res dictas; *Loqui* verò ad personas, ad quas dirigitur locutio. Propter hoc ergo, discrimen potest Pater producendo Verbum se ipsum & reliquas personas, imò & creaturas omnes *dicere*, non potest autem *loqui* ad personas omnes; quia *dicere* importat respectum repræsentantis, quem Verbum prolatum habet ad obiecta repræsentata; qui respectus, cum sit tantum cognoscentis ad cognitum, potest esse in ordine ad omnia cognita. *Loqui* verò, cum præter respectum ad Verbum prolatum, importet respectum manifestantis ad eum, cui fit manifestatio, & non quævis persona Diuina cuiuslibet personæ Diuinæ se ipsum manifestet; cum hoc requirat communicationem notitiæ personæ loquentis audienti, non quævis persona cuiuslibet personæ loqui potest, sed tantum illa, quæ se per actualem notitiam communicat; & illi soli, cui actualis notitia vi propriæ originis communicatur: hæc autem est solus Pater, & solus Filius.

42. Pro maiore explicatione distinguenda sunt hæc quatuor in Diuinis: *Intelligere*, *Dicere*, *Loqui*, *Producere*. *Intelligere* importat solum respectum intelligentis ad intellectum, qui in Diuinis est tantum rationis: nam in Diuinis intelligens, ratio intelligendi, & intellectum sunt idem: vnde competit omnibus personis respectu quorumcunque obiectorum.

43. *Producere* importat solum respectum producentis ad productum, qui realis est, & non competit, nisi certæ personæ in ordine ad certum terminum ab ipso producente distinctum.

44. *Dicere* cum ipso respectu reali ad Verbum productum, importat respectum rationis ad obiecta ipsa Verbo dicta & significata. Vnde etsi soli Patri propriè comperat, quia solus Pater dicit Verbum, eoq; mediante se ipsum, & res omnes Verbo significatas & expressas, propter huiusmodi tamen respectum ad obiecta Verbo significata, tribui potest cuiuslibet personæ: quia sicut quælibet persona ratione cognitionis essentialis dicit respectum rationis ad obiecta Verbo repræsentata: ita quælibet persona in aliquo sensu Verbo se ipsam dicit, & omnia Verbo expressa. Vnde & Pater se ipsum & omnia Verbo dicit: & Filius se ipso, tanquam Verbo se ipsum & omnia dicit: & Spiritus Sanctus pariter se ipsum

Psalm. 148.
Hebr. 1.

Ioan. 15.

Vasquez.

S. Thomas.
Omnes ferè
Theologi.

ipsum

Ruiz.

ipsum Verbo, & reliqua omnia dicit. Est tamen notandum discrimen inter *intelligere* & *dicere* sumptum essentialiter; quod etiam notavit Ruiz disp. 59. sect. 4. n. 8. & disp. 60. sect. 6. n. 8. quod *intelligere* vi nominis solum importat respectum intelligentis ad intellectum, nullo connotato termino notionali: *Dicere* verò cum respectu ad obiecta dicta connotat Verbum terminatum relatione producti, abstrahendo, an illud sit productum à persona, quæ eo mediante intelligit, an ab aliqua alia.

45. *Loqui* verò in sua explicita ratione importat respectum, tum ad Verbum à loquente prolatum, tum ad personam, ad quam locutio ipsa dirigitur. Qui respectus, licet sit unus & idem, habet tamē duas rationes inadæquatas, alteram quā terminatur ad Verbum productum; alteram, quā terminatur ad personam, cui mediante Verbo manifestatur ipsa notitia Patris loquentis. Vnde sicut terminus ipse productus includit duas rationes inadæquatas, alteram Verbi manifestantis loquentem, alteram personæ percipientis manifestationem, tali Verbo factam: ita & respectus ipse. Vnde ratione neutrius respectus potest *loqui* competere, nisi soli Patri, respectu solius Filij: quia sicut solus Pater mediante Verbo à se producto communicat notitiam sui Filio: ita solus Pater soli Filio se ipsum manifestat; adeoque solus Pater ad solum Filium propriè loquitur.

46. Ex dictis deducitur primò, Verbum, *Dici*, ad Divina translaturum sumi posse dupliciter, vno modo propriè, quo pacto sumitur notionaliter, & est proprium Filij: solus quippe Filius dicitur; nam solus Filius producit actione expressiva Verbi, quæ est propriè dictio: sicut enim solus Pater dicit Verbum exprimendo; ita solus Filius dicitur ut Verbum expressum subsistens. Secundo modo minùs propriè, quā ratione sumitur absolute, & convenit omnibus personis: quælibet enim persona dicitur, imò & creaturæ omnes dicuntur. Etenim *Dici* essentialiter sumptum idem est, ac Verbo representari: atqui omnes personæ & creaturæ Verbo representantur: igitur omnes personæ, & creaturæ dicuntur. Quo fit, ut secunda persona dupliciter dicatur, vno modo notionaliter, ut Verbum locutione prolatum; alio modo ut obiectum cognitione expressum.

47. Deducitur secundò: Filium non solum esse Verbum Patris, ut *Dicentis*, sed etiā ut *Dicti*: quia non solum dicitur à Patre, tanquam à principio realiter proferente; sed etiā dicitur ipsum Patrem, tanquam obiectum expressum, & se ipso manifestatum.

48. Controuertitur autem inter Scholasticos, an sicut dicitur Verbum Patris: dici etiā possit Verbum creaturarum. Negant Alensis 1. p. q. 62. memb. 1. art. 4. in fine, Bonaventura in 1. dist. 27. p. 2. art. 1. q. 2. ad penult. Rich. art. 2. qu. 3. ad 3. Ruiz disp. 62. sect. 3. in fine. Quorum fundamentum est, tum autoritas Anselmi in monolog. c. 32. vbi: *Verbum*, inquit, quo creaturam dicit, nequaquam similiter est

Alensis.
Bonavent.
Richar.
Ruiz.
Anselmus.

Verbum creaturæ, quia non est eius similitudo, sed principalis essentia. Tum ratio, nam sicut Spiritus Sanctus, inquit Bonaventura, non dicitur donum creaturæ; ita nec Filius dicitur Verbum creaturæ; cum non minùs in processione Spiritus Sancti includatur respectus ad creaturas, quàm in processione Verbi. Affirmant verò S. Thomas 1. p. q. 34. a. 3. ad ult. & quæst. 4. de verit. art. 5. ad 2. & 4. contra gentes cap. 13. Ferrarientis ibidem §. *Nec obstat.* Aureol. in 1. dist. 27. part. 2. art. 3. circa finem, Mayronus quæst. 4. vbi concedit, Filium dici posse Verbum creaturarum terminatiuè, non autem principiatiuè, Torres 1. part. quæst. 27. art. 1. disp. 6. quæst. 3. propos. 5. Vasquez disp. 143. cap. 3. num. 12. Suarez lib. 9. de Trin. ca. 9. in fine, qui prædictam locutionem admittit cum limitatione declarante, utly *creaturarum* fter terminatiuè, non principiatiuè: & capite 6. eandem locutionem absolute admittit, absque vlla limitatione. Quorum sententia mihi probabilior est.

S. Thomas.

Ferrar.
Aureolus.
Mayronus.

Torres.
Vasquez.
Suarez.

50. Moueor primò ad hanc sententiam asserendam, quia Verbum duplicem importat respectum, & realem ad dicentem, & rationis ad dicta: ergo licet Verbum creaturarum dici non possit secundum priorem respectum, ut notauit Mayronus, dici saltem potest, secundum posteriorem. Secundo, quia hæc propositio: *Deus est Verbum creaturarum*, non plus importat, quàm hæc: *Deus est Scientia creaturarum*. Etenim non alio modo Deus est Verbum creaturarum, quàm exprimendo & representando creaturas: atqui hæc est propria propositio; ergo & illa. Confirmatur, nam hæc est propria locutio, & à Patribus usurpata, *Filius est Verbum expressum, & operatum creaturarum, ratio & ars omnium creatibilium*: ergo & hæc, *Filius est Verbum creaturarum*. Consequentia constat, nam quod illa dicit explicitè, hæc dicit implicitè. Eadem ratione, ut notat ibidem Ferrarientis, Spiritus Sanctus non solum dicitur amor Patris & Filij, essentia, & totius Trinitatis, sed etiā creaturarum: cum non minùs Spiritus Sanctus sit amor creaturarum, quàm Filius verbum earundem.

Ferrar.

51. Ad Anselmum respondet S. Thomas quæst. cit. de verit. quod ille tantum noluerit, Filium dici posse Verbum creaturarum eo modo, quo dicitur Verbum Patris, cuius non solum est Verbum expressiue, sed etiam originatiue.

Anselmus.
explicatur
à S. Thomas

52. Ad rationem dico, magnum esse discrimen inter Spiritum Sanctum, ut donum creaturarum, & Filium, ut Verbum earundem. Nam Spiritus Sanctus non est donum creaturarum per actualem, sed per aptitudinalem duntaxat communicationem sui ad creaturas: est autem Filius Verbum creaturarum per actualem representationem earum. Quia verò in his propositionibus importatur actualis communicatio, actualis quæ expressio creaturarum, ideo impropriè dicitur: Spiritus Sanctus est donum creaturarum: propriè verò dicitur, Filius est Verbum creaturarum:

quia

quia actualis communicatio Spiritus Sancti ad creaturas, quam hæc propositio importat, non includitur in ipsa persona Spiritus Sancti, quatenus donum est: sicut includitur in persona Filij, quatenus Verbum est actualis expressio creaturarum: sola autem aptitudinalis communicatio ad creaturas includitur in persona Spiritus Sancti, quæ donum est. Vnde retorqueo potius argumentum: Nam sicut propria est hæc locutio, *Spiritus Sanctus est donabilis creaturis*: ita & hæc, *Filius est Verbum creaturarum*: nam ita se habet donabilitas in Spiritu Sancto; sicut expressio creaturarum in Verbo.

53. Deducitur tertio, quo pacto de solo Filio dicatur Ioan. 1. *Per ipsum facta sunt omnia*, quia cum solus Filius sit Verbum Patris, & in agente intellectu Verbum sit principium operis, quia Verbum in mente artificis est exemplar, quo artifex determinatur ad opus producendum, rectè per Verbum dicitur Deus omnia fecisse. Quod eleganter expressit Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 11. *Animaduertenda*, inquit, *est in hoc anigmate etiam ista Verbi Dei similitudo, quod sicut de illo Verbo dictum est: Omnia per ipsum facta sunt, ubi Deus per unigenitum Verbum suum prædicatur universa fecisse: ita hominis opera nulla sunt, quæ non prius dicuntur in corde. Unde scriptum est Ecclesiastici 37. Initium omnis operis Verbum. Et paulò post: Et est hæc in ipsa similitudine Verbi nostri similitudo Verbi Dei, quia potest esse verbum nostrum, quod non sequatur opus; opus autem esse non potest, nisi præcedat Verbum: sic & Verbum Dei potuit esse nulla existente creatura; creatura autem nulla esse potest, nisi per ipsum, per quod facta sunt omnia. Ceterum notandum, Verbum Divinum esse tantum expressivum Patris, & totius Trinitatis; creaturarum autem non modò esse expressivum, verum etiam & operativum, quia non solum repræsentat illas, sed etiam est principium exemplandi & operandi illas.*

54. Deducitur quartò, Deum loqui etiam ad extra creaturis intellectualibus, se ipsum illis per communicationem suæ notitiæ manifestando: Et primò quidem beatis per claram visionem suæ notitiæ: Secundò, Prophetis per evidentem communicationem suæ locutionis, quæ *evidentia in attestante* à Theologis dici solet: Tertio, reliquis viatoribus per obscuram revelationem suæ cognitionis. In quibus omnibus proportionaliter distinguenda sunt, & locutio in Deo loquente, & auditio in creatura auscultante. Est autem locutio Dei, actus ipse Divini intellectus, quatenus per externum signum ordinatur ad manifestandum se ipsum creaturæ. Est verò auditio, actus ipse intellectus creati, quo formaliter percipit locutionem Dei per externum signum sibi manifestatam. Dicitur etiam Deus loqui ad creaturas rationis expertes, sed improprie, cum illæ non sint propriæ auditionis capaces.

Solutio argumentorum.

55. **A**D argumenta primæ sententiæ. Respondeo, utrumque fundamentum Durandi falsum esse, ut constat tum ex disputatione de processionebus sectione 4. tum ex disputatis hîc. Nec est eadem ratio de amore, quoniam hîc ex vi nominis non importat, nisi actum voluntatem informantem, respondetque intellectui, quæ pariter informationem importat actus cum potentia.

56. Ad primam probationem ex Anselmo respondet S. Thom. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. Anselmum improprie eo loco accepisse *Dicere* pro intelligere. Ceterum Anselmus eodem libro c. 37. expresse docet, Verbum relative dici ad eum, cuius est Verbum: *Verbum*, inquit, *hoc ipsum, quod Verbum est, aut imago ad alterum est, quia non nisi alicuius Verbum est, aut imago.*

57. Ad secundam dico, de ratione verbi esse, ut sit manifestativum & expressivum per modum mentalis locutionis, quæ in Deo esse nequit, nisi per communicationem actualis notitiæ unius personæ ad alteram: cum nequeat eadem persona in Divinis sibi ipsa loqui, quia non potest persona Divina ex scientia habituali transire in actualem, ac proinde per eam sibi objecta manifestare, ac proinde sibi ipsa loqui.

58. Ad tertiam nego, in Deo fore proprium *Dicere*, præcisè omni productione ad intra: quia *Dicere*, præter respectum ad objecta dicta, importat respectum ad terminum productum, mediante quo objecta dicuntur & repræsentantur, quare præcisè productione in Deo solum remaneret intelligere, quo se & reliqua à se cognosceret, non autem *Dicere*, quo Verbum producendo se ipsum, & reliqua in Verbo repræsentata cognosceret.

59. Ad quartam nego antecedens. Ad cuius probationem cōcedo, actum personalem, ut sic, non cadere supra creaturas, nec reflecti posse supra principium, à quo est; cadere tamen posse supra creaturas, & reflecti supra principium, à quo est, ratione actus essentialis, quem essentialiter includit. Quia igitur *Dicere*, præter respectum realem producentis ad productum, importat respectum rationis ad res dictas, & repræsentatas medio Verbo producto, potest ratione huius cadere supra creaturas, & reflecti supra principium, cum non minus principium, quàm creaturæ, & reliqua omnia in Verbo dicantur, & exprimantur, ut ex dictis constat.

60. Ad quintam, distinguendum est *Ly Dicere*: nam propriè sumptum non nisi personæ Verbum producenti competit: unde soli Patri propriè convenit, qui medio Verbo à se producto dicit se, & omnia à se: sumptum verò absolute pro ipso intelligere competit omnibus personis. In quo sensu negandum est, neminem *Dicere* posse Verbo ab alio produ-

Ad fundamentum
Durandi.

Explicatur
Anselmus à
S. Thoma.

Augustin.

Eccles. 37.

do:

cto: nam licet hoc verum sit de verbo creato, falsum est de Verbo increato. Cuius discriminis ratio est, quia Verbum increatum ratione notitiæ absolutæ, quam includit, identificatur cum omnibus personis, atque adeo aliqua persona potest intelligere Verbo ab alio producto: Verbum autem creatum non potest vniri, nisi cum eo, à quo producit; & quia ad intelligendum requiritur, vt intelligens informetur actu ipso intelligendi, nequit vnus intelligere Verbo ab alio producto.

61. Ad sextam, distinguo maiorem: Verbum est actus vitalis immanens, terminatus relatione producti ad dicentem, concedo: est actus vitalis immanens, nulla relatione producti ad dicentem terminatus, nego. Vnde ad Minorem concedo, personas Diuinas esse vitaliter immanenter intelligentes, non per Verbum essentiale, quod nullum est, sed per actum ipsum intelligendi essentialem, communem omnibus personis.

62. Ad septimam, concedo Maiorem, quando Verbum non supponitur adæquatè productum. Quia igitur in Diuinis Verbum supponitur adæquatè productum à Patre, reliquæ personæ intelligentes, Verbum non producant, sed intelligunt tantum verbo à Patre producto. Ad probationem Maioris concedo, Verbum in nobis poni propter necessitatem intelligendi; nego autem ob eandem necessitatem poni in Deo, sed tum propter necessitatem loquendi, tum propter fecunditatem naturæ. Nam sine Verbo, nec esset propria locutio intra Deum, quia hæc in Deo saluari nequit, absque reali distinctione personarum loquentis & audientis; nec fecunditas naturæ, quæ essentialiter postulat adæquatam communicationem sui, non solum per actum volendi, sed etiam per actum intelligendi.

63. Ad octauam, neganda est sequela. Etenim in eo casu Deus non intelligeret Verbo à se producto, sed actu ipso absoluto intelligendi: quia, vt diximus, Verbum in Deo non est necessarium ad intelligendum, sed tantum ad loquendum, & ad naturæ fecunditatem. Vnde solum sequeretur, in eo casu Deum non fore loquentem, nec fecundum intra se.

64. Ad nonam, nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia distinctio, quæ inter Verbum prolatum & proferentem intercedere debet, in verbo creato saluatur in sola qualitate absoluta cum relatione transcendentali ad proferentem, quia per solam qualitatem absolutam cum relatione transcendentali ad proferentem verbum creatum sufficienter distinguitur ab ipso proferente. At in Verbo increato talis distinctio saluari nequit in aliqua perfectione absoluta, quia omnis perfectio absoluta in Diuinis communis est omnibus personis: igitur saluari debet in aliqua perfectione respectiua, quæ est ipsa formalis relatio producti ad producentem. Ad probationem verò consequentiæ Respondeo, nos ex Verbo creato deuenire in cognitionem Ver-

bi increati, præcisè imperfectionibus, quæ cum ipso Verbo creato sunt annexæ, inter quas vna est, vt distinguatur à proferente secundum perfectionem absolutam. Ad Confirmationem concedo, Verbum increatum non esse expressiuium, & manifestatiuum obiecti formaliter per relationem producti, quam supra notitiā essentialē superaddit, sed per ipsam notitiā absolutam, quam essentialiter includit.

SECTIO II.

An Verbum Diuinum importet respectum ad creaturas ratione proprietatis personalis, an ratione notitiæ absolutæ, quam essentialiter includit?

65. Omnes conueniunt, Verbum Diuinum, præter respectum ad Patrem dicentem, importare etiam respectum ad res, se ipso dictas & manifestatas. Fundamentum est, quia Verbum non solum est terminus à Patre productus, sed etiam actualis manifestatio, & declaratio omnium obiectorum, quæ sunt in mente Patris: ergo non solum vt terminus productus dicit respectum ad Patrem dicentem, sed etiam vt actualis declaratio obiectorum, ad obiecta declarata, & se ipso manifestata.

66. Consentiunt etiam omnes, priorem respectum ad Patrem dicentem esse realem; posteriorem verò rationis, eò quod ille constituat Verbum in esse personali, fundeturque in ipsa passiva origine producti; hic tantum consequitur ad primum, & fundatur in sola representatione, & manifestatione obiectorum, quæ in Deo realis non est: tametsi aliqui contendunt, hunc respectum Verbi ad res dictas esse transcendentalem. Vocant autem respectum transcendentalem, omnem respectum, sine quo vnum sine alio intelligi non potest, qui interdum est tantum secundum dici & solus respectus rationis, licet supponat fundamentum reale; vt in præsentē materia intentionalis expressio & declaratio obiectorum, in qua proximè fundatur iste respectus rationis, est realis perfectio in Verbo: consistit enim in reali representatione & comprehensione omnium obiectorum, quæ à quouis loquente dici, & representari possunt. Hoc autem maximam dicit perfectionem in Deo; dicit enim infinitam cognitionem declaratiuam & comprehensiuam rerum. Vltimò conueniunt, Verbum Diuinum principalem respectum manifestantis dicere ad obiectum primum, minus verò principalem ad obiectum secundarium. Etenim principalius Verbum manifestat essentiam Diuinam, & totam Trinitatem, quæ est obiectum primum, quàm creaturas, quæ sunt obiectum secundarium, Vterque tamen respectus tam ad obiectum

prima-

primarium, quàm ad secundarium est ratio-
nis; atque adeò ad utrumque se extendit præ-
sens controuersia, licet de solo obiecto secun-
dario explicite proponatur.

67. PRIMA sententia affirmat, hunc res-
pectum conuenire Verbo, ratione solius
notitiæ absolute, in ipso essentialiter in-
clusæ. Est S. Thomæ 1. p. quæst. 34. artic. 3.
ad 1. & quæst. 4. de verit. artic. 5. ad 4. & 4.
cont. gent. ca. 13. Scoti quolib. 8. artic. 3. &
in 2. distinct. 1. quæst. 1. Richardi in 1. di-
stinct. 27. artic. 2. quæst. 3. ad 1. May-
roni quæst. 4. Lychei ibid. quæst. vnica,
Capreoli quæst. 2. artic. 1. conclus. 5. & ar.
3. Ad argumenta cōtra 5. conclusionem, Ca-
iet. & Ferrariensis locis præcit. Molinæ 1. p.
quæst. 27. artic. 1. disput. 7. Suarez lib. 9.
de Trinit. cap. 6. in fine, Zumel 1. p. loco
cit. quæst. 2. Fundamentum est, quia Verbum
non habet respectum manifestantis, nisi in
quantum exprimit obiectum manifestan-
dum: exprimit autem illud ratione cogni-
tionis essentialis, non autem ratione proprie-
tatis personalis: quia cum hæc sit pura rela-
tio producti ad producens, non habet vim
exprimendi obiecta.

68. SECUNDA sententia docet, hunc
respectum conuenire Verbo ratione solius
proprietas personalis. Est Henrici in sum-
ma p. 2. artic. 59. quæst. 5. Aureoli in 1. dist.
27. p. 2. artic. 3. circa finem. Probatur hæc
sententia, nam si iste respectus conueniret
Verbo ratione essentialis, equè importaretur per
Filium ac per Verbum: atqui per filium talis
respectus non importatur: igitur non
conuenit Verbo, ratione essentialis, sed pro-
prietas personalis, quæ Verbum est forma-
liter Verbum. Maior patet, quoniam es-
sentialis æquè importatur per Filium ac per
Verbum: igitur si talis respectus conueniret
Verbo ratione essentialis, æquè importaretur
per Filium, atque importatur per Verbum.
Minor constat autoritate Augustini libro
83. quæstionum, quæst. 63. ubi exponens
illud, *In principio erat verbum*, docet, melius
hic interpretari Verbum, *ut significetur*, inquit,
non solum ad Patrem respectus, sed ad illa, quæ per
Verbum facta sunt, operatiua potentia. Confir-
matur, nam quod secundum propriam ra-
tionem nequit sine alio intelligi, connotat
illud. Sed Verbum, quæ Verbum est, nequit
sine eo, cuius est Verbum, intelligi: igitur
connotat illud. Maior clara est. Minor proba-
tur, tum ex Augustino 7. de Trinitate cap.
3. Si enim hoc verbum, inquit, quod nos profe-
rimus, temporale & transitorium, & se ipsum
ostendit, & illud, de quo loquimur: quanto magis
verbum Dei, per quod facta sunt omnia ostendit
Patrem sicuti est: eadem ratione dicere pos-
sumus, quod ostendat omnia per ipsum dicta
& manifestata. Tum ratione, nam Verbum,
alicuius est Verbum: implicat igitur, cogno-
scere Verbum absque eo, cuius est Verbum:
Ergo de ratione Verbi est, connotare omnia
per ipsum dicta & manifestata.

69. TERTIA sententia docet, huiusmodi

respectum ad creaturas conuenire Verbo, ra-
tione vtriusque & proprietatis personalis, &
notitiæ essentialis. Ita Vasquez 1. p. disput.
144. cap. 2. Ruiz disp. 62. sect. 2. & 3. Zuniga
disp. 9. dubio vlt. Quæ sententia probabilior
est, pro cuius explanatione,

79. DICO PRIMò. Verbum Diuinum non
dicit respectum ad creaturas se ipso dictas &
manifestatas, ratione solius notitiæ essentialis.
Fundamentum, quia quod conuenit
Verbo ratione solius notitiæ essentialis, con-
uenit omnibus personis: atqui dicere respec-
tum ad creaturas quatenus dictas & mani-
festatas, non conuenit omnibus personis: igitur
non conuenit Verbo ratione solius notitiæ
essentialis. Maior cum consequentia pa-
tet. Minorem probò, nam si dicere respectum
ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas,
conueniret omnibus personis, æquè bene
creaturæ dicerentur Patri & Spiritu Sancto,
ac dicuntur Verbo: at falsum est, creaturas
dici Patri & Spiritu Sancto, sicut dicuntur
Verbo. Igitur dicere respectum ad creaturas,
quatenus dictas & manifestatas, non conuenit
omnibus personis, sed soli Verbo.

71. DICO SECUNDò. Verbum Diuinum
non dicit respectum ad creaturas, quatenus
dictas & manifestatas ratione solius proprie-
tatis personalis. Fundamentum, quia dicere
respectum ad creaturas, ut dictas & manife-
stas, essentialiter includit respectum ad crea-
turas, ut representatas. Nequit autem Ver-
bum Diuinum dicere respectum ad creatur-
as, ut representatas ratione solius proprie-
tatis personalis. Minor patet, quoniam proprie-
tas personalis Verbi est sola relatio producti
ad producentem. Nulla autem relatio Diuina,
ut sic est representatiua & expressiua alicuius
objecti: alioqui aliquid obiectum cognosce-
ret vna persona, quod non cognoscerent re-
liquæ. Maior probatur, nam dicere respec-
tum ad creaturas, ut dictas & manifestatas,
est connotare illas, ut ab aliquo alicui locu-
tione manifestandas: hoc autem essentialiter
involuit notitiam essentialem expressiuam &
declaratiuam obiecti manifestandi, non enim
loquens manifestat alteri obiectum, nisi me-
dia notitia expressiua & declaratiua ipsius
objecti manifestandi, ut patet cum volumus
aliquam rem alteri locutione manifestare,
manifestamus illam medio Verbo vocali si-
gnificatiua mentalis, quo mediante exprimi-
mus rem ipsam, quam alteri intendimus ma-
nifestare.

72. DICO TERTIò. Verbum Diuinum
respicit creaturas, ut dictas & manifestatas
ratione vtriusque perfectionis tam essentialis
notitiæ, quam quidditatiuæ includit; quàm
personalis proprietatis, qua constituitur in
ratione verbi ut sic. Fundamentum est, quia
respicere creaturas, formaliter ut dictas &
manifestatas, siue potius ut dicendas & ma-
nifestandas, non dicit purum respectum re-
presentantis ad representatum, siue cogno-
scentis ad cognitum; alioqui competere
omnibus Personis, cum omnes personæ ra-
tione

Vasquez.
Ruiz.
Zuniga.

S. Thomas.

Scotus.
Richardus.
Mayronus.
Lycheus.
Capreolus.
Gaiesan.
Ferrariensis.
Molina.
Zumel.

Henricus.
Aureolus.

August.

Augustin.

tione notitiæ essentialis cognoscant & representent sibi creaturas & reliqua obiecta: sed dicit peculiarem respectum ad res locutione dicendas & significandas, qui præter notitiam essentialem expressiuam rerum dicendarum, superaddit peculiarem respectum locutionis seu dictionis, quæ res per Verbum locutione seu dictione prolatur, sunt ab aliquo alicui dicendæ ac manifestandæ. Qui respectus, ut patet, non conuenit Verbo Diuino, nisi ratione proprietatis personalis, quæ ut terminus locutionis dictionis-que paternæ peculiari ratione connotat res, se ipso à Patre sibi ipsi dicendas ac manifestandas.

73. Confirmatur primò. Quia si Pater non produceret Verbum, sed solum intelligeret, res ab ipso intellectæ non dicerentur dictæ & manifestatæ, sed tantum intellectæ & representatæ. Igitur ratio dicti & manifestati superaddit aliquem respectum supra rationem intellecti & representati: atqui hic alius esse non potest, quam respectus proueniens ex personali proprietate Verbi producti: nam eo tantum sublato tollitur iste respectus, & eo tantum posito ponitur.

74. Confirmatur secundò. Nam hæc omnia in Diuinis sibi correspondent, locutio actiua dicentis, locutio passiuæ Verbi, & res Verbo dicta ac manifestata. Atqui locutio actiua, præter notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem personæ proferentis: locutio passiuæ, præter eandem notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem Verbi prolatis: ergo & res ipsæ Verbo dictæ, præter respectum, quem dicunt ut cognita & representatæ, prouenientem ab essentiali notitia cognoscente & representante, superaddunt peculiarem rationem dicti & manifestati, prouenientem remotè quidem à dictione & manifestatione actiua loquentis, proximè verò à dictione & manifestatione passiuæ Verbi producti.

75. Dices hinc tantum sequi, hunc respectum conuenire Verbo ex peculiari modo, quo illi ex vi propriæ originis debetur notitia communis manifestatiua rerum, non autem ex vi propriæ personalitatis. Respondeo negando sequelam, nam idè vi propriæ originis debetur Verbo notitia communis manifestatiua rerum, quia vi suæ personalitatis exigit illam, ut complementum dictionis passiuæ, qua constituitur personalitas Verbi, mediante qua, Verbum ipsum peculiarem respectum dicit ad res, se ipso dicendas & manifestandas.

76. Atque hæc tertia sententia conciliat inter se duas præcedentes. Nam prima intelligitur de respectu expressionis & representationis rerum, qui essentialiter includitur in ipso respectu dictionis & manifestationis earundem. Talem enim respectum representationis & expressionis habet Verbum formaliter ratione notitiæ communis, cuius tantum est res exprimere & representare. Secunda verò intelligitur de peculiari respectu dicentis &

manifestantis, quem Verbum addit supra communem rationem expressionis & representationis.

77. Ad fundamentum verò secundæ sententiæ, neganda est sequela maioris. Nam aliquid vi nominis explicite importat Verbum tam ratione naturæ communis, quam proprietatis personalis, quod formaliter non importat Filius, nam Verbum importat naturam sub explicita formalitate sapientiæ: Filius verò eandem importat sub explicita formalitate essentiali. Item Verbum importat personalitatem sub explicita ratione dictionis seu locutionis passiuæ: Filius verò eandem proprietatem personalem importat, sub explicita ratione generationis passiuæ: & quia respectus ad creaturas, ut Verbo dictas & manifestatas, immediatè fundatur in Sapientia essentiali, & dictione seu locutione personalis, idè potior est ratio, cur Verbum, quam Filius talem respectum dicat. Reliqua verò argumenta confirmant potius nostram sententiam.

78. Vltimò obiter hic adnotabo, non cohærenter philosophari eos, qui docent Verbum vi suæ processionis formalis non procedere ex cognitione creaturarum possibilem, & tamen docent vi suæ proprietatis personalis dicere respectum ad creaturas posibles. Etenim si Verbum vi suæ processionis formalis non procedit ex cognitione creaturarum possibilem, non potest vi suæ proprietatis personalis habere proximum fundamentum talis respectus ad creaturas. Sequela probatur, quia respectus ad creaturas supponit in Verbo aliquod fundamentum, à quo proximè oriatur: hoc autem aliud esse non potest, quam ipsa proprietas personalis vi suæ originis per se ex cognitione creaturarum producta: alioqui non esset maior ratio, cur Verbum potius, quam Spiritus Sanctus vi suæ proprietatis personalis talem respectum importaret. Nam licet talis respectus formaliter sumptus sit tantum rationis, fundamentum tamen, à quo proximè oritur, est reale, & intrinseca perfectio Verbi. Si autem ponatur, Verbum nullo modo per se procedere ex cognitione creaturarum, nulla peculiaris perfectio assignari poterit in Verbo, in qua talis respectus ad creaturas proximè fundetur.

79. Confirmatur, nam eiusdem perfectionis personalis esset Verbum, si per impossibile nulla cognitio creaturarum præcederet eius productionem, ac est nunc, cuius productionem de facto præcedit cognitio creaturarum possibilem. Atqui si nulla præcederet cognitio creaturarum, nullum dicere posset respectum ad creaturas: ergo nec de facto talem respectum dicit nunc. Minor patet, quia si nulla præcederet notitia creaturarum, nullum esset in Verbo fundamentum ad talem respectum fundandum. Maior probatur, nam perinde se habet nunc ista cognitio creaturarum respectu productionis Verbi, ac si re ipsa non esset, cum nihil per se

influat

influat in productionem Verbi. Eam namque solum variant productionem alicuius termini, quæ per se ad talem productionem concurrunt: quæ verò tantum per accidens & concomitanter tantum concurrunt, nullo pacto variare possunt productionem termini; nam eodem modo se habent ad illam, ac si re ipsa non essent. Vnde implicat in adiecto dicere, aliquid per accidens & concomitanter se habere ad productionem alicuius termini, & tamen substantialiter variari talem productionem, variato eo, quod tantum per accidens, & concomitanter se habet. Hinc constat, non bene philosophari Vasquez, qui dum negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilem, tamen affirmat, Verbum per se importare respectum ad creaturas posibles, non solum ratione notitiæ communis, sed etiam proprietatis personalis.

SECTIO III.

*An Verbum procedat ex notitia
omnium, quæ formaliter
sunt in Deo?*

80. **C**UM Verbum diuinum vi suæ originis procedat, vt notitia genita à Patre generante, non solum respectum dicit ad generantem, sed etiam ad obiectum intelligibile, ad quod exprimendum procedit. Hinc grauis insurgit controuersia, ex quibus obiectis illud per se procedit. Dixi *per se*, nam concomitanter sicut omnia quæ sunt in scientia Patris, communicantur Filio; ita concomitanter procedit ex notitia omnium, quæ sunt in intellectu Patris, siue necessaria, siue libera illa sint. Est autem *per se* procedere, ita procedere, vt si cognitio talis obiecti non esset, nec productio Verbi esset, aut certe non cum ea perfectione, cum qua de facto est, posita tali obiecti cognitione. *Concomitanter* autem ex cognitione talis obiecti procedere, est ita procedere, vt si cognitio talis obiecti non esset, adhuc productio Verbi esset cum eadem omnino perfectione, cum qua de facto est. Porro quatuor sunt, quæ per modum obiecti terminant scientiam Patris, ex cuius notitia gignitur Verbum; essentia Diuina eiusque attributa, personalitates, creaturæ posibles, futura contingentia siue absoluta, siue conditionata. In hac sectione disputabimus, an Verbum procedat ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo. (Sunt autem hæc essentia Diuina, attributa, & personalitates) in sequenti verò, an etiam ex cognitione eorum, quæ eminenter in Deo continentur: sunt autem hæc creaturæ tum posibles, tum futuræ.

81. PRIMA sententia negat, Verbum per

se procedere ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, sed tantum ex notitia essentia & attributorum. Est Scoti in 1. dist. 10. in fine, & dist. 32. & in 2. dist. 1. q. 1. & quodlibeto 14. Fundamentum est, quoniam ex illa notitia, per se procedit Verbum, cuius obiectum per se est principium productionis Verbi, quia omne obiectum est eorum principium intellectus ad Verbi productionem: hoc autem non potest esse, nisi essentia in sola paternitate existens; quia Filius & Spiritus sanctus, cum sint origine posteriores, nequeunt esse principium productionis Verbi: cum nullum posterius possit esse principium sui prioris. Igitur Verbum per se tantum procedit ex notitia essentia, non autem personarum. Reliqua argumenta pro hac sententia afferentur infra.

82. SECUNDA sententia affirmat, Verbum per se procedere ex cognitione essentia, attributorum, & personarum tum Patris, tum sui ipsius. Non autem ex cognitione Spiritus sancti, tanquam obiecti per se mouentis, & determinantis intellectum Patris ad productionem Verbi, sed solum concomitanter; necessarium tamen, eadem necessitate, qua cognitio Patris simul est cognitio essentia, & omnium personarum in eadem essentia subsistentium; non autem ea necessitate, qua principium requiritur ad productionem termini. Est Vasquez 1. p. disput. 142. cap. 4. qui putat, quod per se requiritur, vt obiectum ad productionem Verbi, per se etiam requiratur, vt principium motuum secundum esse intelligibile ad productionem Verbi. Quia igitur Spiritus sanctus non est principium motuum secundum esse intelligibile ad productionem Verbi, per consequens nec erit per se obiectum Verbi. Probat autem hanc sententiam duplici ratione.

83. PRIMA ratio est. Illud dicitur principium se alicuius operationis, quo posito ponitur, & quo sublato tollitur operatio, saltem secundum nostram considerationem. Atqui sublato Spiritu sancto, eiusque processione, hoc est à nobis non considerata, adhuc intelligimus integrè productum Verbum à Patre, cum ijs omnibus perfectionibus, quæ illum constituunt perfectum Deum. Igitur Spiritus sanctus eiusque processio, vt cognita non est per se requisita ad Verbi productionem. Minorem probat, nam tria tantum sunt principia per se requisita, & sufficiëntia ad productionem Verbi, essentia eiusque attributa, tanquam terminus formalis per generationem Verbo communicanda: Paternitas, tanquam relatio principij proprii & per se generationis; & filiatio, quæ tanquam correlatio simul intelligitur & generatur intellectione notionali Patris. Cetera verò concomitanter tantum se habent ad rationem principij, per se requisiti ad productionem Verbi.

84. SECUNDA ratio est. Si Verbum procederet ab Spiritu sancto, tanquam ab obiecto per se requisito, esset imago ipsius: conse-

quens est falsum, vt ex dicendis constabit: ergo. Sequela probatur. Nam ad perfectam rationem imaginis duo tantum requiruntur, perfecta similitudo, & origo. Sed Verbum est perfecta similitudo Spiritus sancti, cum sit ipsius personalitatis perfecte expressiuium; ergo si insuper ab ipso procederet, tanquam ab obiecto per se cognito, haberet etiam ab ipso originem: igitur haberet omnia ad perfectam imaginem requisita. Posterior consequentia pater. Prior vero probatur, nam ad hoc vt imago originari dicatur ab aliquo, sufficit, vt ab illo procedat modo intelligibili: procedit autem modo intelligibili, si ab eo procedat, tanquam ab obiecto per se cognito. Vt constat de imaginibus ante depictis, quæ sunt vere rerum, quas representant, imagines, esto ab illis non procedant, nisi modo intelligibili.

85. TERTIA sententia affirmat, Verbum procedere ex cognitione sui, & Spiritus sancti, non quidem intuitiua & visionis, sed abstractiua & simplicis intelligentiæ. Hanc Zumel 1. part. quæst. 34. artic. 3. quæst. 1. post 4. Conclusionem tribuit quibusdam Thomistis; eaque colligi videtur ex Caietano 1. part. quæst. 34. artic. 3. §. Circa prædicta versus finem. Fundamentum est, quia cognitio intuitiua est rei existentis vt existentis. Sed cognitio, qua procedit Verbum, non est ipsius Verbi & Spiritus sancti vt existentium: igitur cognitio, qua procedit Verbum non est intuitiua, sed tantum abstractiua Verbi & Spiritus sancti. Minor probatur, quia cognitio, qua procedit Verbum est origine prior Verbo, quia per ipsam tanquam per originem producit Verbum: origo autem per se est prior originato. Eadem ratio à fortiori probat de Spiritu sancto, qui est origine posterior Verbo: ac proinde nequit Verbum ex intuitiua notitia ipsius vt existentis procedere, cum nondum supponatur productus Spiritus sanctus in signo, quo producit Verbum.

86. QUARTA sententia docet, Verbum procedere ex intuitiua notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, tam essentiæ & attributorum, quam personarum & relatiuorum. Hæc sententia sub his terminis expressè asseritur à Molina 1. part. quæst. 34. in fine, Zumel loco supra citat. Suarez lib. 9. de Trinitat. cap. 4. & 5. Ruiz disput. 61. Grando 1. part. tractat. 9. disput. 5. Zuniga disput. 9. dubio 4. & 5. Sub alijs vero terminis, nempe sub notitia perfectissima & comprehensiuâ omnium, quæ sunt in Deo docetur à Barthol. Torres 1. p. q. 27. artic. 5. disput. vnica, 3. p. disput. à Dom. Bannez 1. part. qu. 34. artic. 3. à Valentia ibidem puncto 2. & colligitur ex S. Thoma 1. p. qu. 34. artic. 1. ad 3. Bonauentura in 1. distinct. 27. part. 2. artic. 2. qu. 2. Richardo ar. 2. q. 3. Gabriele q. 3. artic. 3. pro cuius explanatione,

87. Dico primò. Verbum per se procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Hanc assertionem expressè docuit Au-

gustinus 15. de Trinitate cap. 14. Pater, inquit, genuit Verbum sibi æquale per omnia. Non enim seipsum integrè perfecteque dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in ipso. Et ideo Verbum hoc verè veritas est, quoniam quidquid est in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est. Quod autem in ea non est, nec in ipso est. Et paulò post: Nouit itaque omnia Deus Pater in seipso, nouit in Filio; sed in seipso tanquam seipsum, in Filio, tanquam Verbum suum, quod est de his omnibus, quæ sunt in seipso. Fundamentum est, quia Verbum Diuinum per se procedit ex cognitione comprehensiuâ Deitatis: ergo per se procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Antecedens patet, alioqui Verbum non procederet ex cognitione perfectissima, qualis est sola cognitio comprehensiuâ Deitatis. Consequentia verò probatur, quia cognitio comprehensiuâ Deitatis se extendit ad omnia ea, quæ vel essentialiter, vel saltem identicè integrant ipsam Deitatem. Atqui non solum essentiæ, & attributa, sed personalitates, & relatiua omnia identicè saltem integrant Deitatem: igitur si Verbum procedit ex cognitione comprehensiuâ Deitatis, procedit ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo.

88. Confirmatur 1. Quia Verbum per se procedit ex notitia comprehensiuâ Patris: Ergo per se procedit ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo. Antecedens constat, alioqui ex vi suæ originis Verbum non procederet per omnia simile & adæquatum Patri contra Aug. supra citatum. Consequentia verò probatur, quia nequit comprehendi Pater, quin cum ipso comprehendatur fecunditas ipsius: nequit autem comprehendere eius fecunditas, quin cum ipsa & in ipsa comprehendatur reliquæ personæ, tanquam germina in radice, & fructus in arbore contenti. Implicat namque, comprehendere vim generatiuam & spiratiuam Patris, quin cum ipsa & in ipsa comprehendatur Verbum & Spiritus sanctus, tanquam termini in sua propria virtute contenti.

89. Confirmatur 2. quia vt infra ex communis sententia Patrum & Scholasticorum demonstrabimus, Verbum diuinum per se procedit, vt perfectissima & adæquata imago sui parentis: repugnat autem, procedere vt perfectissimam & adæquatam imaginem sui Parentis, quin procedat ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo. Minor probatur, quia perfectissima & adæquata imago debet per omnia adæquari suo prototypo: ergo procedere debet vt expressiuum omnium, quæ sunt in suo prototypo. Cum igitur in intellectu Patris per modum obiecti intelligibilis contineantur omnia, quæ formaliter sunt in Deo, debet ipsius Verbum procedere vt expressiuum omnium, quæ in intellectu Patris, per modum obiecti intelligibilis continentur; alioqui non procederet vt adæquata imago ipsius.

90. Obijciat 1. Ex illius obiecti notitia per se procedit Verbum à quo specificatur Pa-

August.

Zumel.

Caietani.

Molina.
Zumel.
Suarez.
Ruiz.
Granadus.
Zuniga.Torres.
Bannez.
Valentia.
S. Thomas.
Bonauent.
Richardus.
Gabriel.

trisco.

triscognitio. Atqui à solo obiecto primario specificatur Patris cognitio; hoc autem est sola essentia, eiusque attributa: igitur ex solius essentia, & attributorum notitia per se procedit Verbum. Resp. quidquid sit de primo syllogismo, de quo infra: neganda est minor subsumpta, nempe solam essentiam, exclusis personalitatibus, esse primarium obiectum paternæ cognitionis: sed totam Deitatem, ut complectitur omnes personalitates, esse adæquatum obiectum primarium illius: atque adeo ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, procedit per se Verbum.

91. *Obijciat* 2. Ex cognitione illius obiecti procedit per se Verbum, ex cuius obiecti notitia beatur Patris intellectus: atqui ex solius essentia attributorumque notitia beatur Patris intellectus: igitur ex solius essentia attributorumque notitia procedit per se Verbum. Minor probatur, alioqui Pater in sua beatifica cognitione penderet à Filio & Spiritu sancto, tanquam ab obiecto per se; ergo aliquid acciperet ab illis, quod non haberet ex se. Respondeo. Quidquid sit de maiore, de qua infra: neganda est minor. Etenim ad obiectum beatificum non solum spectat essentia, sed etiam personæ, nam etiam personæ constituunt Deitatem, quæ est adæquatum obiectum beatitudinis Diuinæ. Ad probationem verò minoris, nego antecedens. Nam dependere ab alio, tanquam ab obiecto beatificæ cognitionis, non est solum terminari ad illud, tanquam ad purum obiectum, sed est insuper accipere ab illo vim & rationem ipsam cognoscendi. Pater autem, etsi in sua cognitione beata terminetur ad Filium & Spiritum sanctum tanquam ad obiectum beatitudinis per se, nihilominus non dicitur ab illis in sua beatitudine pendere, quia non accipit ab illis vim & rationem ipsam beatæ cognitionis, quam ex seipso habet virtute suæ propriæ essentia, quæ sicut est intelligibilis species omnium, ita est actualis notitia omnium.

92. *Obijciat* 3. Ex illius obiecti notitia per se procedit Verbum, ex cuius obiecti cognitione procedit ut Patris imago: Atqui ex solius essentia cognitione Verbum procedit ut Patris imago: Ergo ex solius essentia cognitione procedit per se Verbum. Maior constat, nam Verbum vi suæ originis non solum procedit ut Verbum Patris, sed etiam ut imago eiusdem; procedit enim ut intellectuale Verbum ad suum prototypum, à quo producit, manifestandum. Minor probatur, nam auctore S. Tho. 1. p. q. 35. art. 2. ratio imaginis in diuinis non attenditur penes notionalia, sed penes essentialia. Igitur Verbum non procedit per se ex notitia personarum, sed solius essentia. Respondeo negando minorem. Ad cuius probationem nego consequentiam. Etenim intelligibiliter exprimere notionalia non est perfectio notionalis, sed essentialis, quam habent omnes personæ ratione notitiæ essentialis, cuius tantum est exprimere tam notionalia, quam essentialia. Aliud namque est Verbum assimilari Patri in notionalibus con-

stitutivè, aliud expressivè. Verbum igitur vi suæ originis assimilatur quidem Patri, cæterisque personis, imò & sibi ipsi expressivè, quoniam vi suæ originis procedit ut Verbum expressivum & declarativum omnium diuinarum personarum, non tamen constitutivè; quia constitutivè non accipit nisi solam personalitatem Verbi, per quam formaliter non exprimit obiectum, sed tantum refertur ad principium producens.

93. *Obijciat* 4. Si per impossibile Spiritus sanctus non produceretur, adhuc Verbum procederet à Patre: ergo Verbum non procedit per se ex cognitione Spiritus sancti. Consequentia patet, nam quod per se requiritur ad productionem termini, eo deficiente, deficit terminus. Antecedens probatur, quia Spiritus sanctus producitur origine posterior Verbo: ergo eius improductio non impediret Verbi productionem, quia nullum posterius impedire potest prius. Confirmatur, quia Spiritus sanctus de facto reperit Verbum iam productum in priori signo originis; igitur eius improductio non obstaret productioni Verbi. Respondeo. Nego Verbum cum ea perfectione processurum à Patre, cum qua de facto procedit, si Spiritus sanctus non produceretur: quia tunc non procederet ut expressivum & manifestativum virtutis spiritalis, & termini spiritalis, quæ sicut nunc est maxima perfectio in diuinis, quæ tamen ex data hypothese non esset: ita maxima perfectio est in Verbo, hanc eandem perfectionem exprimere ac manifestare. Vnde tantum demitur de perfectione Verbi, quantum tollitur de expressione obiecti ab eodem Verbo; cum expressio obiecti sit primaria perfectio Verbi, quæ Verbum est formaliter.

94. *Dices*. Idem Verbum fuisset, & cum eadem omnino perfectione, cum qua nunc est, etiam si in Deo nulla fuisset cognitio creaturarum existentium, uti potuit non esse, si Deus illas liberè non condere decrevisset: atqui non minus Verbum diuinum est expressivum creaturarum existentium, quam Spiritus sancti: ergo si non obstante, quod nulla fuisset creaturarum existentium cognitio, nulla caruisset Verbum intrinseca perfectione: igitur pari ratione non obstante, quod nulla fuisset Spiritus sancti cognitio, nihilominus Verbum nulla caruisset intrinseca perfectione.

95. Respondeo negando Minorem. Ratio discriminis est, quia quidquid est reale obiectivè expressibile in creaturis existentibus, exprimitur à Verbo diuino per ipsam expressionem & representationem creaturarum possibilem. Nihil enim manet obiectivè expressibile in creaturis existentibus, quod non sit obiectivè expressum per cognitionem creaturarum possibilem, nisi extrinseca tantum connotatio, quæ connotantur creaturæ ipsæ realiter existere in seipsis. Quæ connotatio nullam addit novam perfectionem in Verbo exprimente, sed tantum mutationem in rebus ipsis in propria natura existentibus, ut constat ex ijs, quæ suprà disputata sunt de scientia Dei.

S. Thomas.

At verò si Spiritus sanctus non existeret, nullo modo exprimeretur à Verbo: eò quòd si ille non existeret, nullo pacto supponeretur possibile: implicat namque aliquid in diuinis esse possibile, & actu non existere. Nam quidquid in Deo existit, summa necessitate existit, ac proinde si actu non existit, neque etiam possibile esse potest; atque adeo nec exprimi vt possibile à Verbo diuino, vt exprimuntur creaturæ, etiam si actu non existant. Quo fit, vt aliqua intrinseca perfectione careret Verbum, si Spiritus sanctus non existeret, qua tamen perfectione non careret idem Verbum, esto nulla creatura existeret, eò quòd omnes creaturæ à Verbo exprimuntur secundum esse possibile; neque vlla perfectio realis expressibilis est in creatura existente, quæ non sit adæquatè expressa in eadem vt possibili.

96. Ad probationem verò antecedentis negatur consequentia: nam esto productio Spiritus sancti sit origine posterior productione Verbi, eius tamen cognitio est prior & ipsius, & Verbi productione, & vt sic complet principium productiuum Verbi. Ad Confirmationem concedo, productionem Spiritus sancti supponere productionem Verbi origine priorem; dependenter tamen, vt more nostro loquar, ex ipsius cognitione, quæ in Patre præcedit productionem vtriusque.

97. Dico secundò. Verbum non procedit ex notitia abstractiua, sed intuitiua personarum. Fundamentum est, quia notitia abstractiua, vel est cognitio obiecti per alienam speciem, vt ego puto, vel obiecti absentis vt absentis formaliter: neutro autem modo Verbum Diuinum procedit ex cognitione personarum; igitur non procedit ex cognitione abstractiua, sed intuitiua earum. Maior constat ex adæquata partitione cognitionis abstractiue. Minor probatur quoad priorem partem: quia notitia ex qua procedit Verbum, vel determinatur modo nostro intelligendi à diuina essentia, tanquam à specie intelligibili sui & personarum; sui quidem formaliter, personarum verò eminenter; vel ab ipsismet personis diuinis immediatè determinantibus intellectum Patris ad claram notitiam ipsarum. Vtrouis modo procedat, semper procedit per notitiam determinatam à propria specie personarum. Et quidem si procedit secundo modo res est clara. Si primo, etiam patet. Nam diuina essentia ex eo, quòd est species eminentialis personarum, non tollitur, quin sit propria & perfectissima species singularum. Sicut ex eo quòd est species eminentialis creaturarum, non tollitur, quin sit propria & perfectissima species earum. Quod expressè docuit Scotus supra citatus, qui quamuis neget, Verbum gigni ex scientia personarum in seipsis cognitarum, concedit tamen illud gigni ex scientia personarum eminenter in essentia diuina cognitarum, quam cognitionem ipse appellat intuitiuam. Ratio verò est, quia causa eminentialis perfectissimo modo continet effectum. Vnde quando talis effectus non inuoluit imperfectionem, potest formaliter à

causa eminentiali suppleri. Sed species propria diuinarum personarum nullam inuoluit imperfectionem; ergo potest formaliter à diuina essentia suppleri: atque adeo poterit intellectus Patris determinari ad propriam & intuitiuam notitiam diuinarum personarum ab ipsa increata essentia, tanquam ab eminentiali specie ipsarum.

98. Probatur eadem Minor quoad secundam partem, nam cognitio, ex qua gignitur Verbum, non est cognitio personarum absentium, vt absentium formaliter. Nam cognitio obiecti absentis, vt absentis formaliter, est cognitio obiecti, non præsentis & existentis in eadem duratione, in qua existit ipsa cognitio. At cognitio, ex qua procedit Verbum, non est cognitio personarum non præsentium, sed existentium in eadem duratione, in qua existit ipsa cognitio. Minor patet, quia nullum assignabile est instans aut signum reale durationis in ipsa æternitate, in qua diuinæ personæ non semper simul coexistierint cum ipsa cognitione Dei. Maior probatur, nam cognitio obiecti absentis formaliter excludit obiectum ab eodem signo, in quo ipsa existit; non potest autem ab alio signo illud excludere, quàm à signo durationis; patet, nam ab eo signo abstractiua cognitio excludit obiectum, in quo illud includit cognitio intuitiua; cum opposita debeant circa idem versari. Atqui intuitiua cognitio includit obiectum præsens & existens in eodem durationis signo: ergo ab eodem signo durationis quoad existentiam illud excludit abstractiua cognitio.

99. Confirmatur, nam tria signa possumus in diuinis distinguere, durationis, originis, & præcisionis vnus ab alio cum fundamento in re. Priora duo sunt realia. Tertium est tantum rationis, & in ordine ad intellectum imperfectè & inadæquatè concipientem diuinam per analogiam ad creatura. Porò cognitioni intuitiue non obstat posterioritas originis obiecti cognoscibilis, si aliunde illi præsens sit in eadem duratione: quia non obstante huiusmodi posterioritate, potest cognitio ferri ad illud existens in eadem duratione, atque adeo intueri illud in eadem duratione præsens. Nec obstat posterioritas præcisionis, ratione tantum separantis & præscindentis cognitionem ab obiecto. Nam sicut hæc præcisio, cum sit mentalis & in nostro duntaxat intellectu, non tollit, quin cognitio ipsa diuina actu, intueatur obiectum sibi in eadem æternitate præsens: ita nec tollit, quin ipsa talis cognitio sit intuitiua: atque adeo terminus, qui ex illa procedit, re ipsa procedat ex cognitione intuitiua, & non abstractiua. Nam vt cognitio sit intuitiua, vel abstractiua, non pendet à consideratione nostri intellectus, sed ex natura ipsa cognitionis representantis, aut non representantis obiectum in eadem duratione quoad actuale existentiam sibi præsens. Sola igitur posterioritas durationis obiecti cognoscibilis tollit rationem intuitiui in cognitione; quæ obiecti posterioritas cum respectu diuinarum personarum in cognitione

diuina

Scotus

diuina esse non possit, consequenter nec illa abstractiua cognitio respectu diuinarum personarum esse poterit.

100. Dico tertio. Verbum non procedit à seipso, & Spiritu sancto cognitis vt existentibus in seipsis per se originatiue, sed per se tantum terminatiue. Assertio hæc ponitur ad explicandum modum, quo cognitio hæc intuitiua personarum cognitarum, vt existentium in seipsis prærequiritur ad Verbi processionem. Prima igitur assertionis pars probatur, nam ex ijs tantum procedit originatiue Verbum, ex quibus tanquam à principio originante producit: atqui Verbum non producit à seipso & Spiritu sancto cognitis, vt existentibus in seipsis: ergo. Maior cum consequentia constat. Minor probatur, tum quia implicat, Verbum Diuinum vel à seipso, vel à Spiritu sancto; seipso origine posteriore, tanquam ab obiectis cognitis vt existentibus in seipsis produci. Tum quia & est ratio à priori. Obiectum solum originatiue concurret ad actum representatiuum sui. Verbum autem diuinum non originatur, quatenus actus est representatiuus obiecti, sed quatenus hypostasis est & persona genita: igitur per se originatiue non procedit à seipso, & Spiritu sancto cognitis vt existentibus in se ipsis. Consequentia patet, quia vt persona genita non postulat originari ab obiecto; sed à persona producente, licet ab eadem persona producente postulet communicationem totius obiecti intelligibilis. Minor etiam constat, nam Verbum, quatenus est actus expressiuus obiecti, est ipsum intelligere essentiale, quod in Deo non producit, cum sit ipsum intelligere per essentiam. Maior verò probatur, quoniam obiectum nō potest actiue concurrere, nisi ad quod eius actiua virtus per se ordinatur: atqui actiua virtus obiecti per se tantum ordinatur ad mouendam potentiam cognoscitiuam ad actum sui representatiuum: cum enim obiectum per se tantum sit ad representandum seipsum cognoscenti, non poterit actiua virtus ipsius, nisi ad actum sui representatiuum per se extendere.

101. SECUNDA assertionis pars constat, quia cum Verbum & Spiritus sanctus cogniti, vt existentes in seipsis per se requirantur ad productionem Verbi, tanquam obiecta per se terminantia intuitiuam notitiam Patris, ex qua per se procedit Verbum, & non requirantur originatiue, necessariò requiri debent saltem per se terminatiue, cum non sit alius modus, quo illi possint per se requiri. Nec dici possunt requiri concomitanter, alioqui Verbum non procederet per se ex cognitione intuitiua personarum vt existentium in seipsis.

102. Ex dictis soluitur palmare illud Scotistarum argumentum, quo euidenter putant se omnino concludere; Verbum gigni non posse ex cognitione personarum vt existentium in seipsis. Sic enim argumentantur: Pater in eo priori, in quo Verbum gignit, nondum Verbum & Spiritus sanctus existunt. Atqui non

potest Pater cognoscere Verbum & Spiritum sanctum vt in seipsis existentes, nisi præsupponantur in seipsis existere. Implicat igitur, Verbum gigni ex cognitione personarum vt existentium in seipsis. Alioqui idem esset antequam produceretur, quia supponeretur in seipso existere, antequam ex notitia sui vt existentis procederet.

103. Respondeo igitur in forma ad hoc argumentum, distinguendo Maiorem. In priori originis, quo Pater gignit Verbum, Verbum & Spiritus sanctus non existunt prioritate originis, concedo; siquidem non existunt à se, quod est existere prioritate originis, sed ab alio, quod est existere vt posteriores origine: non existunt simultate durationis, & in eodem signo in quo, nego: atque hanc simultatem durationis non tolli per prioritatem & posterioritatem originis, constat in rebus creatis, in quibus cum perfecta prioritate cause, & posterioritate effectus stat omnimoda simultas durationis eiusdem effectus cum causa. Cuius ratio est, quia sunt prioritates & posterioritates diuersi ordinis: ac proinde sicut vna non infertur ex alia; ita neque vna tollit aliam. Atque hæc simultas durationis satis est, vt Pater prior origine possit Verbum & Spiritum sanctum posteriores origine, vt existentes in seipsis, in eodem signo æternitatis intueri. Ex quo non sequitur, quod illi existant antequam producantur, sed potius quod semper existant vt producti in eodem signo durationis cum Patre producente. Quoniam etsi sint origine posteriores Patre, sunt tamen semper simul duratione cum Patre, cum nulum sit instans, in quo non sint coexistentes Patri, licet semper ab ipso producti & origine posteriores. Tota igitur fallacia huius argumentationis est, quia ex posterioritate originis & à quo, infertur posterioritas durationis & in quo. Nam ex eo, quod Pater est prior origine Filio & Spiritu sancto, inferunt, illum vt origine priorem non posse intueri, vt in seipsis existentes Filium & Spiritum sanctum origine posteriores. Qui discursus apertè supponit in signo, in quo existit Pater, non existere Filium & Spiritum sanctum: & hoc ex eo, quia Pater est origine prior, Filius verò & Spiritus sanctus sunt origine posteriores. Ac si non possent, quæ sunt origine priora & posteriora, simul esse duratione, atque adeo se ipsa vt existentia in eadem duratione intueri.

104. Confirmatur, quoniam negare non possunt aduersarij, quod Pater saltem in aliquo signo cognoscat Filium & Spiritum sanctum in seipsis actu existentes: igitur semper illos nouit in se ipsis actu existentes. Consequentiam probo, tum quia nunquam cognitio Patris mutata est ex vno signo in aliud, sed semper perseuerauit eadem. Tum quia personæ ipsæ non magis extiterunt in vno signo, quam in alio: igitur si in aliquo signo eas Pater cognoscit, vt actu in seipsis existentes, semper eas nouit eodem modo in seipsis actu existentes. Consequentia patet, quia di-

Argumentum
Scotistarum

uina cognitio nunquam in seipſa variatur, nisi ratione obiecti: ergo si obiectum in seipſo nunquam est variatum; nec cognitio ipsa variata est. Antecedens ostendo, nā semper illæ eodem modo coexistunt Patri, sicut coexistunt nunc: ergo sicut nunc coexistunt Patri posteriores origine, simul tamen duratione cum illo: ita semper existerunt posteriores origine, simul tamen duratione cum Patre producente. Ergo sicut nunc, non obstante posterioritate originis, cognoscuntur ut actu existentes à Patre: ita, non obstante eadem posterioritate originis, semper sunt cognitæ ut actu existentes à Patre; cum non minus nunc existant posteriores origine, simul tamen duratione cum Patre, quàm in tota æternitate. Cuius ratio est, quia prioritas, vel posterioritas originis non facit, ut una persona magis vel prius prioritate durationis & in quo existat, quàm aliæ: sed tantum quod una existat à se, aliæ verò ab alio.

105. Est & aliud genus fallaciæ in huiusmodi argumentationibus: nam quod est proprium concipientis tribui solet rebus ipsis conceptis. Qui modus argumentandi, non minus quā præcedens deceptorius est. Ex eo enim, quod noster intellectus ex imperfecto suo modo concipiendi concipit Patrem, ut prius seipsum intelligentem, quàm intelligat Filium & Spiritum sanctum, putant eodem modo procedere æternum Patrem in sua æterna conceptione, ut prius cognoscat seipsum suamque essentiam, quàm Filium & Spiritum sanctum. Sic enim arguunt, cognitio Patris prius fertur in id, quod est origine prius, quā quod est origine posterius: sed Pater est origine prior, Filius verò & Spiritus sanctus sunt origine posteriores: ergo prius Pater cognoscit seipsum, quàm Filium & Spiritum sanctum. Falsum namque est, prius Patrem sua cognitione ferri ad seipsum, quàm ad Filium & Spiritum sanctum prioritate aliqua reali, & in re ipsa existente, sed tantum virtuali, & per ordinem ad imperfectum nostrum concipiendi modum: quæ prioritas non sufficit, ut cognitio Patris dicatur abstractiua, respectu Filij & Spiritus sancti: quia hæc, ut ab intuitiva re ipsa distinguatur, debet obiectum, quod repræsentat, re ipsa excludere, & non tantum per signum nostræ rationis, ab aliquo signo reali æternitatis.

106. Ex dictis deducitur 1. Falsò docuisse Ferrariensem 4. contra gentes cap. 13. §. *Ad primum videtur*, notitiam Patris prius terminari ad Verbum, ut productionem ipsius, quàm ut notitiam eiusdem & reliquorum obiectorum: eò quod Pater producit Verbum, ut in eo intelligat seipsum, & reliqua omnia: nam hic est intrinsecus finis Verbi; alioqui frustraneum esset in Deo Verbum. Etenim falsum est, Patrem producere Verbum, ut in eo seipsum & cætera intelligat; alioqui non produceret illud ex sola fecunditate naturæ, ut Patres, præsertim Augustinus sæpe testantur, sed ex mera necessitate intelligendi. Vnde contra Augustinum 15. de Trinit. cap. 14.

Non omnia Pater in seipſo nosset, sed tantum in Verbo; quin insanum esse putat 7. de Trinit. cap. 1. dicere, Patrem non esse sapientem, nisi sapientia, quam ipse genuit. Et licet hæc propositio: *Pater est sapiens Sapientia generata*, fuerit aliquando ab Augustino admittenda lib. 83. quæstionum, quæstione vigesima tertia, ea tamen postea fuit ab ipso retractata, lib. primo retractionum capit. vigesimo sexto.

107. Deducitur secundò. Id quod dictum est de productione Verbi, idem prorsus dicendum esse de processione Spiritus sancti. Quod sicut illud procedit, ex intuitiva notitia sui, & Spiritus sancti; ita hic ex perfectissimo amore sui, & reliquarum Diuinarum personarum. Cum non minus Spiritus sanctus vi suæ originis postulet procedere, ex perfectissimo amore omnium, quæ formaliter sunt in Deo, quàm Verbum ex perfectissima notitia omnium, quæ formaliter sunt in ipso Deo.

108. Ad fundamentum primæ sententiæ. Respondeo negando maiorem. Non enim ex illa tantum notitia per se procedit Verbum, cuius obiectum per se est productiuum Verbi; (siquidem nullum obiectum, ut probatum est, per se est productiuum Verbi increati:) sed ex illa etiam notitia per se procedit Verbum, cuius obiectum per se requiritur ut terminus ad notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo. Cum igitur ad intuitiuam notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo, per se requirantur personæ diuine, ut obiecta actualia, actu existentia, per se illam terminantia, rectè ex tali notitia personarum per se dicitur procedere Verbum. Ad probationem verò maioris distinguenda est illa vniuersalis propositio, *Omne obiectum est principium intellectus ad productionem Verbi*, ut sit tantum vera respectu intellectus, cuius esse non est suum intelligere, qualis est creatus; non autem respectu intellectus, cuius esse est suum intelligere, qualis est increatus, qui non producit Verbum, ut eo intelligat, sed ut eo personaliter subsistat, & ad intra loquatur. Cæterum concedenda est minor cum sua probatione de per se requisito, ut principio productiuo; neganda verò de per se requisito, ut obiecto per se tantum terminante. Quare neganda est consequentia.

109. Ad primam rationem secundæ sententiæ, neganda est minor. Etenim inter potissimas perfectiones æterni Verbi est, ut vi suæ originis procedat expressiuum Spiritus sancti, quàm perfectionem non haberet, sublato Spiritu sancto eiusque processione. Ad probationem verò minoris, negandum est, solum illa tria esse per se tantum requisita ad perfectam & adæquatam productionem Verbi: quamuis illa tantum sint per se requisita per modum principij originantis.

110. Ad secundam rationem neganda est sequela. Etenim ad rationem imaginis requiritur, ut actuè procedat ab obiecto, cuius est imago, ut infra in peculiari sectione de ima-

gine ostendemus. Cum igitur Verbum non procedat actuè ab Spiritu sancto, esto illum exprimat & perfectè repræsentet, non dicitur illius imago: sicut obeandem rationem Verbum non dicitur imago creaturarum, quarum tamen est perfectè expressum & manifestatum. Exemplum verò de imaginibus arte depictis potius facit pro nobis. Nam illæ eatenus dicuntur imagines rerum, quas repræsentant, quatenus ab illis producuntur medijs speciebus, quæ fuerant actiua principia idearum, à quibus externæ imagines proximè exemplantur.

III. Ad fundamentum tertiæ sententiæ, neganda est Minor, quod constat ex dictis. Ad cuius probationem concedo, notitiam intuitivam Verbi sub ratione originis esse priorem Verbo; sub ratione verò obiecti actu terminantis illam, esse simul cum illo, aut etiam posteriorem illo, non posterioritate aliqua reali; cum cognitio Patris non pendeat originatiuè à Verbo & Spiritu sancto, ut ab obiectis, sed posterioritate rationis, & naturalis connexionis, quam cognitio notionalis Patris habet cum Verbo & Spiritu sancto, tanquam cum obiectis in seipsis actu existentibus: talis enim cognitio, ut formaliter terminata ad Verbum & Spiritum sanctum actu existentes, naturaliter exigit à nobis concipi ut simul, vel etiam posterior ipsi obiectis, ut actu specificantibus illam; & simul etiam prior ut actiua origo & communicatio totius esse intelligibilis. Non enim repugnat, ut ex disputatione 22. sect. 2. constat, quæ sunt sub vno genere & ratione priora, esse sub alio genere & ratione posteriora.

SECTIO IV.

An Verbum per se procedat ex cognitione creaturarum possibilium?

II2. **H**ACTENUS disputatum est, an Verbum per se procedat ex ijs, quæ formaliter sunt in Deo: superest disputandum, an per se procedat ex ijs, quæ tantum eminenter continentur in Deo, quæ sunt obiecta ipsa creata, quatenus terminant cognitionem Patris. Hæc autem vel sunt creaturæ ipsæ possibiles, vel futuræ & existentes in aliqua differentia temporis. In hac sectione disputabimus, an per se procedat ex notitia creaturarum possibilium, in sequenti verò, an procedat ex notitia futurarum.

II3. PRIMA sententia negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilium. Est Scoti citati sect. præced. Ockhami in 1. dist. 27. q. 3. in fine, Vasq. 1. p. disp. 143. à cap. 3. Probatur hæc sententia 1. auctoritate Anselmi in monologio, c. 30. & 31. ubi docet, adhuc futurum esse Verbum in Deo, etiamsi nulla possibilis esset essentia creata. Igitur ex sententia Anselmi Verbum Divinum per se non procedit ex cognitione

creaturarum, quandoquidem, his non possibilibus, adhuc productum fuisset Verbum divinum.

II4. Secundò, ex ijs tantum per se procedit Verbum, ex quibus originatur Verbum; atqui ex creaturis possibilibus non originatur Verbum: ergo ex ijs non per se procedit Verbum.

II5. Tertiò, nequit terminus habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat principium & origo, unde ipse procedit: sed Verbum divinum habet summam necessitatem essendi: creaturæ possibiles non habent summam necessitatem essendi: ergo Verbum divinum non potest procedere ex creaturis possibilibus, tanquam ex principio per se requisito ad ipsius productionem. Maior constat, quia totum esse termini pendet à principio, à quo producit: igitur non potest habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat eius principium, alioqui excederet suum principium. Minor probatur, nam Verbum habet eam necessitatem essendi, quam habet Deus, hæc autem est, qua maior excogitari non potest. Creaturæ autem possibiles non habent eandem necessitatem essendi, quam habet Deus: quod inde constat, quoniam sublato per impossibile Deo, per locum intrinsecum tolluntur creaturæ possibiles, at sublatis creaturis possibilibus, non tollitur per locum intrinsecum Deus: ergo.

II6. Quartò. Deus est in seipso absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas; ergo independenter à quacunque notitia creaturarum producit in se Verbum. Antecedens patet, quia nemo in Deo in ordine ad creaturas ponit respectum plus quam rationis; alioqui Deus dependeret à creaturis. Consequentia verò probatur, nam alioqui Deus in perfectione sibi maximè intrinseca & propria, cuiusmodi est productio Verbi, dependeret à creaturis; atque adeo non esset in seipso omnino absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas.

II7. Quintò. Si nullæ forent creaturæ possibiles, adhuc produceretur Verbum eodem modo perfectum, sicuti nunc est: ergo productio Verbi non pendet ex notitia creaturarum. Consequentia patet, quia quod per se requiritur ad productionem termini, eo sublato tollitur productio ipsius termini, saltem quoad eam perfectionem, quam acciperet ab illo, alioqui si nullam perfectionem acciperet ab illo, non esset per se requisitum ad ipsius productionem. Antecedens probatur, nam esto nullæ essent possibiles creaturæ, adhuc non tolleretur à Verbo necessitas essendi, quam habet ut Deus. Confirmatur, quoniam absurdum est dicere, ex eo quod possibile non esset formica, futurum non fuisse Verbum, aut certè non cum ea perfectionis plenitudine, cum qua defacto est.

II8. Sextò. Cognitio Patris prius ratione terminatur ad suam essentiam, quam ad creaturas ut possibiles; ergo prius ratione terminatur ad productionem Verbi, quam co-

gnoscat creaturas vt possibiles. Antecedens patet, quoniam ad suam essentiam terminatur tanquam ad obiectum primum, quod solum per se mouet intellectum Patris ad intuitum notitiam sui; ad creaturas verò tanquam ad obiectum secundarium, quod nec per se mouet, nec per se primò terminat notitiam Patris, nisi in virtute obiecti primarij. Consequentia probatur, nam in id per se prius tendit cognitio notionalis Patris, quod est maior, & intimior perfectio Dei: atqui maior & intimior perfectio Dei est productio Verbi, quam representatio creaturarum possibilem: ergo.

119. Septimò. Cognitio creaturarum possibilem nullam addit intrinsecam perfectionem Deo: ergo ex earum notitia non procedit per se Verbum. Consequentia patet, quia Verbum per se tantum procedit ex notitia dicente intrinsecam perfectionem in Deo, quia procedit ex illa vt ex principio per se communicante aliquid esse. Antecedens probatur, nam ita se habet notitia possibilem ad notitiam essentiae: sicut notitia futurorum ad notitiam possibilem: sed notitia futurorum non addit nouam perfectionem supra notitiam possibilem; ergo neque notitia possibilem supra notitiam essentiae. Minor constat. Maior probatur, quia vtraque notitia tam futurorum, quam possibilem est extrinseca Deo; & vtraque implicante, non minùs perfectus esset Deus, quam nunc est.

120. Octauò. Si Verbum procederet ex creaturis possibilem tanquam ex obiecto per se requisito, sequeretur, Verbum procedere vt imaginem creaturarum: cōsequens est contra Patres: ergo. Sequela probatur, quoniam ad rationem imaginis præter similitudinem cum imaginato, nil aliud requiritur, quam origo ab eodem, cuius similitudinem gerit; sed Verbum procedit simile creaturarum quoad esse intentionale & representatiuum; ergo si ab illis etiam tanquam ab obiecto per se requisito procedit, erit propria imago earum.

121. Nonò. Spiritus sanctus non procedit per se ex amore creaturarum; ergo nec Verbum ex notitia earundem. Antecedens constat, tū quia amor creaturarum est liber, processio verò Spiritus sancti est summè necessaria; tum quia alioqui Spiritus sanctus diceretur amor creaturarum. Consequentia verò probatur, nam ita se habet dilectio creaturarum ad processionem Spiritus sancti, sicut cognitio earundem ad productionem Verbi, vtraque enim est extrinseca Deo, & nullam addit nouam perfectionem Deo.

122. Decimò. Ex illo obiecto per se procedit Verbum, ex cuius notitia beatur intellectus Patris: sed ex notitia creaturarum non beatur intellectus Patris: igitur ex earum notitia non procedit per se Verbum. Minor patet, alioqui Deus in sua beatitudine dependeret à creaturis. Et confirmatur, quia nostra beatitudo non pendet à notitia creaturarum; ergo multò minùs ab ea penderet beatitudo Dei. Maior probatur, quia Verbum Di-

uinum procedit vt intellectualis imago, & vt intrinsecum complementum essentialis felicitatis & beatitudinis æterni Patris.

123. Vndecimò. Si Verbum procederet ex cognitione creaturarum sequeretur, Patrem prius cognoscere creaturas, quam eas cognoscerent Filius & Spiritus sanctus: consequens est falsum: nam omnes tres personæ ex æquo respiciunt creaturas. Nam sicut omnes tres personæ ex æquo eas producant, & amant; ita ex æquo eas cognoscunt.

124. Duodecimò. In Deo priora sunt illa, quæ nullum dicunt respectum ad extra ijs, quæ aliquem respectum dicunt ad extra: productio Verbi nullum dicit respectum ad extra; cognitio verò creaturarum dicit respectum ad extra. Igitur prior est productio Verbi, quam cognitio creaturarum. Minor patet. Maior probatur, nam ea sunt priora in Deo, quæ sunt intimiora: intimiora autem sunt, quæ nullum dicunt respectum ad extra, nam hæc præsupponuntur ad ea, quæ respectum dicunt. Confirmatur, quia non esset cognitio diuina ordinata, si prius cognosceret creaturas, quam productionem Verbi; nam prius cognosceret aliena & extrinseca, quam propria & intrinseca.

125. Decimo tertio. Prius ratione, quam Deus cognoscat creaturas vt possibiles, cognoscere debet seipsum vt completum principium earum: ergo prius ratione, quam cognoscat creaturas vt possibiles, cognoscit seipsum subsistentem in tribus suppositis relatiuis: ergo prius ratione, quam cognoscat creaturas vt possibiles, producit Verbum. Antecedens constat: etenim qui cognoscit effectus per causam, sicut cognoscit Deus creaturas possibiles per suam omnipotentiam, debet prius cognoscere causam in ratione principij productiui perfecte completam, quam cognoscat effectus ab ipsa producibiles; cum prior sit causa in seipsa perfecte completa in ratione principij, quam sint possibiles effectus ab ipsa promanabiles: nam hi necessariò supponunt illam. Prior consequentia patet, quia causa non est vltimò completa in ratione principij productiui, nisi per suppositum: sunt enim actiones suppositi, non nature, vt est commune Philosophorū ac Theologorum proloquium. Sed Deus non nisi in tribus suppositis relatiuis Patris & Filij & Spiritus S. perfecte subsistit. Ergo. Posterior verò consequentia probatur, quia cum debeat Deus necessariò præcognoscere seipsum, vt in tribus suppositis subsistentem, & non possit seipsum in tribus suppositis subsistentem præcognoscere abstractiue, cum hæc cognitio imperfectionem inuoluat in Deo; sed intuitiue, necessariò hæc cognitio supponit personas actu existentes, atque adeo productas. Ergo prius, quam cognoscat creaturas vt possibiles, producit Verbum.

126. S E C V N D A sententia affirmat, Verbum per se procedere ex notitia creaturarum possibilem. Hæc sententia communior est

inter

S. Thomas.
Alensis.
Bonavent.
Richardus.
Gabriel.
Palatius.
Caietanus.
Zumel.
Bannez.
Molina.
Valentia.
Torres.
Suarez.
Ruiz.
Granadus.
Zuniga.

August.

inter Scholasticos, eaque colligitur ex S. Thomar. p. q. 34. art. 1. ad 3. Alensi 1. p. q. 62. membr. 1. artic. 4. Bonaventura in 1. dist. 27. p. 2. artic. 1. qu. 2. Richardo art. 2. qu. 3. eamque expresse docent Gabriel in 1. dist. 27. qu. 3. artic. 3. Palatius disput. 2. circa finem, Caietanus 1. p. quæst. 34. artic. 3. Zumel, Bannez, Molina, Valentia ibidem, Torres qu. 27. ar. 5. 3. p. suæ disp. Suarez lib. 9. de Trinit. capit. 6. Ruiz disput. 63. sec. 1. Granadus disp. 6. Zuniga disput. 9. dubio 6. Pro cuius explicatione,

127. Dico 1. Verbum diuinum vi suæ originis per se procedit ex notitia creaturarum possibilem. Probatur primo ex Augustino 15. de Trinitat. cap. 14. ubi docet, Verbum diuinum esse de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris. Particula autem, *De*, præsertim in doctrina Augustini processionem per se importat ab eo, de quo dicitur terminus procedere. Nam eodem modo in sententia ipsius Verbum dicitur procedere de his, quæ sunt in scientia Patris, ac de substantia ipsa Patris. Sed respectu substantiæ Patris particula *De*, denotat perfectitatem principij: ergo etiam respectu eorum, quæ sunt in scientia Patris, denotabit perfectitatem; saltem termini per se terminantis, ut infra explicabo. Vnde hoc ipsum Augustinus magis declarans, addit: *Sciunt igitur inuicem Pater & Filius; sed ille gignendo, hic nascendo*. Atqui Verbum per se procedit ex ijs, quæ accipit vi suæ natiuitatis: quia quæ accipit vi suæ natiuitatis per se requiruntur ad eius productionem: est enim natiuitas seu origo passiva Verbi, principium ipsum communicatum Verbi, ut modificatum relatione producti. Igitur si Verbum vi suæ natiuitatis & originis accipit omnia, quæ sunt in scientia Patris, ea omnia sunt per se requisita ad productionem ipsius. Non potest autem hæc autoritas Augustini intelligi etiam de creaturis ut futuris, quia licet cum notitia futurorum, non tamen de notitia futurorum procedit Verbum.

128. Probatur eadem sententia triplici ratione. Prima sit. De ratione Verbi ut sic, est procedere ut declaratum & manifestatum Dicentis: ergo de ratione Verbi increati est, procedere ut perfecte declaratum & manifestatum æterni Patris Dicentis. Ergo de ratione Verbi increati est, procedere ut declaratum & manifestatum creaturarum possibilem. Igitur de ratione eiusdem erit, procedere ex cognitione earundem creaturarum possibilem. Antecedens constat ex ipsa quidditate Verbi, cuius potissimum munus est declarare ac manifestare dicentem, à quo procedit. Prima consequentia patet, nam de ratione Verbi increati est, procedere illimitatum & infinitum, in tota latitudine Verbi possibilem. Sicut de ratione Dicentis increati est dicere illimitate & infinite in tota latitudine dictionis possibilem. Et vniuersaliter de ratione cuiuscunque perfectionis increate est, esse illimitatam & infinitam in tota latitudine eius perfectionis, in qua suppo-

nitur. Cuius ratio à priori est, quoniam ratio increati est ipsa ratio illimitationis & infinitatis, cum sit ratio entis à se à nullo dependentis: ergo coniuncta cum qualibet perfectione reddit illam formaliter illimitatam & infinitam in ea ipsa ratione, in qua illam contrahit. Secunda verò consequentia probatur, nam esse declaratum & manifestatum creaturarum possibilem est aliqua perfectio intrinseca Verbo, nam per illam constituitur exemplar & practicum principium productionis creaturarum: unde maxima perfectio deesset Verbo, si hanc perfectionem non haberet. Igitur si vi suæ originis procedere debet perfecte declaratum & manifestatum omnium declarabilem & manifestabilem, vi eiusdem originis procedere debet ut declaratum & expressum creaturarum possibilem: siquidem hæ continentur inter obiecta declarabilia & manifestabilia, ad quæ Verbum increatum vi suæ infinitæ perfectionis se extendere debet. Ultima verò consequentia elucet, quia non potest Verbum vi suæ originis procedere, ut declaratum & manifestatum creaturarum possibilem, nisi vi suæ originis procedat ex notitia earum: cum non alio modo Verbum manifestet obiecta, quam per eorum notitiam, quam vi suæ originis accipit à Dicente.

129. Confirmatur. Ea perfectitate Verbum diuinum adæquatur notitiæ Patris, qua perfectitate notitia Patris adæquatur propriæ essentiae, ut est species intelligibilis omnium: sed notitia Patris per se adæquatur propriæ essentiae, ut est species intelligibilis tam sui, quam creaturarum: ergo etiam Verbum per se adæquatur notitiæ Patri, ut est notitia tam essentiae, quam creaturarum. Maior probatur, nam ea perfectitate, Verbum procedit ex notitia dicentis, qua perfectitate notitia ipsa dicentis procedit ex specie intelligibili obiecti dicibilis: ergo ea perfectitate Verbum diuinum procedit ex notitia Patris dicentis, qua perfectitate notitia ipsa Patris dicentis procedit, ut more nostro loquar, ex diuina essentia, tanquam specie intelligibili omnium dicibilium. Minorem ostendo, quia quidquid per se includit species obiecti, per se etiam includit notitiam actualis obiecti; cum hæc sit propria proles & partus illius. At diuina essentia per se includit perfectionem speciei intelligibilis creaturarum possibilem; ergo & eius actualis notitia; nam hæc per se postulat adæquari & commensurari illi.

130. SECUNDA ratio sit, Verbum diuinum per se, & vi propriæ originis procedit cum omni perfectione, quam per se dicit cognitio increata Patris. Sed cognitio increata Patris, per se dicit expressionem creaturarum possibilem: ergo hanc per se accipit Verbum vi suæ originis. Maior constat, nam eas perfectiones per se vi originis accipit Verbum, quæ per se includuntur in eius formali origine: cum igitur formalis origo Verbi sit ipsa increata notitia Patris, quidquid per se includitur in notitia ipsa increata Patris, per se

etiam

etiam & vi originis accipit Verbum. Minorem probo, quia notitia increata est per se illimitata in tota latitudine notitiæ possibilis; ergo per se dicit expressionem totius entis possibilis. Nec refert, quod talis notitia sit obiecti extrinseci: nam esto obiectum expressum sit extrinsecum, ipsa tamen exprimendi vis intrinseca est, & vitalis in Deo. Sicut esto effectus ad extra producibilis sit extrinsecus Deo, quia tamen ratio ipsa producendi est intrinseca Deo, potentia productiva ad extra est intrinseca perfectioni Dei: nam sicut effectus ad extra producibilis supponit positivam perfectionem productivam ad intra: ita obiectum ad extra expressibile, supponit positivam perfectionem expressivam ad intra: quæ non minus, quam virtus ipsa producendi, est perfectio intrinseca Deo.

131. Confirmatur. Ita se habet in Deo cognitio expressiva diuinæ essentiae respectu cognitionis expressivæ creaturarum: sicut se habet potentia productiva diuinarum personarum respectu potentie productivæ creaturarum: nam sicut illa ad essentiam comparatur tanquam ad obiectum primum, ad creaturas verò tanquam ad obiectum secundarium: ita hæc ad diuinas personas comparatur tanquam ad terminum primum, ad creaturas verò tanquam ad terminum secundarium. Sed potentia non solum dicit perfectionem intrinsecam in Deo, ut est productiva termini primarij, sed etiam ut est productiva termini secundarij. Ergo & cognitio non solum dicit perfectionem intrinsecam in Deo, ut est expressiva obiecti primarij, sed etiam ut est expressiva obiecti secundarij.

132. TERTIA ratio. Verbum per se procedit ex cognitione comprehensiva Deitatis; ergo per se procedit ex cognitione possibilem. Consequentia constat, quoniam impossibile est, comprehendi Deitatem, non comprehensa eius omnipotentia. At nequit comprehendi omnipotentia, non comprehenso eius obiecto: obiectum autem omnipotentie est ens possibile: igitur nequit comprehendi Deitas, non comprehensis creaturis possibilibus: atque adeo, si Verbum per se procedit ex comprehensione Deitatis, per se etiam procedit ex cognitione creaturarum possibilem. Antecedens verò probo, tum quia Verbum per se procedit ex cognitione perfectissima; hæc autem est cognitio comprehensiva Deitatis. Tum quia alioqui, contra Augustinum supra citatum, Verbum vi suæ originis non procederet per omnia simile & adæquatum Patri; siquidem non adæquaretur illi in notitia creaturarum possibilem, quam per se includit cognitio notionalis Patris, qua increata notitia est. Vnde visus originis Verbum non acciperet omnem perfectionem per se spectantem ad notitiam Patris. Quare siue dicamus, Deum vnico intuitu formaliter & virtualiter indiuisibili cognoscere suam omnipotentiam, & creaturas posibles, cum ea essentialiter connexas, tanquam effectus cum causa, siue diuerso intuitu virtualiter distin-

ctos; semper verum erit, cognitionem creaturarum possibilem per se pertinere ad comprehensionem omnipotentiae; atque adeo ad completam originem Verbi, quod per se postulat procedere ex notitia comprehensiva Deitatis.

133. DICO 2. Creaturæ posibles ut cognitæ non concurrunt ad productionem Verbi per se originatiuè, sed per se tantum terminatiuè. Assertio constat ex sectione præcedente: in qua similiter ostendimus, Verbum non procedere à seipso & Spiritu sancto cognitæ ut actu existentibus, originatiuè, sed solum terminatiuè: quod à fortiori verum erit respectu creaturarum. Ratio verò est, quia tunc solum obiectum concurrat originatiuè, quando concurrat ut species intelligibilis ad actum sui repræsentatiuum. Verbum autem increatum non producit, quatenus est actus repræsentatiuus obiecti, cum ille sit essentialiter improductus, & solum communicatur Verbo, sed quatenus est persona, ad quam per se non concurrat obiectum, sed suppositum ipsum Patris. Vnde ipsummet suppositum Patris considerari potest dupliciter, vno modo ut obiectum paternæ intellectiōis, & sic ad productionem Verbi non concurrat, nisi ut primarius terminus intellectiōis, quæ per se vi originis communicatur Verbo: eodem modo concurrunt reliquæ personæ, & creaturæ posibles, nisi quod creaturæ concurrant ut terminus secundarius, per se tamen requisitus ad completam originem Verbi. Alio modo considerari potest, ut naturale suppositum Patris; & sic ad productionem Verbi concurrat, ut principium originatiuum. Eodem modo considerari potest essentia diuina & quodlibet attributum ipsius, vel in ratione obiecti per se primario terminantis intellectiōem Patris, vel in ratione principij communicatiui: primo modo terminatiuè tantum; secundo modo communicatiuè concurrat ad productionem Verbi.

134. Ex his colligitur, falsas esse has locutiones. *Verbum est à seipso* vel *ex seipso*, *Spiritu sancto*, vel *creaturis*; rectè tamen dici, *esse à Patre*, vel *ex Patre*. Ratio est, quia particula *A*, & *Ex*, denotant originem vnius ab alio. Cum igitur Verbum non procedat à seipso, vel à Spiritu sancto, aut à creaturis originatiuè, sed solum à Patre, respectu solius Patris, erunt prædictæ locutiones veræ. Præterea falsæ etiam sunt istæ. *Verbum est de seipso*; *de Spiritu sancto*; aut *de creaturis*: rectè tamen dicitur, *esse de Patre*, vel *de substantia*, aut *de sapientia & virtute Patris*. Ratio: quoniam particula, *De*, importat consubstantialitatem termini cum principio, connotata origine inter terminum & principium. Quia igitur hanc consubstantialitatem non habet Verbum cum creaturis, non dicitur *esse*, vel *procedere de creaturis*: & licet hanc consubstantialitatem habeat cum seipso, & cum Spiritu sancto, quia tamen non habet à seipso, vel à Spiritu sancto originem, quam connotat particula, *De*, dici non potest, *esse de seipso*, vel *de substantia* Spi-

August.

tia Spi-

via Spiritus sancti. Vnde respectu creaturarum ex duplici defectu hæc locutio est falsa, & defectu consubstantialitatis, & defectu originis; respectu verò sui, & Spiritus sancti solum defectu originis & actiue communicationis. Hinc tamen non obstat, quin Verbum dici possit sui ipsius Spiritus sancti, & creaturarum Verbum; quia hoc importat respectum repræsentantis ad repræsentata, & manifestantis ad manifestata: Verbum autem perfectissimè repræsentat, & manifestat seipsum, Spiritum sanctum, & creaturas.

Solutio argumentorum opposita sententia.

Ad auctori-
tatem An-
selmi.

135. **A**D 1. ductum ab autoritate Anselmi Respondeo, Anselmum aperte loqui de creaturis existentibus in aliqua differentia temporis. Nam cæterum de creaturis possibilibus c. 33. docet, eas eodem Verbo, eademque necessitate dici, qua Deus dicit seipsum: quoniam illæ semper manent in ipsa arte Dei inuariatæ & immutabiles, siue in seipsis existant, siue factæ dissoluantur.

136. Ad 2. Neganda est simpliciter maior: quoniam ut probatum est, Verbum non solum per se procedit ex ijs, quæ ad eius productionem requiruntur originatiue, sed etiam ex ijs, quæ requiruntur terminatiue.

137. Ad 3. Neganda est minor quoad secundam partem. Etenim tam Verbum diuinum, quam creaturæ ipsæ possibiles summam habent necessitatem essendi, licet Verbum illam habeat positiue & à se; creaturæ verò negatiue & ab alio. Dupliciter enim considerari possunt creaturæ possibiles, vno modo per respectum ad omnipotentiam Dei, à qua denominantur possibiles, quo pacto consequuntur ipsam omnipotentiam Dei, tanquam passio suum principium. Alio modo in ordine ad seipsas, per non repugnantiam, quam habent ad existendum; quo pacto præsupponuntur ad omnipotentiam Dei, tanquam obiectum ad suam potentiam. Vtroque modo consideratæ creaturæ possibiles summam habent necessitatem essendi. Nam consideratæ primo modo habent eandem necessitatem, quam habet omnipotentia ipsa Dei, quæ talem possibilitatem creaturarum ex se necessariò infert, ob summam plenitudinem suæ perfectionis. Licet talem necessitatem Deus habeat à se, creaturæ verò à Deo: sicut eandem necessitatem essendi habet passio & principium; licet illa dependenter, & ab alio; hoc independenter, & à se. Quæ diuersitas non facit, ut vna necessitas sit maior alia in ipsa formali ratione necessitatis, sed tantum ut vna sit perfectior alia. Nec minorem necessitatem habent consideratæ secundo modo per ordinem ad non repugnantiam, quam habent ad existendum. Nam cum hæc non repugnantia sit pura negatio, ut ex Philosophia suppono, & pura negatio à nullo pendeat, neque ab ipso met, à quo non potest, nisi positiuum ens pendere, habe-

bit necessitatem in suo genere summam. Nam summa necessitas est, quæ ut sit vel non sit, à nullo pendet; ideo quippe Deus in suo esse positiue est summè necessarius, quia in suo esse positiue à nullo pendet, ne à seipso quidem, nisi in genere causæ formalis. Cum igitur creaturæ secundum hanc non repugnantiam à nullo pendeant, neque à Deo, cum secundum hanc non repugnantiam sint purum nihil, habebunt necessitatem in suo genere summam. Dixi in suo genere; nam hæc summa necessitas fundatur in summa imperfectione & nihilitate totius entis: contra verò necessitas, quam habet Deus, fundatur in summa perfectione & plenitudine totius entis possibilis.

138. Ad probationem verò secundæ partis minoris concedo, Verbum diuinum habere eandem necessitatem essendi, quam habet Deus ipse, nempe positiuam & à se; eandem verò non habere creaturas; nego tamen eas non habere aliam necessitatem in suo genere etiam summam, modo supra declarato. Ad aliam verò probationem eiusdem minoris concedo, sublati creaturis possibilibus, non tolli Deum quoad eas perfectiones, quæ nullam connexionem habent cum creaturis; nego tamen non tolli quoad eas saltem perfectiones, quæ connexionem habent cum creaturis possibilibus. Quare sublati creaturis possibilibus tolleretur à Deo perfectio omnipotentia, artis, & exemplaris, non quidem propter dependentiam harum perfectionem à creaturis, sed propter perfectionem, quam creaturæ ipsæ possibiles necessariò supponunt in Deo.

139. Ad 4. Aliqui negant antecedens, putant enim in Deo esse realem ordinem & respectum transcendentalem ad creaturas possibiles. Sed falsum est, cum omnis ordo & respectus realis aliquam importet dependentiam, præsertim quando talis ordo est ad terminum diuersæ naturæ. Quare distinguendum est antecedens. Est Deus absolutus ab omni ordine reali ad creaturas, concedo; ab omni connexionem cum creaturis, nego: idque non ob imperfectionem, aut dependentiam ipsius à creaturis, sed ob summam plenitudinem essendi, & dependentiam creaturarum ab ipso. Vnde distinguendum est etiam consequens: producit Deus Pater Verbum independentem à notitia creaturarum originatiue; concedo; terminatiue, nego. Nam hoc non est aliud, quam non posse producere Verbum, nisi ex perfecta notitia Deitatis, quæ per se etiam affert notitiā creaturarum, tanquam termini per se connexi cum omnipotentia Dei. Eodem modo respondetur ad probationem consequentiæ; Deum non producere Verbum dependentem à creaturis originatiue, sed solum terminatiue; idque propter connexionem, quam creaturæ possibiles habent cum omnipotentia Dei, ex cuius notitia per se procedit Verbum.

140. Ad 5. Nego antecedens. Etenim sublati creaturis possibilibus, Verbum non procederet, ut exemplar, ars, & virtus productiua

creatu-

creaturarum; quæ perfectiones cum sint intrinsecæ Verbo, non procederet Verbum cum omnibus perfectionibus, cum quibus de facto procedit, sublatis creaturis possibilibus. Ad confirmationem respondeo, sublata qualibet creatura possibili, non processurum Verbum cum tota ea plenitudine essendi, cum qua de facto procedit, non propter sublationem creaturæ, sed propter sublationem illius perfectionis diuinæ, quam talis creatura possibilis per se supponit in Deo. Cum enim creaturæ possibiles supponant intrinsecam perfectionem in Deo, à qua formaliter habent, vt sint possibiles, hoc ipso, quod tollitur aliqua creatura possibilis, tollitur aliqua perfectio in Deo, quam talis creatura possibilis supponebat in Deo, & à qua formaliter denominabatur possibilis. Sicut sublato aliquo effectu lunari possibili, tollitur plenitudo virtutis solaris, quam talis effectus de facto supponit in virtute ipsa productiua solis.

141. Cæterum, vt hæc, & similia argumenta aliquid concludant, supponere debent possibilitatem creaturarum, eaque supposita concludere, cognitionem earum non esse per se requisitam ad productionem Verbi: Nam in hoc tantum consistit præsens controuersia. Alioqui si supponatur impossibilitas creaturarum, tollitur ista necessitas, vt debeat Verbum procedere ex cognitione earum, sed potius tunc processurum Verbum ex cognitione impossibilium. Verum sicut tunc, propter necessariam connexionem, quæ creaturæ possibiles de facto habent cum omnipotentia & scientia Dei, sequeretur, aliam in Deo fore potestatem atque scientiam; non propter dependentiam Dei à creaturis, sed propter necessariam exigentiam & connexionem Deitatis cum creaturis: quæ exigentia & cōnexio esse potest sine illa dependentia à creaturis: ita sequeretur tunc aliud fore Verbum ab isto, quod de facto in Deo est: sed quod illud non haberet eam perfectionem potentia & scientia, quam nunc habet, licet sub ea hypothesi talis perfectio non esset per modum priuationis, sed puræ negationis, quia non esset debita Verbo; cum iam supponeretur impossibilis, & nulla perfectio impossibilis sit debita Deo.

142. Ad 6. Negatur consequentia, quia licet prius Pater cognoscat suam essentiam, quæ creaturas possibiles, non tamè prius producat Verbum, quàm cognoscat creaturas: nā prius ratione, quàm producat Verbum, cognoscere debet suam omnipotentiam, quæ ratione præcedit productionem ipsam Verbi; nequit autè cognoscere suam omnipotentiam, nisi cognitio creaturis possibilibus tanquam terminis per se cum illa connexis: atque adeo prius ratione, quàm producat Verbum cognoscere debet creaturas possibiles, tanquam terminos cum omnipotentia necessariè connexos. Ad probationem verò consequentiæ nego, cognitionem Patris prius ratione terminari tantum ad ea, quæ sunt perfectiora & intimiora, sed etiam ad ea, quæ cum prioribus essentialem connexionem habent: quia igitur creaturæ possibiles

essentialem connexionem habent cum omnipotentia Dei, quæ prior est productione Verbi, etiam ipsæ creaturæ prius ratione cognoscuntur, quam producat Verbum.

143. Ad 7. Nego antecedens. Ad cuius probationem neganda est maior, tum quia creaturæ vt futuræ nullam habent essentialem connexionem cum Deo, sicuti habet creaturæ vt possibiles. Tum quia cognitio futurorum nihil exprimit, quod non exprimat cognitio ipsa possibilium: at non quidquid exprimit cognitio essentia diuinæ, exprimit cognitio creaturarum possibilium. Siquidem cognitio essentia diuinæ non exprimit creaturas secundum esse creatum & participatum vniuscuiusque, quod exprimit cognitio ipsa creaturarum possibilium. Atque adeo cognitio creaturarum possibilium addit nouam aliquam expressionem supra expressionem essentia: cognitio verò futurorum nullā addit nouam expressionem supra expressionem possibilium. Eò quod quidquid est futurum prius fuit possibile: ac proinde nihil noui exprimi potest cognitione futurorum, quod non fuerit expressum cognitione possibilium.

144. Ad 8. Nego sequelam. Etenim ad rationem propriæ imaginis non sat est, procedere ab aliquo tanquam ab obiecto per se terminante, nisi etiam procedat ab obiecto, vel principio per se originante. Cum igitur verbum diuinum non procedat à creaturis possibilibus tanquam ab obiecto, vel principio per se originante, sed solum tanquam ab obiecto per se terminante, non procedit vt propria imago earum.

145. Ad 9. Aliqui negant consequentiam, cuius discriminis rationem reddunt, quoniam, vt in argumento dicitur, amor creaturarum possibilium est liber, cognitio verò earundem necessaria. Mihi verò iuxta iacta principia de voluntate Dei, negandum potius est antecedens. Etenim Deus, vt in præcitata disputatione docui, non solum diligit necessariò seipsum, suamque essentiam, sed etiam omnes creaturas possibiles, vt terminos suæ omnipotentia. Vnde qua ratione Verbum procedit ex cognitione creaturarum possibilium, tanquam ex obiecto necessariò & per se cognito cum ipsa omnipotentia Dei: eadem ratione procedit Spiritus S. ex amore earundem creaturarum possibilium tanquam ex obiecto necessariò & per se dilecto cum ipsa omnipotentia Dei. Ex his constat ad probationem antecedentis. Neque vllum est absurdum, Spiritum S. dici amorem creaturarum, sicut Verbum dicitur verbum creaturarum.

146. Ad 10. Distinguo maiorem: ex illo tantum obiecto per se procedit Verbum, ex cuius notitia intellectus Patris beatur essentialiter, nego; ex cuius notitia beatur saltem completiue & connaturaliter, cōcedo: modò ex notitia creaturarum possibilium intellectus patris non beatur essentialiter, cum essentialiter tantum beatur ex notitia essentia & personarum, beatur tamen completiue & connaturaliter: quia non censetur naturaliter completa beatitudo Patris, nisi se extendat ad terminos suæ om-

nipotentia

nipotentia: nam ut sic creaturae possibiles aliquo modo pertinent ad omnipotentiam Dei. Confirmatur, quia sine distincta notitia creaturarum non est cognitio ipsa Deitatis completa in ratione perfectae comprehensionis; ergo nec in ratione beatitudinis: cum beatitudo Dei consistat in perfectissima cognitione deitatis. Eodem modo responderetur ad confirmationem, nempe beatitudinem nostram compleri saltem connaturaliter à notitia creaturarum in Verbo.

147. Ad 11. Distinguo consequens: sequeretur Patrem prius Filio & Spiritu S. cognoscere creaturas cognitione notionali, concedo; cognitione essentiali, nego. Neque hoc est absurdum, sed planè necessarium, ut Pater cognitione notionali prius cognoscat creaturas, quam eas cognoscant Filius & Spiritus Sanctus, licet cognitione essentiali non prius Pater, quam omnes personae simul, eas cognoscat. Pari modo philosophandum est de amore creaturarum. Nam, quatenus eo Pater & Filius constituuntur ut proximum principium spiratum Spiritus sancti, dicitur amor notionalis, eoque prius ratione Pater & Filius diligunt creaturas, quam eas diligit Spiritus sanctus. Quatenus verò est amor essentialis, non prius eo una persona, quam reliquae omnes simul creaturas diligunt. Neque ullum est absurdum, ut eadem notitia & dilectio secundum unam rationem sit prior & notionalis, uniusque tantum personae propria, secundum alias verò essentialis & omnibus personis communis.

148. Ad 12. Primo nego minorem: constat enim ex communi sententia Scholasticorum, Verbum involuere respectum ad creaturas, non realem, sed rationis. Nam hoc ipso quod procedit ex notitia creaturarum, procedit cum respectu rationis ad illas. Secundò. Nego maiorem: nam omnipotentia in omnium sententia est prior productione Verbi, cum ex illius cognitione procedat Verbum, & tamen omnipotentia dicit respectum rationis ad creaturas, cum nequeat concipi sine illis. Ad probationem autem maioris, primò; falsa est maior: etenim, cum in Deo omnia sint essentialia, non sunt alijs alia intimiora, sed omnia aequè intima & quidditatiua. Secundò. Concedo maiorem; quando aliquid non obstat; obstat autem interdum prioritas alicuius perfectionis connexionem habentis cum extrinsecis obiectis, qualis est perfectio omnipotentiae, ratione praecedentis productionem Verbi, & simul connexionem habentis cum creaturis possibilibus. Esto igitur productio Verbi sit intimior omnipotentia, quia tamen Verbum procedere debet ex cognitione omnipotentiae, & cum ipsa cognitione omnipotentiae est per se necessario connexa cognitio creaturarum possibilibus, prius ratione cognoscuntur omnipotentia & creaturae possibiles, quam producat Verbum. Tertiò. Non valet in diuinis ex una prio-

ritate aliam inferre. In proposito autem ex prioritate cognoscendi Verbum inferitur prioritas producendi Verbum: nam ex eo quod productio Verbi, ut intimior omnipotentiae, quae tota est per respectum ad creaturas, cognosci debeat prius, quam omnipotentia, & consequenter quam creaturae, inferitur, productionem ipsam Verbi debere praecedere cognitionem omnipotentiae & creaturarum: cum tamen ex vi argumenti tantum sequatur, productionem Verbi debere prius ratione cognosci, quam cognoscatur omnipotentia & creaturae possibiles.

149. Ad confirmationem neganda est sequela: nam creaturas cognoscit ut necessario connexas cum propria perfectione omnipotentiae. Vnde non cognoscit illas, ut omnino alienas, sed ut terminos propriae perfectionis. Ceterum ex eo quod debeat Verbum posterius produci, quam cognoscatur omnipotentia & creaturae possibiles, non necessario sequitur, quod debeat etiam posterius cognosci, quam cognoscatur omnipotentia & creaturae ipsae possibiles: nam posset posterius produci, quam cognoscatur omnipotentia & creaturae possibiles, & simul prius ratione cognosci, quam eadem potentia & creaturae cognoscantur, ut mox constabit.

150. Ad 13. Nego ultimam consequentiam: siquidem non implicat, Deum, prius ratione, quam producat Verbum, cognoscere ipsum Verbum, & reliquas personas diuinas; atque adeo prius ratione, quam cognoscat suam omnipotentiam & creaturas possibiles, cognoscere se ipsum, ut completum principium productiuum creaturarum per triplicem subsistentiam relatiuam. Quod quia ratione fieri possit, sic explico. Etenim dupliciter potest Pater prius ratione, quam Filium & Spiritum sanctum producat, illos cognoscere: uno modo ex vi cognitionis comprehensivae propriae essentialis; alio modo ex vi cognitionis comprehensivae virtutis generativae & spirativae. Primo modo cognoscit illos prius ratione, quam cognoscat suam omnipotentiam, & creaturas possibiles. Nam comprehendendo suam essentiam, cognoscit illam ut essentialiter exigentem tres personalitates relatiuas; & quia haec exigentia est prius cognoscibilis, quam omnipotentia, cum sit in ordine ad perfectiones intrinsecas, omnipotentia verò per ordinem ad terminos extrinsecos, prius ratione Deus cognoscit tres personalitates, tanquam terminos intrinsecos quos exigit essentia, quam omnipotentiam & creaturas possibiles. Cognoscit autem in hoc signo rationis Deus tres personalitates, vel ut eminenter contentas in essentia, vel ut ego probabilius puto, etiam ut existentes in seipsis prius ratione, quam eas producat: cum non repugnet, idem secundum diuersas rationes concipiendum esse prius & posterius ratione, ut supra probatum est.

Nam hoc non est aliud, quàm idem secundum unam formalitatem concipiendum esse cum connexion ad unam perfectionem, secundum aliam verò formalitatem concipiendum esse cum connexion ad aliam perfectionem. Secundo modo; non prius Deus cognoscit suas personalitates, quàm cognoscit omnipotentiam & creaturas possibles. Ratio, quia hoc secundo modo cognoscit Deus suas personalitates ex comprehensione virtutis generatiuæ spiritali, quæ in mea sententia consistunt in ipsis relationibus paternitatis & spirationis actiuæ, quæ sunt ratione posteriores omnipotentia; quia hæc immediatè sequitur ad Deitatem, illæ verò ad deitatem, ut determinatam per notionalia: ac proinde prius ratione cognoscitur omnipotentia & creaturæ possibles, ut immediatus terminus ipsius, quàm vis generatiua & spiritalis; & consequenter quàm Filius & Spiritus sanctus ut immediati termini earum.

151. DICTIS. Intimiorum connexionem habet omnipotentia Dei cum reliquis perfectionibus intrinsecis Dei, quàm cum creaturis possibilibus: ergo prius ratione cognoscitur cum connexion ad reliquas perfectiones intrinsecas, quàm cum connexion ad creaturas extrinsecas: atque adeò prius cognoscitur productio Verbi, & personæ omnes, quàm creaturæ possibles. Resp. Negando antecedens: nam licet creaturæ sint extrinsecæ omnipotentia, quia tamen pertinent ad obiectum quasi specificatum illius, absque quo cognosci non potest, sunt magis in cognoscendo intrinsecæ, quàm perfectiones intrinsecæ Deo. Repugnat enim cognosci specificatum absque suo specificatio, vel quasi specificatio. Reliquæ verò perfectiones diuinæ solam habent connexionem subiectiuam cum omnipotentia Dei, quæ est longè minor connexio, quàm connexio in ratione specificantis, vel quasi specificantis. Atque ex his abundè responsum est ad totum argumentum, etenim concedo, prius ratione, quàm Deus cognoscit suam omnipotentiam, & creaturas possibles, cognoscere se ipsum, ut completum principium productuum ad extra per triplicem hypostasim, ex vi cognitionis comprehensiuæ suæ essentia, ratione præcedentis cognitionem omnipotentia & creaturarum possibilem. Nego tamen inde sequi, debere prius ratione producere Verbum & Spiritum sanctum: nam sufficit, ut illos intuituè cognoscatur vel ut eminenter contentos in ipsa essentia, vel in se ipsis actu existentes, prius ratione sub vno tantum genere, licet sub alio eos cognoscatur origine posteriores.

SECTIO V.

An Verbum per se procedat ex cognitione futurorum?

152. FVTRA in duo diuiduntur genera, in absoluta, & conditionata. Absoluta sunt, quæ vi alicuius decreti diuini in aliqua differentia temporis exitura sunt: Conditionata verò, quæ nunquam exitura sunt, exitura autem fuissent, si hæc aut illæ circumstantiæ appositæ fuissent, quæ quia appositæ non sunt, de factò nunquam futura sunt. Ea tamen certò cognoscit Deus per ordinem ad illud idem esse, quod sub conditione habent, quodque actu habitura essent, si hæc aut illæ circumstantiæ apponerentur. De utriusque controuersia est, an Verbum per se procedat ex cognitione eorum.

153. PRIMA sententia affirmat. Est Valentia. 1. p. q. 34. puncto 2. & 1. de Trinitate. c. 3. Zuingia. Ruiz. 4. dubio 7. Ruiz disp. 63. sect. 4. qui non absolute, sed ex suppositione, quod in aliqua differentia temporis producenda fuerant alia, quæ creaturæ, docet Verbum diuinum per se procedere ex cognitione earum ut existentium. Eodem modo prædicti authores philosophantur de productione Spiritus S. qui per se non solum postulat procedere ex amore necessario creaturarum possibilem, sed etiam ex libero amore earundem ut existentium.

154. Probat hanc sententia 1. authoritate Augustini 15. de Trin. c. 14. ubi docet, Verbum nasci de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris: atqui in scientia Patris non solum sunt creaturæ possibles, sed etiam existentes. Expressius in tractatu 21. in Ioannem super illa verba Ioan. 5. Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit. Dicendo enim inquit, Filio quod faciturus erat Pater per Filium, ipsum Filium genuit, per quem faceret omnia. Idem docet Anselmus in monologio à cap. 28. ad 44. cui subscribit S. Th. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. Pater, inquit, intelligendo se, & Filium, & Spiritum S. & omnia alia, quæ eius scientia continentur, concipit Verbum, ut sic tota Trinitas Verbo dicatur. Nec potest intelligi de creaturis tantum possibilibus, nam ex earum creaturarum notitia in sententia S. Th. procedit Verbum, ex quarum creaturarum amore procedit Spiritus S. atqui in eius sententia Spiritus S. non solum procedit ex amore necessario creaturarum possibilem, sed etiam ex amore libero existentium. Minor constat ex q. 37. art. 2. ad 3. ubi Pater, inquit, non solum Filium, sed etiam se, & nos diligit Spiritu S. quia diligere, prout notionaliter sumitur non solum importat productionem diuinæ personæ, sed etiam personam productam per modum amoris, qui habet habitudinem ad rem dilectam. Vnde sicut Pater dicit se, & omnem creaturam Verbo, quod genuit, in quan-

Valentia.
Zuingia.
Ruiz.

Augustin.

Ioan. 5.

Anselmus.
S. Thomas.

tum Verbum genium sufficienter representat Patrem & omnem creaturam; ita diligit se & omnem creaturam Spiritus sancto in quantum Spiritus sanctus procedit ut amor bonitatis primæ, secundum quam Pater amat se & omnem creaturam.

155. Secundò probatur ratione. Prima sit: Verbum increatum per se postulat procedere, ut forma & exemplar omnium, quæ sunt in mente paterna, teste Aug. 6. de Trin. c. 10. Verbum, inquit, perfectum, cui non desit aliquid, & ars quædam omnipotentis atque sapientis Dei plena omnium rationum viventium incommutabilium. Est autem exemplar & ars, etiam respectu creaturarum futurarum in aliqua differentia temporis.

156. SECUNDA: Verbum Diuinum per se postulat procedere ex noticia perfectè cōprehensua Dei: at hæc non solum dicit cōprehensioe Deitatis omnipotentis, & creaturarū possibilium, sed etiam liberorū decretorum Dei, & creaturarum futurarum. Minor probatur, nam perfectissima cōprehensio est cognitio omnium, quæ quocunque modo spectant ad rem comprehensam: sed cōtingentia spectant ad Deum, ut effectus ipsius liberæ voluntatis: ergo. Confir. 1. Decretum liberū, supposito quod est in Deo, est aliquid Dei; ergo spectat ad obiectum Diuinæ cōprehensionis. Confirmatur 2. Diuina cognitio est summa, & adæquata Diuinæ cognoscibilitati, & quæ maior excogitari non potest: ergo non solum se extendit ad obiecta necessaria, sed etiam ad contingentia connexa cum libero decreto Dei; alioqui excogitari posset cognitio maior, quàm quæ de facto in Deo esset.

157. TERTIA. Scientia visionis est perfectio in Deo, quamuis non distincta à scientia simplicis intelligentiæ: ergo Verbum per se postulat procedere cum tali perfectione. Cōsequenter patet, quia Verbum postulat procedere cum omni perfectione, quæ supponitur in scientia Patris: quippe quod procedit illi per omnia adæquate simile. Antecedens probatur, quia Deus non respicit cōtingentia puro respectu rationis, aut solâ connotatione extrinseca, sed intrinseca & vitali expressione eorum, licet non diuersa à simplici intelligentiæ. Confirm. nam hæc scientia est in Deo infinita, & origine præcedens in Patre non tantum radicaliter, sed etiam formaliter; ergo non est minus fecunda, quàm simplex intelligentia. Antecedens probatur, quia hanc habet Pater à se, non communicatam ab alio.

158. QUARTA. Pater non solum loquitur Filio de rebus possibilibus, sed etiam de contingentibus: atqui Pater non est sufficienter constitutus in actu primo ad loquendum cum Filio de rebus contingentibus per scientiam simplicis intelligentiæ, sed per scientiam visionis. Ergo principium producendi Verbum non est sola scientia simplicis intelligentiæ, sed etiam visionis. Minor constat, quia per scientiam simplicis intelligentiæ, Pater non cognoscit contingentia, sed tantum necessa-

ria. Nec potest loqui, nisi de ijs, quæ nouit, cum nequeat Verbum esse de incognitis. Maior probatur, quia Pater omnia dicit Verbo suo. Confir. quia Verbum Diuinum est ipsum imperium Patris, quo creaturarum productione imperauit: ergo Verbum diuinum per se terminatur ad creaturarum existentiam: ergo per se procedit ex earum noticia. Hæc vltima consequentia patet, quoniam imperium diuinum est practica cognitio eorum, quæ imperantur: at non est practica cognitio rerum possibilium, quia illæ non imperantur, ut fiant; ergo existentium: igitur ex earum noticia procedit per se Verbum.

159. QUINTA. De ratione Verbi est procedere ex scientia omnium, quorum est expressiuium & declaratiuium: atqui Verbum diuinum non solum est expressiuium & declaratiuium veritatum necessariarum, sed etiam contingentium: quia Pater non solum manifestat Filio veritates necessarias, sed etiam contingentes. Confir. Quidquid habent personæ productæ, habent à producente: sed Filius habet scientiam, & Spiritus S. amorem contingentium: igitur non à se, sed à producente.

160. SEXTA. Et si Verbum diuinum simpliciter & absolute, nulla facta suppositione per se non postulet procedere ex cognitione futurorū, quia hæc potuerūt simpliciter non esse, cum tamē Verbum non potuerit non esse; ex suppositione tamen, quod in aliqua differentia temporis futuræ erant aliquæ creaturæ. Verbum diuinum per se postulat procedere ex cognitione earum. Sicut licet Scientia diuina per se non postulet exprimere creaturas cōtingenter futuras, ex suppositione tamen, quod illæ sunt cōtingenter futuræ, per se scientia diuina postulat illas exprimere; & imperfectio esset, eas non exprimere. Et à fortiori, sicut ex suppositione, quod aliquæ creaturæ, quæ de facto sunt possibiles, possibiles nō essent, scientia diuina nō postularet illas exprimere: ex suppositione tamē quod de facto illæ possibiles sunt, per se postulat illas exprimere. Quemadmodū è contrario, si aliqua quæ possibilia non sunt, de facto possibilia essent, per se scientia diuina postularet illa in se exprimere. Ergo & Verbum Diuinum, quod per omnia debet diuinæ scientiæ adæquari, qualibet suppositione facta, debet hæc omnia exprimere; idque per se, & vi sue perfectionis, quæ debet scientiæ diuinæ per omnia adæquari.

161. SECUNDA sententia negas est communior inter Theologos, quam expressè docent Caietan. 1. p. q. 34. art. 3. Palatius in 1. dist. 27. in fine, Molina, Bannez ibidem ad 3. Zumel q. sua 1. Concl. 5. Vasquez disputat. 163. cap. 3. Suarez. libr. 9. de Trinit. cap. 7. Granadus disp. 7. & à fortiori sequitur ex sententia Scoti, qui non solum negat, Verbum procedere ex cognitione possibilium, sed etiam personarum. Pro huius sententiæ declaratione,

162. DICO. 1. Verbum diuinum non pro-

Caietan.
Palatius.
Molina.
Bannez.
Zumel.
Vasquez.
Suarez.
Granadus.
Scotus.

cedit per se ex cognitione creaturarum existentium. Fundamentum triplex est: primum, quia omnia libera in Deo sunt posteriora necessarijs, omni posterioritatis genere: atqui scientia visionis creaturarum existentium est libera; productio vero Verbi necessaria: ergo non potest Verbum per se procedere ex scientia visionis creaturarum existentium. Consequentia constat, quia nequit Verbum procedere ex scientia visionis, nisi scientia ipsa visionis sit prior Verbo, eiusque production; cum omne principium sit prius eo, cuius est principium. Minor clara est, nam scientia visionis pendet à rebus futuris; res autem futurae à libero decreto Dei, quod potuit esse & non esse pro libertate Dei. Maiorem autem sic probo, omnis prioritas, & posterioritas in Deo, aut est actu, aut virtute: actu est sola prioritas & posterioritas originis: virtute sunt reliquae prioritates & posterioritates, fundatae in essentiali connexionem & exigentia, quam ipsae divinae perfectiones mutuo inter se habent. Sed quae sunt libera in Deo neutram habent prioritatem respectu necessariorum: igitur quae sunt libera in Deo nequeunt esse priora necessarijs. Minorem ostendo primo, quod non possint habere prioritatem virtutem: Nam haec fundatur in essentiali connexionem & exigentia, quam una perfectio divina habet cum alia, sine qua una nequit esse, aut concipi sine alia. Ideo enim intellectio est prior volitione, quia volitio habet necessariam connexionem cum intellectione, tanquam cum perfectione ad volitionem essentialiter praesupposita. Rursus ideo volitio in ratione obiecti est prior intellectione ut comprehensiva, quia haec in ratione intellectio est comprehensiva habet necessariam connexionem cum volitione in ratione obiecti naturaliter praesuppositi. Atqui necessaria nullam habent connexionem cum liberis in diuinis; alioqui non essent libera. Nam libera sunt, quae possunt esse, & non esse: quae autem necessariam connexionem habent cum perfectionibus necessarijs, non possunt esse, & non esse, sed necessario sunt.

163. Secundo quod neque habere possint prioritatem originis. sic probo. Omnis prioritas originis in Deo, supponit aliquam prioritatem virtutem respectu eius, cuius est origine prius. Atqui perfectio libera nullam supponitur habere prioritatem virtutem respectu eius, cuius est origine prior. Minor constat ex dictis. Maior probatur. Nam ideo Pater est prior origine Filio, & Spirator Spiritu sancto, quia tam Pater respectu Filij, quam Spirator respectu Spiritus sancti habet virtutem prioritatem, ratione cuius nequit Filius sine Patre, aut Spiritus sanctus sine Spiratore intelligi. Cuius ratio à priori est, quia quod est prius origine alio, est illi communicatum alicuius perfectionis: sed hoc ipso, quod est illi communicatum alicuius perfectionis, connexionem habet cum eo; atque adeo praeter prioritatem originis, habet etiam prioritatem

virtutem, quae in huiusmodi connexionem fundatur.

164. Confirmatur 1. Quia quae sunt libera, pendunt à Communi consensu, & deliberatione omnium personarum: igitur nequeunt origine praecedere personas. Antecedens non potest negari: quia quae sunt libera non sunt magis unius, quam alterius personae, sed omnium communia, non enim procedunt ex aliquo principio notionali alicuius personae proprio, sed ex essentiali communi omnium, nempe ex intellectu & voluntate omnium personarum communi. Consequentiam vero probo. Nam quae origine praecedunt, supponuntur habere esse independens ab ijs, quibus sunt origine priora, saltem quoad illud esse, quo sunt origine priora. Sed implicat, ut liberum decretum Dei quoad esse liberum, secundum quod praesupponitur origine prius respectu Filij & Spiritus sancti, sit independens à Filio & Spiritu sancto. Minor probatur, quia secundum esse liberum pendet ab omnibus personis simul, quia secundum hoc esse pendet à voluntate communi omnium personarum. Ergo implicat, ut liberum decretum Dei quoad esse liberum origine praecedat Filium, & Spiritum sanctum. Ex quo colligitur; in Deo necessaria praecedere libera prioritatem subsistendi consequentia reali, in qua re ipsa prius est separabile à posteriori. Quam prioritatem nonnulli vocant prioritatem in quo, quia videlicet vnum esse potest sine altero.

165. Confirmatur 2. Nequit terminus habere maiorem necessitatem essendi, quam habeat eius principium & origo: sed scientia visionis, & amor creaturarum existentium habent esse contingens; Verbum autem & Spiritus sanctus habent esse necessarium: ergo nequeunt per se procedere ex scientia visionis, & amore creaturarum existentium. Respondet Zuniga 1. Negando priorem partem minoris: quia licet Deus carere potuerit determinata scientia visionis mundi futuri, non tamen carere potuit alterutra scientia, aut libera voluntate mundi futuri, vel negationis eiusdem mundi futuri. Secundo concedendo Verbum & Spiritum sanctum esse liberos secundum quid, nempe quoad respectum illum, quem dicunt ad creaturas existentes. Sed contra utramque responsum, quia cum processiones Verbi & Spiritus sancti sint maxime naturales, & ab intrinseco determinatae ad certum modum, debent habere semper vnum eundemque modum procedendi invariabilem: non haberent autem talem modum procedendi invariabilem, si modò procederent ex scientia visionis, & amore libero mundi futuri, modò ex scientia visionis negationis mundi futuri.

167. Secundum fundamentum est. Nequit Verbum diuinum ex ea scientia per se procedere, ex cuius communicatione non accipit aliquam intrinsecam perfectionem: sed ex scientia visionis Verbum diuinum non accipit

Zuniga.

accipit aliquam intrinsecam perfectionem, quam non accepit ex scientia simplicis intelligentiæ. Igitur ex scientia visionis creaturarum existentium non procedit per se Verbum. Maior admittitur ab omnibus, & patet ex terminis: nam per se procedere ex aliquo, est aliquam perfectionem ex illo accipere. Minor verò probatur, nam quidquid intrinsecum potest Verbum diuinum accipere ex scientia visionis, accipit ex scientia ipsa simplicis intelligentiæ. Nam quidquid est per se expressibile, representabile, aut cognoscibile per scientiam visionis, id eorum exprimitur, representatur, & cognoscitur per scientiam ipsam simplicis intelligentiæ. Ergo nihil remanet intrinsecè exprimentum, representandum, aut cognoscendum per scientiam visionis. Antecedens probo, nam scientia simplicis intelligentiæ exprimit res secundum omnes rationes intrinsecas, & extrinsecas, & secundum omnes circumstantias, & variabiles, quas sub omni dispositione & hypothese possibili subire possunt: igitur nulla ratio intrinseca, aut circumstantia extrinseca exprimi potest per scientiam visionis, quæ non exprimitur per scientiam simplicis intelligentiæ.

168. Confirmatur, nam si quid addit scientia visionis supra scientiam simplicis intelligentiæ, est sola extrinseca connotatio obiecti existentis in se ipso: sed hæc non potest esse fundamentum, vi cuius per se procedat Verbum ex scientia visionis. Minor probatur, quia nequit extrinseca connotatio esse ratio per se requisita ad processionem Verbi diuini. Nam talis connotatio nullam intrinsecam perfectionem comunicat Verbo. Maior probatur, quia cum scientia visionis sit libera, & potuerit in Deo non esse, non potest supra scientiam simplicis intelligentiæ addere aliquid intrinsecum, sed solam connotationem obiecti intrinseci. Quod explico hoc exemplo. Nam si quis per visionem corpoream haberet obiectum visibile, ita perfecte expressum quoad omnia, antequam illud actu existeret, ut sub nulla noua circumstantia posset ulterius exprimi, nullo modo mutaret intrinsecam visionem intuitus, quando illud postea actu existeret; eo quod nihil noui in eo existente videret, quod non vidisset per eius vitalem expressionem. Vnde solū adderetur extrinseca connotatio obiecti, actu in se ipso existentis.

169. Tertium fundamentum est. Nequit terminus per se procedere ex eo, quod accidit illi, & sine quo æquè perfecte processisset. Atqui accidit Verbo diuino, quod de facto connotet creaturas existentes, sine quibus æquè perfecte processisset quoad omnes suas intrinsecas perfectiones: igitur nequit ex earum noticia per se procedere. Minor patet, nam accidens est, sine quo saluatur tota essentia rei: atqui sine connotatione creaturarum existentium saluatur integra essentia Verbi diuini quoad omnes suas intrinsecas perfectiones. Nec talis creaturarum conno-

tatio aliquam addit perfectionem Verbo, alioqui aut Verbum carere potuisset aliqua perfectione, quam de facto habet, aut habere aliam, quam de facto non habet. Quod clarius elucet in processione Spiritus S. qui carere potuit libero amore creaturarum existentium, vel habere aliam aliarum creaturarum existentium. Maior verò probatur, quia non potest aliquid maiore perfectitate requiri ad productionem rei, quam requiratur ad constitutionem eiusdem. Igitur si ad constitutionem Verbi diuini connotatio creaturarum existentium non requiritur per se, sed tantum concomitantè, nec illa per se requiretur ad productionem eiusdem. Antecedens probatur, quia productio ordinatur ad ipsius rei constitutionem: ergo non potest aliquid magis per se requiri ad productionem, quam ad constitutionem rei. Confirmatur, nam hoc est confundere terminos ipsos, *Per se*, & *Concomitantè*. Nam *Per se*, requiri dicitur, quo deficiente deficit terminus, aut perfectio aliqua per se termino debita: *concomitantè* verò requiri dicitur, quo deficiente adhuc non deficeret terminus, nec perfectio vlla per se debita termino. Atqui deficiente connotatione creaturarum existentium, non deficeret Verbum, nec perfectio vlla per se debita Verbo. Igitur ex tali noticia non per se, sed concomitantè tantum procedit Verbum.

170. Dico 2. Verbum diuinum non procedit per se ex scientia conditionalium. Est contra Molinam supra citatum, docentem Verbum per se procedere ex noticia comprehensua Deitatis: ad notitiam autem comprehensiuam Deitatis putat per se pertinere cognitionem omnium rerum sub qualibet hypothese futurarum. Fundamentum nostræ assertionis est idem, quod præcedentis. Nam etiam hæc scientia est libera obiectiue: nam quod per hanc scientiam Deus potius nouerit penitentiam, quam impenitentiam Tyrionum, fuit omnino contingens, pendens à libera voluntate Tyrionum, qui vii de facto cum tali auxilio sub conditione illis oblato liberè se determinauit ad penitentiam; ita poterant cum eodem auxilio liberè se determinare ad impenitentiam. Igitur non potest hæc scientia esse principium, à quo per se procedat Verbum; tum quia Verbum vnicum duntaxat habet modum procedendi: tum quia licet hæc scientia nullum supponat liberum decretum actu existens in Deo, supponit tamen liberum decretum sub conditione obiectiue præiudicatum, atque adeo supponit illud sub conditione pendens ex libero consensu omnium diuinarum personarum.

171. Vltimò queri potest, an Verbum diuinum per se procedat ex cognitione non entium. Ad quod respondeo distinguendo duplex genus non entium, alterum essentialium, alterum accidentalium. Essentialia non entia sunt, quæ per nullam potentiam existere

Molin.
docet
Verbum
per se
procedere
ex
notitia
comprehensua
Deitatis

Molin.

possunt.

possunt, ut Chimæra & reliqua entia prohibita. Accidentaliter verò sunt, quæ existere quidem possunt, ex libero tamen decreto Dei non existunt. Ex notitia non entium prioris generis per se procedit Verbum, non autem ex notitia non entium posterioris generis. Ratio discriminis est, quia priora non pendunt à libera voluntate Dei, ut sint non entia; & actu non existant, sed ex intrinseca essentia ipsorum. Posteriora verò, ne actu existant pendunt à libera voluntate Dei, ut cuius poterant existere, atque adeò non potest Verbum per se ex cognitione horum procedere, quia ex nullius obiecti contingentis notitia potest per se procedere. Dices. Quo ergo modo supra diximus, Verbum ex se procedere ex notitia creaturarum possibilium? Respondeo, non quoad negationem esse, in quâ negatione quasi liberè à Deo conservantur, sed quoad positivas essentias, quas à Deo participare possunt: secundum quas non pendunt à voluntate, sed ab ipsa essentia Dei, ut est primum exemplar omnium exemplabilium.

Responsio ad argumenta opposita sententiae.

Augustin.
Anselmus
S. Thomas
Explican-
tur.

172. **A**D auctoritatem Augustini, Anselmi, & S. Thomæ Respondeo primò: Augustinum intelligendum esse proportionaliter, ut nimirum Verbum procedat de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris aut formaliter aut radicaliter. Quia igitur in scientia Patris solæ creaturæ possibiles ut cognitæ formaliter, existentes verò, solum ut cognitæ radicaliter origine præcedunt Verbi productionem, ideo de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris, Verbum procedit proportionaliter.

Anselm.

173. Secundò Anselmus potius est pro nobis. Nam dum capite 30. loquitur de creaturis existentibus, ita in fine capitis concludit: *sive igitur ille cogitetur nulla alia existente essentia, sive alijs existentibus, necesse est, Verbum illius coeternum illi esse cum ipso.* Dum verò idem Doctor capite 33. de creaturis possibilibus loquitur, ita ratiocinatur: *Sed quomodo tam differentes res, scilicet creans, & creata essentia dici possunt uno Verbo, præsertim cum Verbum ipsum sit dicenti coeternum, creatura autem non sit illi coeterna? Forſitan quia ipsa est summa Sapientia & summa ratio, in qua sunt omnia, quæ facta sunt: quemadmodum opus, quod sit secundum aliquam artem non solum quado fit, verum & antequam fiat, & postquam dissolvitur, semper est in ipsa arte non aliud, quam quod est ars ipsa. Idcirco cum ipse summus Spiritus dicit se ipsum, dicit omnia, quæ facta sunt. Nam & antequam fierent, & cum iam facta sunt, & cum corrumpuntur, seu aliquo modo variantur, semper in ipso sunt, non quod sunt in se ipsis, sed quod est idem ipse. Quibus aperte docet, alio modo ad Verbi pro-*

ductionem concurrere scientiam possibilem, atque scientiam futurorum: ac proinde non eodem modo Verbum procedere ex scientia futurorum; atque ex scientia possibilem.

174. Tertiò S. Thomas explicandus est de cognitione possibilem, ut plerique Thomistæ explicant, & se ipsum aperte explicavit q. 4. de veritate a. 5. in fine corporis, ubi docet accidentaliter esse Verbo, procedere ex cognitione creaturarum: *Quia, inquit, Pater principaliter dicit se generando Verbum suum, & ex consequenti dicit creaturas, ideo principaliter, & quasi per se Verbum refertur ad Patrem, sed ex consequenti & quasi per accidens refertur ad creaturam. Accidit enim Verbo, ut per ipsum creatura dicatur. Qui ne sibi in summa contradicere videatur, intelligendus est, de creatura existente, non autem de possibili. Eodem modo intelligendus est de amore creaturarum respectu Spiritu S., ut non per se & antecedenter, sed concomitanter Pater diligit nos Spiritu S.*

175. Ad rationes: ad primam Respondeo, distinguendo minorem: est Verbum ars & exemplar futurorum ratione scientiæ visionis, nego. Quia cum hæc consequatur res futuras, tanquam pura intuitio earum, nequit habere rationem artis & exemplaris, quæ ut causa præcedere debet res futuras, proponendo voluntati modum, quo sint res fabricandæ: est ars & exemplar futurorum ratione scientiæ simplicis intelligentiæ, concedo.

176. Ad secundam neganda est minor. Ad cuius probationem distinguenda est maior: perfecta comprehensio est cognitio omnium, quæ spectant ad rem comprehensam naturaliter & necessariò, concedo, quæ spectant ad rem comprehensam liberè & contingenter, nego. Alioqui nulla daretur creatura comprehensio, quoniam nulla creatura cognoscit libera decreta alterius, imo nec omnia decreta propria, quæ ipsa factura est. Ad perfectam igitur rei comprehensionem sat est, nosse omnia, quæ rem naturaliter constituunt, & cum ipsa necessariam habent connexionem. Ad primam confirmationem concedo, liberum decretum Dei esse aliquid Dei, sed aliquid liberum, atque adeò ad comprehensionem minimè necessarium. Ad secundam cōcedo, cognitionem Dei esse summam & adequatam toti cognoscibilitati divinæ, tam quoad necessaria, quam quoad contingētia, sed non in ratione comprehensionis formaliter, ad quam sat est ut sit summa & adequata quoad necessaria tantum.

177. Ad tertiam nego, scientiam visionis creaturarum, secundum id, quod formaliter addit supra scientiam simplicis intelligentiæ, esse perfectionem intrinsecam Dei, sed sola connotatione obiecti extrinseci in se ipso existentis. Alioqui aliqua intrinseca perfectione carere posset Deus, quæ de facto habet, vel novam acquirere quam de facto non habet. Ad probationem antecede-

dentis

dentis concedo, Deum non respicere contingentia solo respectu rationis, sed intrinseca & vitali expressione eorum, sed eadem omnino, quâ respicit necessaria; atque adeo nullam novam perfectionem addit supra scientiam simplicis intelligentiæ. Ad Confirmationem concedo, scientiam visionis esse infinitam, tum ratione obiecti primarij, quod est ipse Deus, qui se ipsum cognoscit scientia visionis: tum fundamentaliter ratione simplicis intelligentiæ; nego tamen sumptam formaliter, & respectu obiecti secundarij esse infinitâ, nisi extrinsecè & connotatiue. Nego etiam illam origine præcedere in Patre formaliter, sed tantum radicaliter. Ad probationem verò antecedentis, concedo, hanc habere Patrem à se; nego tamen illam habere priorē origine, quàm Verbum producat. Nam etiam productionem mundi Pater habet à se, non tamen priorem origine, quàm Filium producat. Sunt enim hæc diuersa, habere aliquid à se & habere illud prius origine. Nam habere à se, est non habere illud ab alio communicatum: habere verò prius origine, est habere illud per modum principij alterius personæ productiui: potest autē Pater habere aliquid à se, & nō habere illud per modum principij alterius personæ productiui: liberum enim decretum creaturarum, imò & ipsam productionem creaturæ habet Pater à se, & non per modum principij alterius personæ productiui.

178. Ad quartam concedo, æternum Patrem loqui æterno Filio non solum de rebus necessarijs, sed etiam de contingentibus, diuerso tamē modo; nam de necessarijs loquitur formaliter, de contingentibus verò fundamentaliter. Loquitur autem de necessarijs formaliter, comunicando Filio formale notitiam necessariorum; de contingentibus verò fundamentaliter, comunicando illi proximū fundamentum veritatis contingentium, quæ est ipsa scientia simplicis intelligentiæ, nondum actu connotas contingentia, apta tamē connotare statim ac positum fuerit liberū decretum, & res ipsæ aliquando futuræ. Vt si quis vno verbo non solum mihi communicaret notitiam actualem vnius obiecti, sed etiam virtualem reliquorum, quam in mente haberet, non solum diceretur loqui mecum formaliter ratione actualis notitiæ, sed etiam virtualiter ratione virtualis notitiæ mihi comunicatæ. Nec est necesse, vt eodem modo Pater loquatur Filio de necessarijs, ac de contingentibus. Cum enim hæc locutio sit necessaria, & necessaria in Deo præcedat libera omni prioritatis genere, non potest in eodem signo rationis, & independentiæ formaliter loqui de necessarijs & contingentibus simul, sed de necessarijs formaliter, de contingentibus tantum fundamentaliter. Ad confirmationem concedo, Verbum Diuinū esse ipsum Patris imperium, quo creaturarum executionē imperat, sed appropriatum, non proprium: quo pacto propria Patris dicitur ipsa externa operatio. Ratio, quia cum imperium sit proxi-

mum principium directiuum operationis ad extra, & omnis operatio ad extra sit indiuisa, & communis toti Trinitati, non potest imperium, quo Deus res ad extra imperat, esse solius Patris.

179. Ad quintā distinguenda est maior: de ratione Verbi est, procedere ex scientia siue formali, siue radicali omnium, quorum est expressiuum & declaratiuum, concedo: de ratione Verbi est, procedere ex scientia formali omnium, quorū est expressiuum & declaratiuum, nego. Ad confirmationē distinguenda est pariter maior: quidquid habent personæ productæ, habent à producente siue formaliter, siue radicaliter, concedo: quidquid habent personæ productæ, habent à producente formaliter, nego. Clarum exemplum est de origine actiua Spiritus S. quam habet Filius à Patre non formaliter; alioqui non posset ipse actiue concurrere ad productionem Spiritus S. quia tunc ipse non se haberet vt principium eliciens, sed tantum vt recipiens actiuam originem Spiritus sancti, vnde tantum denominatiue diceretur Spiritum sanctum producere; sed radicaliter, quia accipiendo virtutem spiratiuam, cum ipsa simul radicaliter accipit actiuam originem Spiritus S. quam vnā cum Patre simul eliciunt simultate originis in ordine ad Spiritum sanctum. Quemadmodum igitur se habet virtus spiratiua ad originem ipsam spirandi, ita scientia simplicis intelligentiæ ad scientiam visionis. Atqui originem spirandi non communicat Pater Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa virtute spiratiua, quam solum communicat formaliter; ergo nec scientiā visionis communicat Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa scientia simplicis intelligentiæ, quam communicat formaliter.

180. Ad sextam. Neganda est minor. Etenim cum ea suppositio libera sit, mutare non potest intrinsecum modum procedendi Verbi. Vnde si nulla facta suppositione, Verbum postulabat procedere ex sola notitia possibili, ex eadem tantum procedere postulabit, facta quacunque libera suppositione. Præterea ea suppositione facta, nō potest libera notitia creaturarum origine præcedere necessariam productionem Verbi, ob præassignatam rationem. Ergo ea suppositione facta, non potest Verbum per se procedere ex notitia futurorum. Nec est par ratio de ipsa scientia, quæ facta suppositione futurorum, necessariò connotat futura, quia in huiusmodi connotatione nulla inuoluitur repugnantia. Nec est eadem ratio de suppositione impossibili. Etenim concedo, ex suppositione quoddam aliqua, quæ de facto sunt impossibilia, forent possibilia, Verbum per se ex notitia illorum fore processurum: nego tamen ex suppositione, quoddam aliqua, quæ de facto non sunt futura, essent futura, Verbum per se ex illorum notitia processurum. Ratio discriminis est, quia prior suppositio

mutaret

mutaret intrinsecam perfectionem Dei, quā non mutaret posterior : & hoc ideo, quia posterior est circa obiectum liberum, prior verò circa necessarium : Deus autem necessariam connexionem habet cum obiecto necessario, non autem cum libero. Cū igitur Verbum Diuinum per se postulet procedere ex quacunque perfectione intrinseca Dei, facta tali suppositione circa obiectum necessarium, per se postulare procedere ex scientia talis obiecti.

SECTIO VI.

An in Deo sit vera & propria Imago, eaque solius Filij propria?

Durandus.

181. **P** R I M A sententia Durandi in 1. dist. 28. q. 3. negantis in Diuinis esse propriā & veram rationem imaginis, sed impropriam & analogam; eamq; conuenire tā Filio, quā Spiritui S. quia vterque procedit in similitudine & æqualitate producentis, licet ex vi nominis magis approprietur Filio, quā Spiritui Sancto : quoniam Filius vi nominis importat similitudinem Patris, à quo procedit per modum naturæ : Spiritus sanctus autem procedit per modum voluntatis, cuius est producere, non qualis est ipsa produciens, sed quale vult ipsa producere.

Augustinus.

182. Quòd in Deo non sit propria ratio imaginis, sic probat Durandus. De ratione propriæ imaginis est, vt sit aliquid productū ad alterius imitationem. Nulla persona Diuina est ad alterius imitationem producta. Igitur nulla persona Diuina est propriæ imago. Maior constat ex definitione imaginis ab Augustino assignata lib. 83. quæstionum, q. 74. Minorem probat, quia vbi est summa identitas, nulla esse potest propria imitatio, nam propria imitatio postulat distinctionem in ea ipsa re, in qua est imitatio. Cū igitur vna persona Diuina nequeat imitari, & esse similis alteri in personalitate, cui potius est dissimilis & opposita, sed in natura; & in natura omnes personæ sint idem; non poterit vna persona esse vera & propria imago alterius.

183. Secundò. De ratione propriæ imaginis est, vt procedat ab exemplari præcognito : nulla persona Diuina procedit ab exemplari præcognito, igitur nulla persona Diuina est propria imago. Maior constat, quoniam imago est, ad suum exemplar representandum expressa : igitur procedere debet ab suo exemplari præcognito. Minor probatur, quia quod procedit ab exemplari præcognito importat dependentiam exemplari ab exemplari : tum quia exemplar importat superioritatem, & perfectionis excessum supra exemplatum. Tum quia personæ diuinæ non habent ideam in mente Diuinā, ad instar cuius producantur : nam hæc requirit distinctionem ab ideato non

tantū in persona, sed etiam in natura.

184. Terriò. Si Deo conueniret propria imago, conueniret illi ratione intellectiōis : nequit autē Deo ratione intellectiōis propria imago conuenire : ergo. Maior constat, quia de ratione propriæ imaginis est, manifestare imaginatum, illum representando & exprimendo : sola autem intellectiō imaginatum manifestat representando & exprimendo : igitur ratione solius intellectiōis conueniret Deo propria ratio imaginis. Minor verò primi syllogismi probatur, quia de ratione propriæ imaginis est, vt originem habeat ab eo, cuius est imago : intellectiō autem diuina à nullo originatur, cū sit essentialiter improducta.

185. Quartò. Potissimum fundamentum, cur in Deo sit propria ratio imaginis est, quia scriptura Deo tribuit rationem imaginis : at etiam rationem imaginis Scriptura tribuit homini respectu Dei. Genes. 1. Eccles. 17. 1. Corinthiorum 11. & tamen nemo concedit, hominem esse propriam imaginem Dei : ergo etiam si scriptura tribuat rationem imaginis Deo, non statim inde sequitur, in Deo esse propriam rationem imaginis.

186. Secunda sententia affirmat, in Deo esse veram & propriam rationem imaginis, eique conuenire tantū personaliter, non tamen esse solius Filij propriam, sed etiā Spiritui S. Hanc docuerūt nonnulli Patres Græci, Thaumaturgus in regula Fidei : Spiritus S. inquit, *imago Filij perfectæ* : Basiliius l. 5. contra Eunomium c. 6. *Imago quidem Dei Christus est : imago verò Filij Spiritus*. Idem repetit c. 12. Cyrillus l. 13. thesauri c. 1. *Quomodo igitur Spiritus sanctus, cū sit incommutabilis imago Filij Dei, inter creaturas connumerabitur? & paulò post : Deus igitur verus Spiritus sanctus est, quoniam Filij Dei imago perfectissima est*. Damasceni. l. 1. Fidei c. 18. *Imago inquit, Patris est Filius, & Filij Spiritus sanctus*. Fundamentum est, quia non minùs Spiritus sanctus, quā Filius habet omnia requisita ad rationem perfectæ imaginis ; procedit enim à Patre & Filio in vnitatem eiusdem numero naturæ ; idq; vi propriæ originis, non minùs quā Filius ipse procedit à Patre : igitur est perfectæ imago sui principij, non minùs quā Filius Patris.

187. Confirmatur. Ideo in humanis Filius est perfectæ imago sui parentis, quia vi suæ originis procedit similis in eadem natura specifica cum illo : sed Spiritus S. vi suæ originis procedit similis in eadem natura numerica cum spiratore. Ergo potiore iure Spiritus sanctus, quā Filius in humanis, est perfectæ imago sui principij. Nec refert, quòd Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio simul : tum quia non est contra rationē perfectæ imaginis, procedere simile duorum ; Filius enim creatus non solū est imago Patris, sed etiam Matris. Tum quia non procedit ab illis, vt à duobus distinctis, sed vt ab vno eodemque principio spirandi.

Genes. 1.
Eccles. 17.
1. Cor. 11.

Thaumaturgus.
Basiliius.

Cyrillus.

Damascen.

Omnes
Theologi.
Magister.
S. Thomas.
Zamel.
Durand.
Molina.

188. TERTIA sententia docet, Deo conuenire perfectissimam rationem imaginis, idque personaliter tantum, & ratione totius Filij. Est omnium Theologorum cum Magistro in 1. dist. 27. & 28. & cum S. Th. 1. p. q. 35. art. 1. & 2. Vnde merito Zamel Durandi opinionem appellat falsam, & in fide nimis periculosam; Molina verò singularem, & scripturis sacris parum consonam: Ego verò à temeritatis nota non excuso. In cuius sententia explicationem,

Augustinus

189. Præmittenda est perfecta imaginis definitio, quam Theologi communiter tradunt, eamque colligunt ex Augustino lib. 83. quæstionū q. 74. *Imago est perfecta similitudo ad suum prototypum representandum expressa.* Duo igitur ad perfectam imaginem requiruntur, perfecta similitudo cum suo prototypo, & realis origo ab eodem. Defectu primi vermis productus ab homine non est imago hominis productis, quia non est illi perfectè similis in eadem natura specifica; sed tantum in gradu generico animalitatis. Defectu secundi, vnum ouum, vt docet Augustinus, non est imago alterius oui, quia vnum non est expressum de altero, licet sit simile alteri. Ratio autem, cur hæc duo ad naturam perfectæ imaginis requirantur, hæc est: quoniam finis perfectæ imaginis est, perfectè suum prototypum imitando exprimere; neque autem suum prototypum perfectè imitando exprimere, nisi sit illi perfectè similis, & ab eo originem ducat. Etenim vbi perfecta similitudo deest, perfecta etiam representatio desit, oportet: quantum enim de perfecta similitudine deest, tantundem de perfecta representatione deesse necesse est. Vbi verò origo non est, imitatio esse non potest, quæ ad rationem imaginis necessaria est. Est enim imitatio, productio vnius ad expressionem alterius. Vnde non dicitur alterum imitari, quod ab illo originem non habet.

190. Dico 1. Statua Cæsaris dicitur vera imago Cæsaris, esto ab illo producta non sit: & notitia, quam habet angelus de lapide, est vera imago lapidis, esto à lapide originata non sit, sed à specie immediatè à Deo infusa. Igitur ad perfectam naturam imaginis non est necessaria origo. Respondeo, statuam Cæsaris originari à Cæsare, media specie & idea, quam statuarius intra se de Cæsare concipit: similiter notitiam lapidis originari à lapide, media specie lapidis, quam Deus supplet in intellectu angeli: sicut diceretur Petrus producere Paulum, etiam si solus Deus immediatè suppleret semen Petri in productione Pauli. His adnotatis,

191. Dico 2. Ratio imaginis nequit Deo conuenire essentialiter, sed tantum personaliter. In hac assertionem omnes conueniunt. Ratio fundamentalis desumitur ex prædeclarata definitione imaginis, cuius essentialia originem postulat ab eo, quem representat. Atqui nulla perfectio absoluta in diuinis originem habet ab aliquo, cuius

imago esse possit; cum nulla perfectio absoluta in Diuinis sit producibilis. Vnde si quando Scriptura & Patres rationem imaginis tribuunt essentia Diuinæ, sumunt imaginem pro exemplari; inter quod & imaginem hoc interest, quod exemplar est quidem simile suo exemplato, ab eo tamen originem non habet, sed potius est illius originatium: imago verò & similis est, & originem habet à suo exemplari.

192. Dico 2. In Diuinis solus Filius est propria imago. Assertio constat primò ex Scriptura sacra, quæ solùm Filium appellat imaginem, aut nominibus æquiualentibus imagini. Ad Rom. 8. *Nam quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui.* Secundò ad Corinth. 4. *Qui, nempe Christus, est imago Dei.* Ad Coloss. 1. *Qui est imago Dei inuisibilis.* Sapient. 7. *imago bonitatis Dei.* Idem Hebræor. 1. appellatur *figura substantia Dei, siue character*: quæ nomina apud Patres idem sonant, quod *imago*. Nam sicut *character* est proprium signum, in quo author characteris; ita *imago* est signum, in quo imaginatum cernitur. Dicitur etiam *Sigillum* Ioannis 6. *Hunc Pater signauit Deus*, loquens de se ipso Christus. Nam quemadmodum in sigillo imprimi solet figura obsignantis: ita in Filio imprimitur imago Patris, se ipsum in Filio obsignantis. Et quemadmodum sigillo reconduntur secreta obsignantis: ita Verbo Diuino reconduntur secreta Patris. Appellatur etiam *Facies*. Psalm. 79. *Ostende faciem tuam & salui erimus.* Nam quemadmodum ex facie cognoscitur homo; ita, inquit Nyssen. nus lib. de differentia essentia & hypostaseos, *Filij hypostasis quasi facies est, qua Pater cognoscitur.* Dicitur etiā *speculum* Sapient. 7. quia sicut in speculo apparent effigies rerum; ita in Filio effigies Patris. Tandem dicitur *candor lucis æternæ* ibidem, & *splendor gloriæ*. Hebr. 1. quia sicut proprium *lucis & splendoris* est, esse manifestatum rerum: ita Verbi increati proprium est, esse manifestatum Patris, & eorum omnium, quæ sunt in Patre.

193. Secundò constat autoritate Patrum, Clementis Romani epist. 1. ad Iacobum Fratrem Domini, Cyrilli lib. 3. in Ioannem cap. 29. Anselmi in monologio cap. 32. & 37. August. 5. de Trinit. cap. 13. & alibi, & reliquorum ferè Latinorum Patrum, vt testatur S. Thom. 1. p. quæst. 35. art. 2. Variæ autem assignantur à Doctoribus rationes, cur solus Filius in Diuinis, & non Spiritus sanctus, sit propria imago, cum etiam Spiritus sanctus procedat similis principio spiranti, ab eoque originem ducat. Sed relictis aliorum rationibus, quas insufficientes puto, hanc ego vnicam, ex meis principijs erutam ad præsentem veritatem confirmandam, adduco.

194. Solus Filius in Diuinis habet omnia requisita ad perfectam rationem imaginis: igitur solus Filius in Diuinis est propriè imago. Antecedens probò, nam, vt prænota-

Roman. 8.

2. Corinth.

Ad Coloss. 1.

Sapient. 7.

Hebræor. 1.

Ioan. 6.

Psalm. 79.

Nyssen.

Sapient. 7.

Hebr. 1.

Clement.

Cyrillus.

Anselm.

Augustin.

S. Thomas.

uimus.

uimus, duo requirit perfecta imago, adæquatam similitudinem cum suo prototypo, & realem originem. Atqui solus Filius vi suæ processionis cum reali origine accipit adæquatam similitudinem sui prototypi: igitur solus Filius est propriè imago. Minor probatur, nam prototypus Filij est Pater, ad operandum constitutus per naturam & obiectum intelligibile; cuius adæquatam similitudinem tam naturæ, quàm obiecti intelligibilis accipit Filius vi suæ processionis formalis, quia vi suæ processionis formalis non solum procedit ut consubstantialis Patri, sed etiam ut species expressa omnium intelligibilium, quæ sunt in mente Patris. Pater autem, cum à nullo originetur, non potest habere rationem imaginis, sed exemplaris. Spiritus verò sanctus, etsi vi suæ processionis procedat similis in natura cum suo principio producente, quia tamen non procedit similis obiecto vocali, quod est ultimum constitutum principij spiritalis, non procedit adæquatè similis suo principio producenti, atque adeo ut perfecta imago sui prototypi. Confirmatur, nam ideo vermis procedens ab homine non est imago hominis producentis, quia non procedit illi adæquatè similis. Ergo nec Spiritus sanctus erit imago Patris & Filij, quia non procedit illis adæquatè similis.

Basilius.
Nyssenus.

195. Hanc nostram rationem apertè expressit Basilius epist. 37. ad Gregoriū Nyssenum in fine: *Perinde, inquit, atque in speculo quodam puro, qui impressam illi formam considerat, eundem habet imaginati vultus cognitionem: ita & qui Filium cognouerit, paternam simul hypostaseos characterem per Filij cognitionem in corde suo iam suscepit, ita ut hypostasis Filij, instar formæ ac faciei sit paternæ cognitionis: & contra, Patris hypostasis in forma Filij cognoscatur*; Eandem docuit Ambrosius lib. de mysterio Dominicę Incarnationis capite ultimo: *Cur solus, inquit, Filius imago inuisibilis Dei dicitur, & character substantiæ eius, nisi quia in eo naturæ eiusdem unitas, & maiestatis expressio est?*

Ambrosius.

196. DICIS. Tam Verbum creatum est perfecta imago sui obiecti, quàm figura artificialis sui exemplaris: & tamen neutra est adæquata similitudo sui prototypi: cum neutra sit eiusdem naturæ & essentiæ cum illo: cum nec Verbum substantiæ sit substantia; nec figura Cæsaris sit ipsa natura Cæsaris. Ergo ad rationem perfectę imaginis non requiritur adæquata similitudo, cum suo prototypo. Resp. 1. Negando maiorem: nam quando aliquid recedit à perfecta similitudine sui prototypi, tantò recedit à perfecta ratione imaginis, & ratio à priori est, quia tota quidditas imaginis est ad representandum suum prototypum: ergo quò erit illi similior, eò perfectiorem rationem imaginis participabit: & è contra quò erit illi dissimilior, eò imperfectiorem rationem imaginis continebit. Quam imaginis naturam optimè expressit Basilius præcitata epistola ad Gregorium Nyssenum propè finem, his verbis: *Non enim consistere*

Basilius.

poterit imaginis ratio, nisi per omnia ad archetypum expressa suis omnibus numeris sit, nihilq; variet. Cum igitur nec Verbum creatum participet totam similitudinem obiecti, cum non participet illius similitudinem naturalem, sed tantum intentionalem; nec imago artificialis participet naturam, sed externam duntaxat figuram sui exemplaris, neutra erit perfecta imago sui prototypi.

197. Respondeo 2. Distinguendo duplicem similitudinem, vnam genericam & communem, alteram specificam & propriam. Similitudo, quæ constituit propriam rationem imaginis non est generica & communis, sed specifica & propria. Cum igitur Verbum creatum habeat similitudinem non genericam naturæ intelligentis, sed specificam obiecti intelligibilis; similiter statua Cæsaris, non habeat similitudinem genericam & communem, sed specificam & propriam figuræ Cæsaris, tam Verbum respectu obiecti, quàm statua respectu prototypi erit propria imago. Cur autem similitudo specifica, non autem generica constituat propriam rationem imaginis, ea est: quoniam finis imaginis est representare imaginatum: atqui per rationem communem & genericam non representatur imaginatum, quia cum talis ratio sit communis cum alijs, non potius per illam imago representabit vnum, atque aliud, quæ in ea ratione communi conueniunt. Representatur autem per rationem propriam & specificam, quia ratio specifica ducit ad propriam cognitionem differentię imaginati, per quam differt ab omni alio.

198. Hinc deducitur solida ac fundamentalis ratio, cur Spiritus sanctus non sit imago Spiratoris, etiam si habeat vi originis eandem numero naturam cum illo: quia nimirum hæc similitudo respectu spiratoris non est propria & quasi specifica, nam propria & specifica similitudo in ijs, quæ procedunt ex principio intellectiuo & volitiuo, desumitur ex obiecto; nam hoc est proprium & ultimum specificatum horum principiorum, ut constat ex suprà disputatis de generatione Verbi disp. 18. sec. 7. sed communem & quasi genericam. Vnde non potest per hanc similitudinem Spiritus sanctus constitui propria imago sui Spiratoris, sicut Filius sui genitoris. Quia Filius præter communem & quasi genericam similitudinem naturæ, accipit etiam propriam & quasi specificam obiecti intelligibilis.

Solutio Argumentorum.

199. Ad argumenta primę sententiæ. Ad primum nego minorem. Ad cuius probationem distinguendum est antecedens: ubi est summa identitas, & nulla realis distinctio, nulla esse potest imitatio, concedo: ubi est summa identitas cum reali distinctione, nulla esse potest imitatio, nego. Etenim, posita reali distinctione

distinctione inter exemplar & exemplabile, identitas naturę confert potius, quàm tollat similitudinem ad perfectam rationem imaginis requisitam. Neque est necesse, ut intercedat realis distinctio in ipsa ratione, in qua est imitatio, sed sat est, si distinctio intercedat inter terminum ipsum imitativum & principium imitabile.

200. Ad secundum respondeo 1. Maiorem esse tantum veram de imagine intellectualem, & artificialem, non autem de naturali, sicut est Filius creatus respectu sui parentis, qui est vera imago Patris, cum tamen non procedat ab exemplari præcognito. Quidquid nonnulli sentiant opinantes, etiam filium creatum procedere ab exemplari præcognito, saltem ab authore naturæ mouente ex præcognitione operis. Respondeo 2. Negando minorem, nam Filius increatus procedit ab exemplari præcognito; siquidem eadem notitia, qua producitur Verbum, simul etiam cognoscitur. Ad priorem verò probationem nego, nos hic sumere exemplar, prout dicit perfectionis excessum, quamvis hoc importat nomen exemplaris, sed prout dicit solum principium per cognitionem imitabile & expressibile, absque vlla dependentia termini exprimentis & imitantis. Ad posteriorem concedo, diuinas personas non habere propriam ideam sui, prout idea importat essentialē distinctionem inter ideam & ideatum; sed solum prout idea dicit principium per cognitionem imitabile.

201. Ad tertium distingo consequens maioris: si conueniret Deo ratio imaginis, conueniret illi ratione intellectionis essentialis, nego: conueniret illi ratione intellectionis notionalis, concedo. Circa quod argumentum infra iterum redibit sermo.

202. Ad quartum concedo, potissimum fundamentum asserendi in Deo veram rationem imaginis esse sacram Scripturam, accedente autoritate Patrum vnanimi consensu illam interpretantium de imagine propria. Secus verò illam explicant de homine, dum à sacra Scriptura appellatur imago Dei: nam ex peculiari modo, quo illi rationem imaginis scriptura tribuit, aperte colligunt, hominem non esse perfectam, sed imperfectam imaginem Dei. Ad quam imperfectionem denotandam, ut rectè S. Thomas 1. p. q. 35. art. 2. ad 3. notauit, non solum dicitur homo in Scriptura *imago Dei*, sed ad *imaginem Dei*: ad significandam imperfectionem motus tendentis, & nunquam attingentis ad perfectam rationem originis.

203. Ad argumenta secundæ sententiæ. Ad auctoritatem Patrum respondeo, eos tantum contra Arianos ostendere voluisse, Spiritum sanctum esse verum Deum, eiusdem naturæ cum Patre & Filio: ad hoc autem ostendendum utebantur hoc argumento: *Filius est imago Patris*, ut Scriptura testatur, *Spiritus S. est imago Filij*: igitur *Spiritus S. est eiusdem naturæ cum Filio, & consequenter cum Patre*, in qua argumentatione præcipuus Pa-

trum scopus erat, contra Arianos probare Spiritum sanctum esse eiusdem naturæ & substantiæ cum Filio & Patre.

204. Ad fundamentum verò negandum est antecedens. Ad cuius probationem dicendum, esto Spiritus sanctus vi suę originis procedat à Patre & Filio in unitatem eiusdem numero naturæ, quia tamen non procedit in similitudinem propriam & quasi specificam principij volitiui, cum non procedat similis illi in obiecto volibili, quod est procedere similem illi in ratione propria & specifica, non dicitur procedere ut propria imago sui principij: sicut Filius, qui vi suę originis non solum procedit similis principio intelligenti in ratione quasi generica naturæ, sed etiam in specifica ratione obiecti intelligibilis; cum non solum procedat ut consubstantialis & eiusdem naturæ cum Patre, sed etiam, ut adæquata species expressa totius obiecti intelligibilis Paterni.

205. Ad confirmationem respondeo, non ideo præcisè Filiū in humanis esse perfectam imaginem sui parentis, quia vi suę originis accipit eandem naturam specificam cum illo, sed quia cum natura ipsa specifica accipit adæquatam similitudinem principij generantis: cum præter similitudinem eiusdem naturæ specificæ, nulla supersit similitudo principij communicanda termino. At Spiritus sanctus accipiendo eandem numero naturam cum principio spirante, non accipit adæquatam similitudinem totius principij producentis, quia non accipit similitudinem intentionalem obiecti volibilis, quæ est propria & specifica similitudo principij volitiui, à quo Spiritus sanctus procedit. Et quia de ratione propriæ imaginis est, procedere adæquatè simile suo exemplari, aut saltem procedere illi simile in vltima & propria ratione specifica, uti procedunt Verbum creatum respectu obiecti intelligibilis, & figura artificialis respectu sui exemplaris, ideo Spiritus sanctus non est propria imago Spiratoris.

SECTIO VII.

An Imago conueniat Filio ratione proprietatis personalis, an ratione essentialis communi sè

206. **P** R I M A sententia docet, conuenire ratione solius proprietatis personalis. Est Bonauenturæ in 1. dist. 31. p. 2. a. 1. q. 1. & 2. præsertim ad vltimum, Aureoli dist. 27. p. 2. art. 3. Fundamentum Aureoli est, quoniam imago est obiectiua apparentia rei, ad id vi suę originis ordinata. Atqui Verbum Diuinum ratione solius proprietatis personalis est obiectiua apparentia æterni Patris. ad id vi suę originis producta. Ergo Verbum ratione solius proprietatis personalis

est.

Ariani.

Bonauent.
Aureolus.

Autoritas
Patrum.

S. Thomas.

Ad Autho-
ritatem Pa-
trum.

est imago. Maior probatur, quia quidquid facit aliud apparere vi suæ originis, dicitur imago illius, quod vi suæ originis facit apparere. Minor probatur, nam Verbum ratione illius perfectionis est obiectiva apparentia Patris, ratione cuius distinguitur à Spiritu sancto: atqui non distinguitur à Spiritu sancto ratione essentiae communis, sed ratione proprietatis personalis: ergo.

207. Confirmatur 1. Nam res posita in esse obiectivo apparenti non est imago rei existentis in se ipsa, ratione alicuius absoluti, quia in hoc non est aliud à re in se ipsa existente; rosa enim, quæ lucet in mente, non est alia à rosa in se ipsa existente; sed ratione obiectivæ apparentiæ. Ergo Verbum non est imago Patris ratione essentiae absolutæ, quia in hoc non est aliud à Patre; sed ratione solius obiectivæ apparentiæ, quæ est proprietatis personalis, quam habet Verbum vi suæ originis & peculiaris modi emanandi.

Augustin.

208. Confirmatur secundò ex Aug. 5. de Trin. c. 13. ubi docet, eodem modo relatiuè dici imaginem, sicut & Filium: sed Filius relatiuè dicitur ratione solius proprietatis personalis: ergo & imago.

Alensis.
S. Thomas.
Zumel.
Granadus.

209. SECUNDA sententia affirmat, rationem imaginis convenire Filio vi solius essentiae, connotata tantum proprietate personali. Est Alensis 1. p. q. 61. memb. 2. art. 1. & 2. S. Thomæ in 1. dist. 28. q. 2. art. 2. Zumel 1. p. q. 35. licet inclinet in tertiam sententiam citandam. Videtur etiam Granadi 1. p. tract. 9. disp. 11. sect. 3. Fundamentum est, quia imago importat similitudinem ad suum prototypum. Hanc autem similitudinem importat Verbum ad suum prototypum Patrem, ratione essentiae, non autem proprietatis personalis. Est igitur Verbum imago Patris, ratione essentiae, non autem ratione proprietatis personalis. Maior constat ex definitione imaginis ab Augustino tradita: Est enim similitudo ad representandum expressa. Minor probatur, quia in personalitate Filius potius opponitur & dissimilatur Patri, quam assimilatur. Confirmatur, nam ratione illius Verbum est imago Patris, ratione cuius est expressivum & representativum Patris: est autem expressivum & representativum Patris, ratione solius essentiae communis, non autem ratione proprietatis personalis: nam ratione solius essentiae est expressa species ac naturalis, intentionalisque imago illius: cum personalitas nec sit expressiva Patris, nec naturalis, intentionalisque imago illius.

Augustin.

211. TERTIA sententia docet, Verbum esse imaginem ratione utriusque tam essentiae communis, quam proprietatis personalis. Est aliquorum apud Alensem loco præcit. art. 2. Vasquez 1. p. disp. 145. c. ult. Suarez l. 9. de Trinit. c. 9. in quam inclinat Zumel supra citatus. Quæ sententia probabilior est & sequenda. Cuius fundamentum est, quoniam imago duo essentialiter importat, similitudinem, & originem; utramque in recto,

Alensis.
Vasquez.
Suarez.
Zumel.

licet principaliter similitudinem, quam originem, ut de Verbo supra docuimus. Ergo ratione utriusque imago convenit Filio Dei. Consequentia patet, quia nec similitudine dicere potest ratione solius proprietatis personalis, nec originem ratione solius essentiae communis; cum nec proprietas personalis sit ratio fundandi similitudinem ad suum prototypum; nec essentia communis ratio fundandi originem ad suum principium producentem. Antecedens quoad primam partem constat ex definitione imaginis, quæ est similitudo ad representandum expressa. Quoad secundam probatur, nam utraque relatio integrat rationem imaginis; alterutra enim sublata, tollitur quidditas imaginis. Ergo utraque importatur in recto: nam quando duo concurrunt ad unam rationem integrandam, utrumque importatur in recto. Tertia pars antecedentis constat, nam imago principaliter importat id, in quo cum imaginato convenit: convenit autem cum imaginato in unitate & convenientia naturæ, aut externæ speciei. Dicitur enim imago ab *imitado*: imitatur autem imago suum prototypum in natura, aut externa figura, ut illud quoad fieri potest, in se ipsa referat & exprimat.

212. Ad primum primæ sententiæ Respondeo 1. allatam descriptionem imaginis competere tantum imaginari artificiali, & intentionali, non autem naturali, quæ consistit in convenientia eiusdem naturæ cum imaginato, cuiusmodi est in humanis generis respectu sui genitoris, quæ in se ipso per naturæ specificæ unitatem refert ac representat. Respondeo secundò, falsum esse Verbum Divinum esse obiectivam apparentiam eterni Patris, ratione solius proprietatis personalis, sed etiam ratione essentiae communis. Est enim Verbum Divinum obiectiva apparentia Patris, tum ratione eiusdem numero naturæ cum Patre, tum ratione intentionalis similitudinis, ratione cuius æternum Parentem in se ipso intelligibiliter exprimit: exprimit autem Verbum in se ipso intelligibiliter æternum parentem, ratione notitiæ communis. Unde ad probationem minoris concedo, Verbum per aliquam perfectionem à Spiritu sancto distinctam esse obiectivam apparentiam Patris: siquidem est obiectiva apparentia Patris completè non solum per notitiam communem, sed etiam per proprietatem personalem, per quam distinguitur à Spiritu sancto.

213. Ad primam confirmationem neganda est maior, eiusque probatio, est enim Verbum creatum representativum rei ad extra formaliter per aliquid absolutum, nempe per ipsam qualitatem absolutam, à potentia & obiecto simul productam. Falsum item est, rem, quæ lucet in mente, esse eandem cum re in se ipsa existente, sed distinguitur in nobis realiter, tanquam Verbum mentis, in quo relucet res ad extra in suo esse intentionali, à re ipsa in propria natura existente. Licet in Deo cognitio representans,

&

& obiectum representatum sit idem, quia in Deo ratio cognoscendi, & cognitum sunt idem.

Augustin.

214. Ad secundam confirmationem. Respondeo, ex allata auctoritate August. tantum sequi, imaginem includere relationem producti ad producens, eamque reipsa esse eandem cum relatione Filij ad Patrem, quod ultro concedimus: non autem, quod eodem modo importetur ab una, atque ab alio. Nam à Filio relatio geniti ad genitorem importatur principaliter, minus verò principaliter importatur essentia. Contrà verò ab imagine principaliter importatur essentia, ratione cuius est expressiva & imitativa sui prototypi; minus verò principaliter relatio ipsa producti ad producens. Cæterum advertendum est apud Augustinum non esse illam comparisonem, *Sicut Filius, ita & imago relative dicitur*, sed simpliciter, *Relative dicitur Filius, relative dicitur & imago*. Vnde in forma ad argumentum: distingo maiorem; eadem relatione refertur Filius ad Patrem, & imago ad prototypum concedo: eodem modo; nego.

Augustin.

215. Argumenta verò secundæ sententiæ, quatenus probant, convenire Verbo, perfectionem imaginis, ratione essentia communis, concedenda sunt: quatenus verò negant, eandem perfectionem illi etiam convenire ratione proprietatis personalis, neganda. Nec refert, quod personalitas non sit formalis ratio assimilandi, sed potius dissimilandi personam productam producenti, quia personalitas non importatur ab imagine, ut ratio formaliter assimilativa prototypi, sed potius ut ratio originata à prototypo, quæ essentialiter includitur in ipsa quidditate imaginis, cuius est esse imitricem sui prototypi: in qua ratione intrinsecè involuitur passiva origo imitabilitatis sui prototypi.

SECTIO VIII.

An Verbum sit imago solius Patris?

216. **R**atio dubitandi est duplex. Prima, quoniam eorum omnium videtur Verbum esse imago, ex quorum notitia per se procedit: procedit autem per se non modò ex notitia Patris, sed sui ipsius, Spiritus sancti, essentia Divina, & creaturarum possibilem: ergo non solum est imago Patris, sed etiam sui ipsius, Spiritus sancti, essentia Divina, & creaturarum possibilem. Secunda, respectu illius Verbum est formaliter imago, quod respicit ut formaliter simile; atqui solam essentiam respicit ut formaliter similem: igitur solius essentia est formaliter imago. Minor constat, quia Verbum id tantum respicit ut formaliter simile, cum quo formalem habet convenientiam & unitatem; cum sola autem essentia habet formalem convenientiam & unitatem, cò quòd cum persona-

litate Patris potius habeat disconvenientiam & oppositionem. Maior probatur, quoniam imago essentialiter est similitudo ad suum exemplar representandum expressa.

217. DICO 1. Verbum Divinum solius Patris est imago. Fundamentum, quia respectu solius Patris est originata similitudo ad illum representandum expressa. Igitur solius Patris est imago. Consequentia patet, quoniam illius tantum est imago, respectu cuius habet essentialia imaginis. Essentialia autem imaginis sunt similitudo, & origo ad representandum accepta. Antecedens probò, nam Verbum à solo Patre producit, & vi eiusdem productionis communicatur illi adæquata similitudo tam naturæ, quam obiecti intelligibilis ad illum perfectè representandum. Maior probatur, nam etsi Verbum, ut ab obiecto per se cognito procedat non solum à Patre, sed etiam à seipso, à Spiritu sancto, & à creaturis possibilem, ut à principio tamen originante non nisi à solo Patre procedit; atque adeò non nisi respectu solius Patris habet essentialia imaginis.

218. DICO 2. Verbum est imago Patris, non solum ut habentis essentiam, ut naturam, & paternitatem, ut hypostasim productivam; sed etiam ut habentis naturam, Paternitatem, & reliqua omnia, ut obiectum intelligibile. Fundamentum, quia Verbum non solum representat Patrem naturaliter per eandem numero naturam, quam vi originis accipit, sed etiam intelligibiliter per intellectionem, quam etiam vi originis accipit ab illo; ergo non solum est imago illius, ut habentis essentiam, ut naturam, & paternitatem, ut hypostasim productivam; sed etiam ut habentis hæc ipsa, & reliqua omnia, ut obiectum intelligibile.

219. DICES. Id tantum formaliter respicit imago, à quo formaliter producit. Sed per nos Verbum Divinum formaliter tantum producit à paternitate, tanquam à ratione formali proximè productiva: ergo illam tantum formaliter respicit. Maior probatur, quoniam id tantum formaliter respicit imago, à quo tanquam ab exemplari respicit esse; ergo id tantum formaliter respicit, à quo tanquam ab exemplari producit. Respondeo negando maiorem. Ad cuius probationem distingo antecedens: à quo recipit esse tantum productivè, nego; à quo recipit esse saltem communicativè, concedo. Verbum autem etsi productivè tantum recipiat esse à paternitate, tanquam à ratione formali proximè productiva, communicativè tamen accipit esse etiam à natura, & à tota persona Patris.

220. DICO 3. Verbum non est imago Patris, neque per solam naturam formaliter, neque per solam intellectionem formaliter, sed per utrumque simul: per naturam tanquam per rationem quasi genericam, per intellectionem tanquam per rationem quasi specificam. Fundamentum, quia Verbum est perfectissima imago: perfectissima autem

imago postulat, vt perfectissimè representet suum exemplar. Atqui Pater non solum est representabilis secundum esse naturæ, sed etiā secundum esse intelligibile: ergo Verbum non solum repræsentat illum per esse naturæ, quod vi productionis accipit, sed etiam per esse intellectuum, quod vi eiusdem productionis sibi communicatur.

221. Confirmatur 1. Quia verbum non solum est imago Patris naturalis, sed etiam intentionalis: ergo debet per vtramque rationem simul illum repræsentare. Confirmatur 2. nam sola similitudo in natura in diuinis non sufficit ad rationem propriæ imaginis, vt ex dictis constat: sola autem similitudo intentionalis est imperfecta, cum non adæquet perfectionem sui exemplaris: igitur ad perfectissimam rationem imaginis, qualis est Verbum diuinum, vtrique similitudo & naturalis, & intentionalis necessaria est.

222. Dices. Imago intentionalis est similitudo producta ab exemplari præcognito: Verbum diuinum non est similitudo producta ab exemplari præcognito: ergo non est imago intentionalis. Minor patet, quia Verbum diuinum non producit à Patre, vt ab obiecto intentionaliter mouente, sed vt à supposito naturaliter operante. Maior probatur, quia imago intentionalis respicit exemplar, vt principium intentionaliter mouens media cognitione; alioqui imago intentionalis non distingueretur à naturali, quæ est similitudo à principio naturaliter operante. Respondeo, imaginem intentionalem esse quidem similitudinem procedentem ab exemplari præcognito, ad ipsum repræsentandum expressam, non tamen debere necessariò produci ab ipso exemplari intentionaliter mouente, sed sat esse, si ab ipso exemplari præcognito habeat communicatam similitudinem ad ipsum intentionaliter repræsentandum, & simul passiuam originem, quomodocunque illam habeat, siue vt ab obiecto intentionaliter mouente, siue vt à supposito naturaliter operante. Cuius ratio est, quoniam intentionalis imago quidditatiuè tantum dicit intentionalem similitudinem, ab exemplari præcognito procedentem ad ipsum repræsentandum expressam: siue autem hanc similitudinem accipiat imago ab exemplari via communicationis, siue via productionis, modò ab ipso exemplari cum communicatione intentionalis similitudinis realem ducat originem, ex quacunque ratione formali talem originem ducat, saluatur ipsius quidditas, quæ principaliter consistit in ipsa intentionalis expressione obiecti: origo autem solum requiritur, vt distinguat imaginem ab imaginato, vt inter ea fundari possit realis ordo exprimentis & expressi.

223. Ad primam rationem dubitandi nego maiorem: cum enim ad rationem imaginis per se requiratur origo, & non à quocunque procedit Verbum, vt ab obiecto per se cognito, simul originem ducat, sed à solo Patre, non quoruncunque, ex quorum notitia per se procedit, sed solius Patris, erit imago. Ad secundam Respondeo, quod quemadmodum in imagine aliud est, in quo relatio imaginis fundatur, aliud imago ipsa: ita in termino aliud est, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, aliud terminus ipse, terminans vt *Quod*. Etenim ratio, in qua imaginis relatio in Verbo diuino fundatur, est vnitas tum naturæ, tum intellectus; imago verò est ipsa persona Verbi, vt realiter à Patre originata. Eodem modo in Patre id, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, est vnitas eiusdem naturæ & intellectus; terminus verò terminans vt *Quod* hunc respectum ad se, est ipsa persona Patris, vt realiter originans Filium. In forma igitur ad argumentum, distinguo maiorem: eius tantum Verbum est imago, vt rationis terminandi *Qua* quod respicit vt simile formaliter, concedo: eius tantum est imago, vt rationis terminandi *Quæ*, quod respicit vt simile formaliter & reduplicatiuè, nego: nam hæc est tota persona Patris, quæ non secundum totum esse & reduplicatiuè respicitur, vt similis formaliter, sed tantum specificatiuè, & secundum esse absolutum.

224. Ex omnibus dictis de persona Filij constat, eam adæquatè constitui per omnes hos tres respectus, Filiationis, Verbi, & Imaginis; omnesque per se requiri ad rationem Filij & geniti increati. Quia cum Filius increatus sit Filius intellectualis; nequit autem esse Filius intellectualis, nisi vi processionis procedat adæquatè similis principio intelligenti, vt intelligenti formaliter; principium autem intelligens, vt intelligens formaliter constituatur ex natura, & obiecto intelligibili; vt Filius procedat adæquatè similis principio intelligenti, vt intelligenti formaliter, debet procedere similis illi, & quoad naturam, & quoad obiectum intelligibile; ac proinde relatio Filij increati, quidditatiuè inuoluit relationem Verbi intelligibiliter manifestantis obiectum, ex cuius cognitione per se procedit; & relationem imaginis adæquatè exprimentis suum prototypum. Omnes tamen isti respectus sunt vnus & idem, sola connotatione diuersi; nam relatio Filij magis exprimit vnitatem naturæ cum ipso principio producente: relatio Verbi magis exprimit similitudinem intentionalem cum obiecto intelligibili; relatio verò imaginis magis exprimit representationem sui exemplaris.

